

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босна и Херцеговина

Predmet br.: S1 1 K 005379 11 Kžk (veza X-KRŽ-07/336)

Datum: Donesena 28.11.2011. godine

Otpremljena 13.09.2012. godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Dragomir Vukoje, predsjednik vijeća
sudija Redžib Begić
sudija Phillip Weiner

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
KARAJIĆ SULJE

DRUGOSTEPENA PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Vesna Ilić

Branilac optuženog:

Hasan Veladžić

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88

Telefon: 033 707 100, 707 596; Fax: 033 707 225

SADRŽAJ:

PRESUDA	4
I. TOK POSTUPKA	12
A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA.....	13
1. Završne riječi	15
2. Pravno pitanje	16
II. ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA I RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA	18
1. Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava	20
2. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.....	23
3. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom ...	25
4. Optuženi mora narediti ili počiniti djelo.....	27
III. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU IDENTITETA OPTUŽENOG	27
IV. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU CIVILNOG STATUSA ŽRTAVA	30
V. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU STATUSA RATNIH ZAROBLJENIKA	33
A. ČLAN 175. I PRIRODA SUKOBA	33
1. Karakter sukoba između suprotstavljenih strana	41
B. ČLAN 175. I VAŽEĆA 'PRAVILA MEĐUNARODNOG PRAVA'	45
VI. ČINJENIČNA UTVRĐENJA I PRAVNI ZAKLJUČCI	47
A. UOPŠTENO OKO OCJENE DOKAZA I KREDIBILITETA SVJEDOKA.....	47
B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE	49
1. Ubistvo.....	49
2. Okrutno postupanje i druga protivzakonita zatvaranja	61
VII. PRIMJENLJIVI ZAKON	90
VIII. ODLUKA O KRIVIČNO-PRAVNOJ SANKCIJI	96
A. MJERODAVNO PRAVO	96
B. KAŽNJAVANJE KOJE JE NEOPHODNO I SRAZMJERNO TEŽINI KRIVIČNOG DJELA.....	96

1. Izrečena kazna mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za zaštićena lica i vrijednosti (član 2. stav 2. KZ BiH).....	97
2. Kazna mora biti srazmjerna stepenu patnje, te mora biti dostatna kako bi uticala na druge da ne čine slična krivična djela u budućnosti (član 6. i 39. KZ BiH)	97
3. Krivičnopravna sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženog (član 39. a) KZ BiH).....	98
4. Kazna mora biti neophodna i srazmjerna vaspitnoj svrsi Zakona, a to je da lica budu upoznata sa pogibeljnošću zločina, te sa pravednošću kažnjavanja učinitelja (član 39. d) KZ BiH)	99
C. OPTUŽENI	100
1. Stepen odgovornosti	100
2. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom	102
3. Odvratanje i društvena rehabilitacija.....	103
D. ZAKLJUČAK	103
IX. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKO-PRAVNOM ZAHTJEVU	104
X. OSLOBAĐAJUĆI DIO	105
1. UOPŠTENO.....	105
2. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE	105
3. ZAKLJUČAK	108
XI. PRILOG I I PRILOG II	110

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću Apelacionog odjeljenja sastavljenom od sudije Dragomira Vukoja, kao predsjednika vijeća, te sudija Redžiba Begića i Phillipa Weinerja, kao članova vijeća, uz sudjelovanje pravne savjetnice-asistentice Medine Džerahović, u svojstvu zapisničara, u krivičnom predmetu protiv optuženog Karajić Sulje zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH) i Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1., a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH, povodom optužnice Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ 130/07 od 25.12.2007. godine, potvrđene dana 04.01.2008.godine, izmjenjene dana 23.09.2009. godine, nakon održanog pretresa, u prisustvu tužioca Tužilaštva BiH, Vesne Ilić, optuženog lično, te njegovog branioca, advokata Hasana Veladžića, dana 28.11.2011. godine donio je i javno objavio slijedeću:

P R E S U D U

Optuženi:

KARAJIĆ SULJO zv. "HODŽA", sin Ćamila i majke Hate rođene Šakanović, rođen 20.07.1968. godine u mjestu Trnovi, opština Velika Kladuša, nastanjen ..., po narodnosti ..., državljanin ..., po zanimanju pedagoški radnik, bavi se privrednom djelatnošću i to pčelarstvom, pismen, završio Višu pedagošku školu, oženjen, otac dvoje djece, neosuđivan, nalazi se u pritvoru,

K r i v j e

Što je:

I

Za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između pripadnika 5. korpusa Armije RBiH i pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, u periodu od avgusta mjeseca 1994. godine do februara mjeseca 1995. godine, na području Okruga Bihać, kršenjem odredbi zajedničkog člana 3. tačke a) i c) Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine, kao pripadnik 506. brigade, a potom u svojstvu komandira 2. voda

vojne policije 505. viteške motorizovane brigade 5. korpusa Armije RBiH sa sjedištem u Bužimu, učinio, a podređenim mu vojnim policajcima naredio lišenje života, namjerno nanošenje osobama snažnog tjelesnog i duševnog bola, nečovječno postupanje i nanošenje velikih patnji i ozlijeđa tijela prema ratnim zarobljenicima, te u svojstvu komandira 2. voda vojne policije 505. viteške motorizovane brigade 5. korpusa Armije RBiH sa sjedištem u Bužimu, učinio, a podređenim mu vojnim policajcima naredio namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje, nečovječno postupanje i nanošenje povreda tjelesnog integriteta i zdravlja i druga protuzakonita zatvaranja prema civilnim osobama, na način što je:

1. Dana 4. avgusta 1994. godine ispred podrumskih prostorija motela "Radoč" u Bužimu u kojem su bili zatvoreni zarobljeni pripadnici Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, prozvao lice po nadimku "Kolač", pa kad se Karajić Amir zv. "Kolač", zarobljeni pripadnik Narodne odbrane, popeo na krevet napravljen od paleta kako bi mu se odazvao, u istog u predio grudnog koša iz puške marke "SAR" kalibra 5,65 mm ispalio kratki rafal od kojih hitaca je Karajić Amir zv. "Kolač" odmah podlegao;
2. Dana 6. decembra 1994. godine u mjestu Vrnograč, opština Velika Kladuša, zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije, iz pritvorske jedinice Odjeljenja Stanice policije Vrnograč na ulicu izveo Pehlić Muju, zarobljenog pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, te nakon kraćeg ispitivanja u istog ispalio više hitaca, od kojih je Pehlić Mujo odmah podlegao;
3. U decembru mjesecu 1994. godine u selu Todorovska Slapnica, opština Velika Kladuša, u Osnovnu školu neosnovano privodio, te naredio da i podređeni mu pripadnici voda vojne policije u prostorije škole privode civile za koje je pretpostavljao da podržavaju ideju Autonomije Zapadna Bosna, da bi ih potom podvrgao nečovječnom postupanju i psihičkoj torturi na način što je:
 - a. ušao u kuću "C" i naredio podređenom mu pripadniku voda vojne policije da istog udara palicom, govoreći pri tom: "Udaraj ga i čuvaj mu facu, on će u hangar", potom prislonio oštricu noža ispod vrata njegovoj supruzi govoreći joj da spremi bijeli čaršaf jer da njenom mužu ništa drugo neće ni trebati, a

onda nogom u predio leđa udario "C" gurnuvši ga niz stepenice, izveo ga iz kuće i kad su na putu susreli "B" istom naredio da krene s njima, te ih s uperenom puškom u leđa doveo do navedene škole u kojoj su već bili dovedeni Abdić Mahmut, Čturić Mirsad, Ponjević Derviš, Džebić Bećir, Džebić Muhamed i Abdić Šefik, da bi potom gumenom palicom više puta po glavi udario "C",

- b. udario nogom Abdić Mahmuta, a potom ga više puta udario palicom po glavi i tjemenu, od kojih udaraca je isti zadobio povrede u predjelu mekih dijelova tkiva poglavine sa odumiranjem dijelova tkiva poglavine, pitajući ga za njegovog sina Abdić Šefika, prijeteći mu da će ubiti obojicu, naredio mu da otvori usta, te mu u usta stavio cijev puške "Pumparica" govoreći mu da će umirati polako,
- c. udarao puškom Ponjević Derviša po glavi i tijelu, nogama udarao "B", uslijed čega je isti glavom udarao od zid, a Džebić Bećira udarao palicom po glavi, a podređeni mu pripadnici voda vojne policije navedene civile udarali rukama i nogama obuvenim u čizme po svim dijelovima tijela,
- d. naredio Abdić Mahmutu, Džebić Bećiru i Mahmutović Hasanu kojeg je prethodno dva puta nogom udario u predio slijepočnice, da se skinu nagi, da izađu vani na snijeg, i da stoje dva sata na snijegu, a da ih Džaferović Husein zv. "Zvizda", komandant Civilne zaštite u Todorovskoj Slapnici, polijeva vodom, što je ovaj i učinio,
- e. udarao Džebić Abida po glavi pitajući ga gdje mu je puška, naredio mu da se skine nag i izađe na snijeg, što je ovaj i učinio stojeći na snijegu dvadesetak minuta, a onda mu naredio da se obuče i čuva stražu oko navedene škole,
- f. naredio podređenom mu pripadniku voda vojne policije da ne dozvoli da dva sata u školu uđu Osmankić Rasim, Ponjević Derviš, Abdić Šefik i Džebić Muhamed kojima je prethodno podređeni mu pripadnik voda vojne policije naredio da se skinu nagi, izađu vani na snijeg i međusobno se polijevaju vodom iz kanti, da bi potom u njegovom prisustvu podređeni mu pripadnik

voda vojne policije Durmić Šemsudin zv. "Šucko", nakon što su Ponjević Derviš, Džebić Muhamed, Abdić Šefik i Osmankić Rasim uvedeni u školu, pri ispitivanju Osmankić Rasima istom rekao da ispruži ruke udarajući ga desetak puta gumenom palicom po rukama, svaki put sve jače i jače,

g. (h optužnice) policijskom palicom u više navrata udarao po glavi i tijelu Čuturić Mirsada, a potom ga sa Ponjević Dervišom i Džebić Bećirom odvezao u Vrnograč,

- 4. (5. optužnice)** Dana 25. decembra 1994. godine, nakon što su u neposrednoj blizini mjesta Latića Glavica, opština Velika Kladuša, od strane pripadnika 5. korpusa Armije BiH zarobljeni pripadnici Narodne odbrane: "L", "J", "K", "F", Hušidić Fikret, Pilipović Hajrudin i Ogrešević Džumur, iste sproveo do mjesta Todorovska Slapnica, postrojio ih, a potom prišao Pilipović Hajrudinu i ispalio mu hitac u predio stomaka, a onda ispalio hitac u predio stomaka i Hušidić Fikreta, od kojih hitaca su i Pilipović Hajrudin i Hušidić Fikret pali na zemlju, da bi im uniformisani vojnik prišao i ispalio im po metak u glavu, a preostale zarobljene pripadnike Narodne odbrane sproveo u ugostiteljski objekat "Stop" u mjestu Hajrat;
- 5. (6. optužnice)** U periodu od 25. decembra 1994. do februara 1995. godine, nakon što je u ugostiteljskom objektu "Stop" u mjestu Hajrat fizički maltretirao zarobljene pripadnike Narodne odbrane (F i Kajtezović Sabahudina), na način što ih je zajedno sa pripadnicima 5. korpusa Armije BiH udarao rukama i kundakom puške po svim dijelovima tijela i naredio da se Ogrešević Džumur i "F" streljaju u čemu je onemogućen dolaskom pripadnika Komande 5. korpusa, navedene zarobljene pripadnike Narodne odbrane je zajedno sa grupom od dvadesetsedam ranije zarobljenih pripadnika Narodne odbrane sproveo u podrum motela "Radoč" u Bužimu, u koji je dolazio u više navrata, udarao ih po svim dijelovima tijela, a Kajtezović Sabahudina udario kundakom puške po leđima i glavi, naredio mu da se leđima osloni na zid, razmakne noge, te ga udarao nogama po polnim organima sve dok Kajtezović Sabahudin nije pao u nesvijest, naređivao im, a među njima i "F", da se zalete i popnu na konja nacrtanog na zidu, što su "F" i ostali morali učiniti udarajući od zid i padajući na pod, a zarobljene pripadnike Narodne odbrane fizički su maltretirali i njemu podređeni pripadnici voda vojne policije na način što su ih rukama i nogama udarali po svim dijelovima tijela;

6. **(7. optužnice)** Krajem decembra 1994. godine u jutarnjim satima, u selu Todorovu, po ulasku u improvizovanu ambulantu, bez povoda i razloga ošamario "D", da bi je potom udarao rukama i gumenom palicom po glavi i rukama, od kojih udaraca je ista zadobila povrede u vidu razderno-nagnječenih rana u predjelu tjemenog dijela glave i desne šake, pri tome prijeteći joj, a onda je odveo do kuće brata i sestre, u kojoj je ista boravila, gdje je sa još dvojicom vojnika pretresao kuću, pa kada nisu pronašli radio stanicu, svjedokinju D nekoliko puta udario nožem koji je držao u ruci i to pljoštimice, tako da je svjedokinji nanio povrede glave koje su krvarile.
7. **(8. optužnice)** Dana 27. decembra 1994. godine u naselju Donja Lučka, opština Velika Kladuša, zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije iz kuće izveo Torić Hasiba zv. "Zilkin", prethodno ga udarivši desnom nogom u predio lica, naredio da mu vežu ruke na leđa, te istog odveli na nepoznatu lokaciju;
8. **(9. optužnice)** Krajem novembra ili početkom decembra mjeseca 1994. godine u mjestu Podzvzd, opština Velika Kladuša, ušao u kuću u kojoj je boravio Dizdarević Jusuf, istog verbalno napao zahtijevajući da preda oružje i radio-stanicu, pa kad je ovaj odgovorio da ne posjeduje ni jedno ni drugo, obratio mu se riječima: "Juso, govori, mi smo jednog takvog juče ubili u Bužimu", izveo ga iz kuće i u garaži vlasništvo Ćerimović Ibri fizički ga napao udarajući ga puškom zv. "Pumparica" po glavi, a potom ga odveo u zatvor u Bužim, u kom zatvoru je nakon izvjesnog vremena Dizdarević Jusuf i podlegao;
9. **(10. Optužnice)** U februaru mjesecu 1995. godine u naselju Murtići, opština Velika Kladuša, u kući u kojoj je bio smješten Opštinski štab Civilne zaštite Velika Kladuša, nakon što je verbalno napao Čehajić Ejuba, komandanta Opštinskog štaba Civilne zaštite Velika Kladuša, istjerao ga iz kuće, vozilom "Golf" ga odvezao do mjesta Donja Slapnica, te ga u prostoriji koju je koristio zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije fizički napao udarajući ga gumenom palicom po glavi i drugim dijelovima tijela, kojom prilikom je Čehajić Ejub zadobio povrede u vidu razderno-nagnječene rane u predjelu kože glave, krvnih podlijeva u predjelu kože tijela, ruku i nogu, da bi ga potom u njegovoj prisutnosti nastavili tući pripadnici njegovog voda Suljanović Hasica i lice po nadimku "Šekinov", te mu naredio da ide pješice u mjesto Vrnograč, udaljeno oko tri kilometra od mjesta gdje

ga je fizički zlostavljao, te da se javi Isturenom odjeljenju Ministarstva odbrane da mu daju poziv i da ide na liniju, što je Čehajić Ejub iz straha i učinio, te se uputio pješke u mjesto Vrnograč.

Dakle, kršeći pravila Međunarodnog prava prema ratnim zarobljenicima, učinio i naredio lišenje života, namjerno nanošenje osobama snažnog tjelesnog i duševnog bola, nečovječno postupanje i nanošenje velikih patnji i ozljeda tijela, te kršeći pravila Međunarodnog prava za vrijeme oružanog sukoba učinio i naredio namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje, nečovječno postupanje i nanošenje povreda tjelesnog integriteta i zdravlja i druga protuzakonita zatvaranja prema civilnim osobama,

Čime je počinio krivična djela i to:

po tačkama 1, 2, 4. i 5. izreke presude krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH, a

po tačkama 3(a, b, c, d, e, f i g), 6, 7, 8. i 9. izreke presude počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH,

a sve u vezi sa članom 180. stav 1. i članom 29. KZ BiH,

pa mu vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH, na osnovu navedenih zakonskih odredbi, te članova 39., 42. i 48. KZ BiH i člana 285. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH),

Za krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH utvrđuje kaznu zatvora u trajanju od 14 (četrnaest) godina.

Za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH utvrđuje kaznu zatvora u trajanju od 12 (dvanaest) godina.

Te ga primjenom člana 53. KZ BiH,

OSUĐUJE

NA JEDINSTVENU KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD

18 (OSAMNAEST) GODINA

Optuženom se u skladu sa članom 56. stav 1. KZ BiH u izrečenu kaznu zatvora uračunava i vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju ovog Suda, počevši od dana lišenja slobode 17.10.2007. godine, pa do upućivanja optuženog na izdržavanje kazne zatvora.

Na osnovu člana 188. stav 2. i 4. ZKP BiH, optuženi se oslobađa plaćanja troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH, svi oštećeni sa eventualnim imovinsko pravnim zahtjevom upućuju se na parnicu.

II

Na osnovu člana 284. tačka c) Zakona o krivičnom postupku BiH

Optuženi Karajić Suljo

OSLOBAĐA SE OD OPTUŽBE

Da je:

1.(3. Optužnice) U decembru mjesecu 1994. godine u selu Todorovska Slapnica, opština Velika Kladuša, u Osnovnu školu neosnovano privodio, te naredio da i podređeni mu pripadnici voda vojne policije u prostorije škole privode civile za koje je pretpostavljao da podržavaju ideju Autonomije Zapadna Bosna, da bi ih potom lišio života i podvrgao nečovječnom postupanju i psihičkoj torturi na način što je:

a.(g. optužnice) nakon što je u navedenu školu sa borbene linije doveo i razoružao Abdić Šefika, pripadnika 506. brigade 5. korpusa Armije BiH, pod sumnjom da saraduje sa pripadnicima Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, zajedno sa

podređenim mu pripadnikom voda vojne policije Osmanom zv. "Šekinov" i pripadnikom 505. viteške motorizovane brigade Hama Durmićem zv. "Pišta" istog fizički maltretirao udarajući ga po svim dijelovima tijela, da bi ga nakon dva do tri dana zajedno sa Džaferović Huseinom zv. "Zvizda", komandantom Civilne zaštite u Todorovskoj Slapnici, te pripadnicima podređenog mu voda vojne policije Jusom Bužimkićem i Čaušević Šemsudinom zv. "Šucko" izveo iz navedene škole, a potom su zajedno u istog ispalili oko petnaestak hitaca od kojih je Abdić Šefik odmah podlegao,

b.(i. optužnice)fizički zlostavljao Džebić Muhameda zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije Jusom Bužimkićem, Osmanom zv. "Šekinov", Durmić Šemsudinom zv. "Šucko" i pripadnikom 505. viteške motorizovane brigade Durmić Hamom zv. "Pišta", na način što su ga udarali gumenim palicama po svim dijelovima tijela, od kojih udaraca je isti bio krvav i nije mogao hodati, da bi od zadobijenih povreda Džebić Muhamed i podlegao u školi.

2.(4. optužnice) Krajem decembra 1994. godine u selu Trnovi, na Džaferagić brdu, opština Velika Kladuša, nakon što se Dizdarević Rasim, ranjeni pripadnik Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, predao i odložio oružje, istog udario nogom, od kog udarca je ovaj pao licem okrenutim prema zemlji, kleknuo pored njega i ručnom žagom mu počeo sjeći glavu, a potom istu odvojio od tijela udarcem sjekire, te glavu Dizdarević Rasima stavio na štap i zabio ga u zemlju;

čime bi počinio

krivično djelo **Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH** i krivično djelo **Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH**, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. TOK POSTUPKA

1. Optužnicom Tužilaštva Bosne i Hercegovine broj KT-RZ 130/07 od dana 25.12.2007. godine optuženi Karajić Suljo optužen je zbog krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) i krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. tačka c) i e) u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH. Sudija za prethodno saslušanje je dana 04.01.2008. godine potvrdio predmetnu optužnicu, nakon čega se dana 11.01.2008.godine optuženi izjasnio da nije kriv za krivična djela koja mu se stavljaju na teret.

2. Tužilaštvo BiH je dana 23.09.2009.godine dostavilo izmjenjenu optužnicu. U izmjenjenoj optužnici u uvodnom dijelu Tužilaštvo je dopunilo činjenični opis tako što se umjesto teksta „...u svojstvu komandira 2. voda vojne policije 505. viteške motorizovane brigade 5. korpusa Armije BiH...“, dodaje novi tekst koji glasi „...kao pripadnik 506. brigade, a potom u svojstvu komandira 2. voda vojne policije 505. viteške motorizovane brigade 5. korpusa Armije BiH...“. Sud je omogućio odbrani da se izjasni u pogledu izmjenjene optužnice, ali odbrana nije imala posebnih primjedbi.

3. Presudom Suda Bosne i Hercegovine (Sud BiH) broj: X-KR-07/336 od 13.4.2010. godine, optuženi Suljo Karajić oglašen je krivim da je radnjama detaljno opisanim u tačkama 1, 2, 5. i 6. izreke navedene presude počinio krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) KZ BiH, a po tačkama 3. (c, d, f, h), 7, 8 i 9. počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH. Na osnovu odredbe člana 285. stav 1. ZKP-a BiH, u vezi sa članovima 39, 40. i 42. KZ BiH, za krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. stav 1. tačka a) i b) KZ BiH sud mu je utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 14 (četrnaest) godina, a za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH kaznu zatvora u trajanju od 11 (jedanaest) godina, te je primjenom člana 53. KZ BiH osuđen na jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od osamnaest (18) godina, u koju kaznu mu je uračunato vrijeme provedeno u pritvoru.

4. Na osnovu člana 188. stav 2. i 4. ZKP BiH optuženi je oslobođen plaćanja troškova krivičnog postupka, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda, dok su na osnovu

člana 198. stav 2. ZKP BiH svi oštećeni sa eventualnim imovinsko-pravnim zahtjevom upućeni na parnicu.

5. Istom presudom na osnovu člana 284. tačka c) ZKP BiH optuženi je oslobođen od optužbe za počinjenje krivičnih radnji detaljno opisanih u tačkama 3. a), b), e), g), i), 4. i 10. Presude (tj. optužnice).

6. Presudom vijeća Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vijeće ili Apelaciono vijeće) broj: S1 1 K 00537911 Kžk (veza X-KRŽ-07/336) od 24.02.2011. godine uvažene su žalbe Tužilaštva Bosne i Hercegovine i branilaca optuženog Sulje Karajića, te je prvostepena presuda Suda Bosne i Hercegovine broj: X-KR-07/336 od 13.04.2010.godine ukinuta i određeno je održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem Odjela I za ratne zločine Suda Bosne i Hercegovine.

A. DOKAZNI POSTUPAK PRED VIJEĆEM APELACIONOG ODJELJENJA

7. U skladu sa članom 317. ZKP BiH, održan je pretres pred Apelacionim vijećem Suda BiH, te su tokom dokaznog postupka tužilaštvo i odbrana pozvani da se očituju u pogledu dokaza koje namjeravaju izvoditi tokom postupka, a rukovodeći se žalbenim navodima i ukidnim rješenjem. Tužilaštvo je predložilo da se prihvate svi dokazi koje je provelo tokom prvostepenog postupka, bez potrebe njihovog ponovnog izvođenja tj. reproduciranja audio zapisa, dok je odbrana predložila prezentiranje dijela dokaza izvedenih tokom prvostepenog postupka, odnosno da se preslušaju iskazi svjedoka (tužilaštva i odbrane): Velagić Omera, Jusić Seada, Duraković Alije, Vatreš Šefika, Ičanović Remzije, Miljković Nijaza, Sefić Hasiba, Suljanović Hasice, Alibašić Zarifa, Bilalbegović Zaima, Čelenka Akifa, Čaušević Mehe, Čerimović Zuhdije, te optuženog u svojstvu svjedoka, a da svjedoci Rizvić Bajro, Makić Namir, Čuturić Mirsad, svjedoci "P" i "F" ponovno neposredno svjedoče.

8. Vijeće je na statusnoj konferenciji održanoj dana 26.4.2011. godine donijelo i javno objavilo procesnu odluku kojom djelimično usvaja prijedlog odbrane u dijelu koji se odnosi na reproduciranje iskaza predloženih svjedoka, dok je isti odbilo u dijelu koji se odnosi na neposredno saslušanje svjedoka Rizvić Bajre, Makić Namira, svjedoka "P" i "F" i odlučilo da će se snimci njihovih iskaza također samo reproducirati, a u pogledu svjedoka Čuturić Mirsada i načina izvođenja ovog dokaza da će se Vijeće očitovati naknadno.

9. Dana 28.4.2011. godine odbrana je dostavila novi podnesak kojim nalazi za nepotrebnim ponovno preslušavanje svjedoka Rizvić Bajre, Makić Namira, svjedoka "P" i "F" iz razloga efikasnosti i ekonomičnosti, te da ih prihvata kao već izvedene, a koji prijedlog je Vijeće prihvatilo.

10. Vijeće je, a nakon što su preslušani snimci svjedočenja svih predloženih svjedoka, osim optuženog Karajića, preslušalo i svjedočenje Čuturić Mirsada, a u svrhu donošenja odluke o neophodnosti njegovog ponovnog neposrednog saslušanja. Vijeće je u tom smislu razmotrilo navode odbrane iznesene kako u žalbi, tako i u završnoj riječi, da je ista onemogućena u pripremanju za unakrsno ispitivanje ovog svjedoka u toku prvostepenog postupka, obzirom da je svjedok na glavnom pretresu „proširio“ svoj iskaz u odnosu na onaj dat u toku istrage, te da sada optuženog tereti za gotovo polovinu krivično-pravnih radnji iz podtačke 3., umjesto za samo jednu (3h. optužnice) u odnosu na istragu.

11. Nakon detaljne analize ovih navoda, preslušavanja svjedočenja Čuturić Mirsada, te imajući u vidu da je u konkretnom odbrani omogućeno da unakrsno ispita ovog svjedoka naredni dan u odnosu na direktno ispitivanje (9.10.2008. godine), odnosno ostavljeno joj je dovoljno vremena za pripremu, od čega je ista odustala, Vijeće je zaključilo da nije došlo do povrede prava na odbranu iz člana 297. stav 1. tačka d) ZKP BiH, te da je primjenom odredbe člana 263. stav 2. ZKP BiH predloženi dokaz odbrane nepotreban i nesvrshodan, te da ista i bez njegovog ponovnog izvođenja neće biti oštećena. Naime, i bez iskaza Čuturić Mirsada ponuđen je dovoljan broj drugih relevantnih dokaza koji bi doveli do istih bitnih činjeničnih zaključaka o krivici optuženog za predmetne krivično-pravne radnje, a kako će to biti obrazloženo u nastavku presude u dijelu kod ocjene dokaza u pogledu pojedinačnih inkriminacija (poglavlje VI). Dodatno, a u skladu s načelom ekonomičnosti, ponovno pozivanje ovog svjedoka bi iziskivalo dodatno vrijeme i bespotrebne troškove, obzirom da isti trenutno živi u Sjedinjenim Američkim Državama, te je Vijeće stoga odlučilo da se navedeni svjedok neće neposredno saslušati i da je preslušavanje/reproduciranje njegovog svjedočenja dovoljno za ovaj postupak.

12. Tako su u toku pretresa pred Apelacionim vijećem reproducirani iskazi slijedećih svjedoka: Velagić Omera, Jusić Seada, Duraković Alije, Vatreš Šefika, Ičanović Remzije, Miljković Nijaza, Sefić Hasiba, Suljanović Hasice, Alibašić Zarifa, prof. dr. Bilalbegović Zaima-vještaka, Čelenka Akifa, Čaušević Mehe, Čerimović Zuhdije, Čuturić Mirsada, te optuženog u svojstvu svjedoka.

13. Svi ostali dokazi uz saglasnost stranaka i branilaca, a u skladu sa odredbom člana 317. stav. 2. ZKP BiH su prihvaćeni bez potrebe ponovnog izvođenja istih, a među kojima iskazi svjedoka tužilaštva: Čović Esada, Osmanagić Sulejmana, Gračanin Mirsada, Karajić Asije, Karajić Fikreta, Mešić - Pašalić Semire, Budić Alage, Majetić Ismeta, Veladžić Hamdije, Nanić Zijada, Agić Malića, Makić Namira, Čerimović Huseina, Šahinović Sulejmana, Čerimović Mehe, Pehlić Mehmeda, Pehlić Sulejmana, Šabić Slade, Abdić Mahmuta, Abdić Muharema, Džebić Abida, Džebić Adila, Mahmutović Hasana, Osmankić Rasima, Pajezetović Huse, Sadiković Fadile, Pilipović Refike, Rizvić Bajre, Čehajić Ejuba, Dervišević Vesne, Dizdarević Ekreme, Dizdarević Fikreta, te zaštićenih svjedoka pod pseudonimom A, E, G, B, C, N, O, R, J, P, F, M, D, L, H, te vještaka dr. Žujo Hamze – vještak sudske medicine, dr. Rakočević Miroslava – specijalistu sudske medicine i dr. Kučukalić Abdulaha – vještaka specijalistu neuropsihijatra, kao i svjedoka odbrane: Selmanović Mirsada, Nuhanović Memage, Keserović Ejuba, Rizvić Redže, Latić Zijada, Muratović Fatmira, Šabanagić Samira, Velić Sulejmana, Avdić Amira. Vijeće je također prihvatilo i cjelokupnu materijalnu dokumentaciju, čija lista se nalazi u Prilogu I i Prilogu II, koji čine sastavni dio ove presude (Poglavlje XI ove presude).

14. Odbrana je na nastavku pretresa održanom dana 25.10.2011. godine prezentirala materijalni dokaz, ovjerena kopija članka iz lista „Slobodna Kladuša“ -zapis sa ratišta od 01.02.1995. godine na okolnost ličnosti optuženog i isti je uložen u spis. Međutim, ovom dokazu je Apelaciono vijeće dalo značaj sekundarnog izvora informacija, koji predstavljaju subjektivno i često pristrasno viđenje događaja od strane autora, pa je kao takav podoban samo za evidentiranje određenih činjenica koje su potvrđene drugim relevantnim dokazima i kao takve već nesporne za ovo vijeće. Dakle, navedeni dokaz nije na odlučujući način uticao na odluku Vijeća.

1. Završne riječi

Tužilaštvo

15. U završnim riječima tužilaštvo je navelo da ostaje u cjelosti kod završne riječi date na glavnom pretresu pred prvostepenim vijećem. U istoj su decidno obrazložena obilježja predmetnih krivičnih djela, status optuženog, individualna krivična odgovornost, te je poseban osvrt dat na okolnost da li su oštećeni u vrijeme počinjenja krivičnog djela bili civili (tačka 3. i tačka 10. optužnice). Nadalje, tužilaštvo je ukratko dalo pregled i analizu svjedoka odbrane u odnosu na pojedine tačke optuženja.

Odbrana

16. U svom obraćanju sudu tokom iznošenja završnih riječi, prvobitno se obratio optuženi Suljo Karajić. U uvodnom dijelu isti je dao analizu izvedenih dokaza, kako materijalnih, tako i iskaza svjedoka. Nadalje, optuženi je također elaborirao iskaze saslušanih svjedoka u odnosu na svaku pojedinačnu inkriminaciju koje mu se stavljaju na teret. U konačnici, od strane odbrane izneseni su i navodi o ličnosti optuženog sa osvrtom na dokaz koji je uložen pred Apelacionim vijećem, a radi se o novinskom članku lista „Slobodna Kladuša“ a koji se odnosi na status optuženog.

17. Branilac optuženog Karajića je iznio analizu dokaza i utvrđenih činjenica, sa tezom odbrane za sve tačke optužnice, osim za tačke 1,7,10., kao i za tačku 4., koja se poziva na alibi optuženog da nije bio na spomenutim mjestima u vrijeme izvršenja predmetnih krivičnih djela. Odbrana je napravila i poseban osvrt, u smislu primjene odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija (I-IV), te navela da lica koja se pojavljuju kao oštećena ne uživaju zaštitu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, jer je dokazano da su isti pripadnici strane u sukobu kojoj pripada i optuženi Karajić ili pak da tužilaštvo nije dokazalo da su oštećeni pripadnici suprotne strane u sukobu. To bi, po ovoj žalbi, za posledicu prouzrokovalo da se ne radi o djelima ratnog zločina nego o običnim krivičnim djelima.

2. Pravno pitanje

18. Odbrana ističe da su ukidnim rješenjem uvažene žalbe obje strane u postupku, te prvostepena presuda ukinuta iz razloga bitnih povreda odredaba krivičnog postupka (žalbeni razlog odbrane) i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja (žalbeni razlozi obje strane), odnosno da tužilaštvo nije ni podnijelo žalbu iz razloga pogrešne primjene Krivičnog zakona, dok odbrana svojom žalbom nije napadala oslobađajući dio presude, te shodno odredbi člana 306. (granice preispitivanja prvostepene presude) i člana 307.ZKP BiH koji se odnosi na zabranu *reformatio in peius* (zabrana preinačenja na teže po optuženog) nije bilo mjesta preispitivanju ili doticanju oslobađajućeg dijela presude zbog pogrešne primjene materijalnog prava. U konkretnom, odbrana ovim misli na primjenu Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine (kratica G.IV), odnosno da se način primjene krivičnog zakona na oslobađajući dio presude od strane prvostepenog vijeća ne može preispitivati od strane Apelacionog vijeća, jer bi na taj način došlo do povrede pomenutog krivičnogpravnog

instituta. U najkraćem, odbrana se protivi stanovištu ovog Vijeća iznesenog u ukidnom rješenju, po kome se ocjena da li je neka osoba zaštićena mora dati u smislu zajedničkog člana 3. (1) tačka a) i c) Ženevskih konvencija (I-IV), odnosno da li se radi o osobama “koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima”.

19. Analizu ovakvih tvrdnji neophodno je započeti od relevantnih zakonskih odredbi. Pravilo zabrane *reformatio in peius* štiti optuženog u pogledu nepovoljnijeg utvrđivanja činjeničnog stanja, primjene krivičnog zakona, izricanja strože krivičnopravne sankcije u odnosu na utvrđenja sadržana u pobijanoj presudi, **ali isključivo u slučaju kada je izjavljena samo žalba u njegovu korist.**

20. Apelaciono vijeće nalazi da to u konkretnom nije bio slučaj. Naime, tačno je da je tužilaštvo prvostepenu presudu u oslobađajućem dijelu pobijalo samo sa osnova pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivično-pravnoj sankciji, dakle nije isticalo *direktne* prigovore povrede krivičnog zakona. Međutim, žalba se *indirektno* ovog pitanja doticala kroz žalbeni osnov pogrešno i nepotpuno utvrđeno činjenično stanje u smislu da je osporavala način primjene Konvencije i bitna činjenična utvrđenja vezana za kriterij “testa faktičke lojalnosti”, koji je prvostepeno vijeće usvojilo i temeljem kojeg je izvodilo svoje zaključke koja lica-žrtve se mogu podvesti pod kategoriju zaštićene osobe u smislu relevantnih odredbi IV Ženevske konvencije. Dakle, tužilaštvo je napadalo presudu u oslobađajućem dijelu zbog pogrešno izvedenih činjeničnih zaključaka u pogledu statusa određenih osoba-žrtava za koje je slijedom usvojenog kriterija utvrđeno da ne uživaju zaštitu po Konvenciji, te je isključivo iz tog razloga optuženi oslobođen za krivično-pravne radnje počinjene prema istima.

21. Kod ovakvog stanja stvari, evidentno je da su izneseni žalbeni prigovori suštinski povezani i sa primjenom materijalnog prava, obzirom da se po logici stvari tek nakon utvrđivanja činjeničnog stanja na isto primjenjuju odredbe materijalnog prava, odnosno da se izvedena činjenična utvrđenja podvode pod relevantnu materijalnu odredbu. U tom smislu bitno je ukazati i na odredbu člana 280. stav 2. ZKP BiH po kome “*Sud nije vezan za prijedloge u pogledu pravne ocjene ajela.*” Dakle, ovo Vijeće je nakon provedenog postupka u kome je preispitalo činjenično stanje oslobađajućeg dijela prvostepene presude, obzirom da je pravilnost istog dovedena u pitanje žalbom tužilaštva, utvrdilo da su određene odlučne činjenice utvrđene pogrešno, te je izvelo drugačije zaključke i na tako utvrđeno činjenično stanje primijenilo adekvatnu normu materijalnog prava, odnosno

kategoriju zaštićenog lica utvrdilo isključivo u smislu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija (I-IV), a koji član je naveden kao blanketni propis u optužnom aktu.

22. Imajući u vidu sve navedeno, Vijeće zaključuje da nije došlo do povrede principa zabrane *reformatio in peius*.

II. ELEMENTI KRIVIČNOG DJELA RATNI ZLOČIN PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA I RATNI ZLOČIN PROTIV RATNIH ZAROBLJENIKA

23. Prema izmijenjenoj optužnici tužilaštva optuženi se tereti za počinjenje krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH i krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH u vezi sa članom 180. stav 1.¹, a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH².

24. Zakonska definicija odredbe člana 173. (1) tačka c) i e) KZ BIH u relevantnom dijelu glasi:

(1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi ili učini koje od ovih djela:

c) ubijanja, namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije, nanošenje velikih patnji ili povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja.

e) prisiljavanje druge osobe upotrebom sile ili prijetnje direktnim napadom na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe, na seksualni odnos ili s njim izjednačenu seksualnu radnju (silovanje), prisiljavanje na prostituciju, primjenjivanje mjera zastrašivanja

¹ Član 180. stav 1. KZ BiH propisuje da "Osoba koja planira, pokrene, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 171. (Genocid), 172. (Zločin protiv čovječnosti), 173. (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), 174. (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika), 175. (Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika), 177. (Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja), 178. (Protupravno oduzimanje stvari od ubijenih i ranjenih na ratištu) i 179. (Povrede zakona ili običaja rata) ovog zakona, individualno je odgovorna za to krivično djelo";

² Odredba člana 29. KZ BiH propisuje da „Ako više osoba, učestvovanjem u učinjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to krivično djelo.

i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protupravno odvođenje u koncentracione logore i druga protuzakonita zatvaranja, oduzimanje prava na pravično i nepristrano suđenje, prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili u neprijateljskoj obavještajnoj službi ili upravi;

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

25. Zakonska definicija odredbe člana 175. tačka a) i b) KZ BiH u relevantnom dijelu glasi:

Ko kršeći pravila međunarodnog prava, prema ratnim zarobljenicima naredi ili učini koje od ovih djela:

- a) lišenje drugih osoba života (ubistva), namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenje), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimentne, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije;
- b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja;

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

26. U skladu sa navedenim zakonskim definicijama proizilaze slijedeći opšti elementi/uslovi za ispunjenost bića predmetnih krivičnih djela, odnosno da bi inkriminisane radnje optuženog predstavljale ratni zločin neophodno je bilo utvrditi:

1. Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava.
2. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije.
3. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom.
4. Optuženi mora narediti ili počiniti djelo.

27. Opšti uslovi ili *chapeau* elementi se primjenjuju u odnosu na oba predmetna krivična djela zato što se članovi 175. i 173. KZ BiH odnose na ratne zločine. Istina, član 175. KZ BiH izričito ne traži postojanje rata, oružanog sukoba ili okupacije, mada se oni podrazumijeva(ju) zato što se radi o ratnom zločinu. Na to, uostalom, upućuje označavanje kruga zaštićenih osoba u smislu ovog krivičnog djela kao "ratnih zarobljenika". Pa ipak, Vijeće primjećuje u odnosu na krivično djelo iz člana 175. KZ BiH, da uslovi sadržani u

tačkama 2. i 3. prethodnog paragrafa nemaju apsolutan značaj obzirom da ratni zarobljenici po međunarodnom pravu i po okončanju rata ili oružanog sukoba zadržavaju status zaštićenih osoba sve do trenutka repatrijacije, dakle, i u vrijeme mira.³

28. Imajući u vidu zakonski opis predmetnih krivičnih djela jasno je da se za egzistentnost ovih djela kao uslov ne postavlja određivanje prirode/karaktera oružanog sukoba, naime, pitanje određivanja ne/međunarodnog karaktera sukoba ne predstavlja materijalni elemenat svakog od krivičnih djela iz članova 175. i 173. KZ BiH. Prema tome, u konkretnom slučaju, se kao uslov ne postavlja ni znanje optuženog za postojanje činjeničnih okolnosti koje određuju karakter sukoba.⁴ Dovoljno je u ovom slučaju da se na strani optuženog utvrdi svijest o postojanju oružanog sukoba, što će biti predmetom nastavka izlaganja.

1. Djelo mora biti počinjeno suprotno pravilima međunarodnog prava

29. Optužnica tereti optuženog Karajić Sulju za zločine protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH, naime, da je u inkriminisanom periodu postupao suprotno odredbi člana 3. stav 1. tačka a) i c), člana 27. stav 1. i člana 147. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih lica za vrijeme rata iz 1949. godine, te za zločine protiv ratnih zarobljenika, odnosno da je postupao suprotno odredbi člana 3. tačke a) i c) Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine.

30. Za razliku od stava optužbe i odbrane po pitanju domašaja primjene blanketnog propisa, Vijeće je unekoliko imalo drugačiji pristup. Ovo Vijeće je utvrdilo da je u konkretnom, a imajući u vidu blanketni karakter odredbi članova 173. i 175. KZ BiH, radnjama optuženog ostvareno kršenje odredbi zajedničkog (opšteg) člana 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine.

31. Član 3. stav 1. tačka a) i c) Ženevskih konvencija (I-IV) glasi:

³ v. Grupa autora: Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, sarajevo, 2005, str. 580.

⁴ Ovo vijeće je imajući u vidu krivična djela za koje je optužen Suljo Karajić došlo do istog zaključka kao i Pretresno vijeće MKSJ u predmetu *Strugar* (presuda Pretresnog vijeća u predmetu *Strugar*, januar 2005, para. 216), naime, da za krivična djela koja su kažnjiva bez obzira u kojoj vrsti sukoba (unutrašnjem ili međunarodnom) su počinjena, nije neophodno da se ispituje karakter sukoba.

“U slučaju oružanog sukoba kcji nema karakter međunarodnog sukoba i kcji izbje na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjerjuje bar sjedeće odredbe:

1) Prema licima kcja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumjevajući tu i pripadnike oružanih snaga kcji su položili oružje i lica onesposobjena za borbu usjed bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz bilo kcjeg drugog uzroka, postupaće se, u svakcj prilici, čovječno, bez ikakve nepovojne diskriminacije zasnovane na rasi, bcji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom starju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

U tom cijju, zabranjeni su i u buduće se zabranjuju, u svako doba i na svakom mjestu, prema gore navedenim licima, između ostalih i sljedeći postupci:

- (a) povrede kcje se nanose životu i ijelesnom integritetu, naročito sve vrste ubistva, osakaćenja, svireposti i mučenja;*
- (c) povreda ličnog dostcjanstva, naročito uvredljivi i ponižavajući postupci;*

32. Zajednički član 3. sadrži “fundamentalna humanitarna načela koja su u osnovi cjelokupnog međunarodnog humanitarnog prava”.⁵ Zajednički član 3. opšte je prihvaćen i kao osnova međunarodnog običajnog humanitarnog prava.⁶ Ova fundamentalna pravila predstavljaju minimum koji se primjenjuje u svim sukobima, bez obzira da li su oni međunarodni ili nemeđunarodni.⁷ Kolikogod postoji znatna razlika između ovih oružanih sukoba, praksa država i doktrine međunarodnog humanitarnog prava i ljudskih prava se kreću ka ujednačavanju pravnih režima⁸ za ta dva tipa sukoba.⁹

⁵ *Tužilac protiv Delalića*, IT-96-21-A, Presuda od 20.02.2001. (Delalić Žalbena presuda), stav. 143.

⁶ *Nikaragva protiv Sjedinjenih Američkih Država*, *Međunarodni sud pravde*, Predmet koji se odnosi na aktivnosti vojnih i paravojnih snaga u Nikaragvi i protiv ove države. Presuda od 27.06.1986, Izvještaji MSP, stav. 218; *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1, Odluka Žalbenog vijeća o Podnesku odbrane kojim se traži podnošenje interlokutorne žalbe na nadležnost, (Tadić, Odluka o nadležnosti), stavovi 98 i 129; *Tužilac protiv Akayesu*, MKSR -96-4-T, Presuda od 2.09.1998. (Presuda Akayesu), stavovi 603-605; vidi US Odluku u predmetu Kadić protiv Karadžića, 70 F 3d 232 (2.Cir.1995)

⁷ *Tužilac protiv Delalića*, IT-96-21-A, Žalbena presuda, stav 143.

⁸ „No, nakon 1930. godine, gore opisana razlika postaje sve neodređenija, te se pojavljuje, odnosno usaglašava, sve više međunarodnih pravnih odredbi koje se tiču unutrašnjih oružanih sukoba. Više je razloga za ovakav razvoj situacije. Prvo, građanski ratovi bivaju sve učestaliji, ne samo zbog tehnološkog napretka koji je omogućio pristup naoružanju grupama pojedinaca, već i uslijed sve većih tenzija ideološke, međuetničke i ekonomske prirode. Kao posledica, međunarodna zajednica nije mogla dalje da ignoriše potrebu pravnog regulisanja takvih ratova. Drugo, unutrašnji oružani sukobi postaju sve okrutniji, traju sve duže, te zahvataju cjelokupno stanovništvo države u kojoj izbiju. Opšte posezanje za nasiljem poprimilo je takve razmjere da se razlika između unutrašnjih i međunarodnih ratova naglo smanjuje (...) Nezaustavljiv razvoj doktrina koje se odnose na ljudska prava i njihovo širenje u međunarodnoj zajednici,

33. Kako bi se utvrdilo da su u konkretnom predmetu povrijeđena pravila međunarodnog prava neophodno je utvrditi da je radnja bila usmjerena protiv neke od zaštićenih kategorija osoba, u smislu odredbi Ženevskih konvencija. Vijeće podsjeća da u slučajevima gdje su zločini kažnjivi po članu 173. i članu 175. KZ BiH, kršenjem odredbi međunarodnog prava, žrtve navodnih povreda zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija (I-IV) predstavljaju osobe koje nisu neposredno učestvovale u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rana, lišenja slobode ili iz bilo kojeg drugog razloga, dakle lica koja se nalaze *hors du combat*.

34. U tom kontekstu ovo Vijeće primjećuje da je u predmetima ratnih zločina koji se procesuiraju pred Sudom BiH primjetno pozivanje i drugih vijeća na primjenu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija. Prema obrazloženjima presuda *ratio legis* ovakvih odluka Suda je taj da je zajednički član 3. postao dio običajnog prava, te da je iz tog razloga Sudu neophodno i dovoljno da utvrdi povrede naznačene u ovom članu koji kao svom supstratu predstavlja "Konvenciju u malom", umjesto da provodi postupak utvrđivanja prirode oružanog sukoba, u smislu da li je riječ o unutrašnjem sukobu, ili međunarodnom, te u ovisnosti od ishoda ovog rezultata primijeni Ženevsku konvenciju i adekvatni Dopunski protokol.¹⁰

35. Tako se slijedom navedenog, u presudi Novalić Čerim potvrđuje priroda zajedničkog člana 3. i to na sljedeći način:

*"Zajednički član 3. Ženevske konvencije iz 1949. godine, generalno se smatra odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, bilo unutrašnjem ili međunarodnom, te je ista odredba bila važeća u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi tereti 10."*¹¹

posebno nakon usvajanja Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima 1948. godine, doveo je do značajnih promjena u međunarodnom pravu, naročito u pristupu problemima koji su zadesili svjetsku zajednicu. Pristup orijentisan na suverenitet država postepeno je zamijenjen pristupom orijentisanim na čovjeka. Postepeno je maksima rimskog prava *hominum causa omne juris constitutum est* (svo pravo je stvoreno na dobrobit čovjeka) stekla čvrst oslonac i u međunarodnoj zajednici. Iz toga slijedi da na području oružanog sukoba razlika između međudržavnih i građanskih ratova gubi na vrijednosti kada su u pitanju ljudska bića." MKSJ, predmet br. IT-94-1-AR72 69, Odluka u predmetu *Tadić* po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost, 2. oktobar 1995., para. 97.

⁹ Odluka u predmetu *Tadić* po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost (oktobar 1995), paragrafi 97-127.

¹⁰ O ovome šire: Ahmed Mešić, *Primjena ženevskih konvencija na unutrašnje oružane sukobe*, OKO (2011) 13., str. 36.

¹¹ Presuda Suda BiH broj: X-KR-09/847 od 21.05.2010. godine, str. 13.

36. Vijeće je ispitalo optužnicu u cjelosti a posebno navode o povredama članova 173. i 175. KZ BiH analizirajući optužbe protiv optuženog Sulja Karajića. Nakon analize, u pogledu oba krivična djela Vijeće je utvrdilo povredu zajedničkog člana 3. tačke a) i c) Ženevskih konvencija, te će u smislu istog u nastavku kod pojedinačne analize iznijeti svoj stav o utvrđenju za svaku od kategorija "zaštićenih osoba" u odnosu na svako od krivičnih djela iz članova 173. i 175. KZ BiH.

37. U pogledu člana 27. i člana 147. Četvrte ženevske konvencije koji su, pored zajedničkog člana 3. Konvencija, navedeni optužnim aktom kao blanketne norme međunarodnog prava čije kršenje je izvršeno u radnjama optuženog, te na taj način ostvareno biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, ovo Vijeće zaključuje da, obzirom da se u Četvrtoj ženevskoj konvenciji sa izuzetkom člana 3. koji je zajednički za četiri konvencije, izričito navodi da se ove odredbe primjenjuju na međunarodni oružani sukob, a da priroda sukoba u konkretnom nije utvrđivana, niti je u tom pravcu tokom postupka bilo predloženo izvođenje kakvih dokaza, to citirane odredbe nisu bile primjenljive. Naime, neophodno je i dovoljno bilo utvrditi kršenje zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija za ispunjenost bića krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, te je Vijeće iz činjeničnog opisa izreke presude izostavilo kršenje predmetnih odredbi kako je to navedeno u optužnici.

2. Kršenje mora biti počinjeno u vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije

38. Vijeće smatra da je član 173. KZ BiH primjenljiv za vrijeme oružanog sukoba (međunarodnog ili drugog karaktera) koliko i za vrijeme rata ili okupacije. U prilog ovom zaključivanju upućuje činjenica da su sve ove tri odrednice iz zakonskog teksta: „oružani sukob“, „rat“ i/ili „okupacija“stavljene jedne pored drugih u uporedni položaj, zv. *jukstapozicija* (novolat.), što znači da jedna ne isključuje drugu.

39. U postupku nije bilo sporno postojanje činjenice oružanog sukoba¹² i/ili rata između pripadnika V korpusa Armije RBiH i pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine

¹² Oružani sukob kao generalni pojam, postoji kada god postoji pribjegavanje oružanoj sili između država ili je to produženo oružano nasilje između državnih vlasti i organizovanih naoružanih grupa ili između takvih grupa unutar jedne države. Ženevske konvencije i Dopunski protokoli primjenit će se u ovisnosti od karaktera oružanog sukoba kao i sljedećih faktora: povreda mora predstavljati kršenje odredbi međunarodnog humanitarnog prava; odredba mora biti običajne prirode ili ako pripada ugovornom pravu, traženi uslovi moraju biti ispunjeni; povreda mora biti ozbiljna,

Zapadna Bosna (NO APZB) u Bosni i Hercegovini u inkriminisanom periodu tj. u periodu od augusta 1994. do februara 1995. godine, na području Okruga Bihać.

40. Ovakvo utvrđenje potvrdili su brojni dokazi: svjedoci i tužilaštva i odbrane (prevashodno iskaz svjedoka Čović Esada, te Osmanagić Sulejmana), kao i materijalna dokumentacija, među kojom, izvještaji o oružanim sukobima između pripadnika V korpusa Armije RBiH i APZB na području Okruga Bihać (dokazi tužilaštva, T-119-126, 131-133, 179), dokaz T-1, Proglas Fikreta Abdića stanovništvu Zapadne Bosne od 22.09.1993. godine.

41. U kontekstu postojanja oružanog sukoba i/ili rata između pripadnika NO i 5. Korpusa, i odbrana i tužilaštvo su uložili vojne karte, na kojima su ucrtane borbe i vremenski period u kojem su se vodile određene značajne borbe, i to: na brdu "Alatuša", u vremenskom periodu od 16.11.-02.12.1994. godine, na brdu "Trnovi" od 02.12.-17.12.1994. godine i na Džaferagića brdu u vremenskom periodu od 17.12.1994.-13.01.1995. godine (O-1, O-2, O-3).

42. Vijeće takođe nalazi za relevantnim navesti da je Prva autonomija trajala od 27.09.1993. godine do 21.08.1994. godine, a Druga autonomija od 16.11.1994. godine do augusta 1995. godine. U oba slučaja su snage NO APZB zauzele Veliku Kladušu, te su se vodile bitke za povratak teritorije Velike Kladuše Armiji RBiH.

43. Budući da odredbe zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija sadrže srž osnovnih principa primjenjivih u svako vrijeme, u svim okolnostima i na sve strane koji se ne smiju oduzeti,¹³ nebitna je stoga priroda oružanog sukoba u ovom predmetu .¹⁴ Međunarodni sud pravde je potvrdio da su države u zajedničkom (opštem) članu 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine propisale određeni minimum obavezujućih pravila koja se primjenjuju na unutrašnje oružane sukobe, ali i to, da ta pravila poštuju „elementarne principe humanosti“ primjenljive u skladu sa međunarodnim običajnim pravom na sve oružane sukobe, bilo međunarodnog ili unutrašnjeg karaktera (predmet *Nikaragva*, para.

odnosno mora predstavljati kršenje odredbe koja predstavlja bitne vrijednosti, a kršenje mora obuhvatiti teške posljedice za žrtvu, te povreda odredbi mora obuhvatiti individualnu krivičnu odgovornost lica koje krši odredbu. *V. Presuda Suda BiH brčj: X-KR-06/290 od 28.11.2007. godine, str. 29, Presuda Suda BiH brčj: X-KR-05/107 od 18.06.2007. godine, str. 13.*

¹³ Presuda po žalbi u predmetu Čelebići, t. 149.

¹⁴ Tužilac protiv Duška Tadića, predmet IT-94-1-AR-72 (odluka o nadležnosti od 2.10.1995.); para. 101-103.

218.). Karakter sukoba je, barem s obzirom na minimum pravila u zajedničkom članu 3. irelevantan.

44. Vijeće nalazi da se neka minimalna pravila zaštite odnose na sva lica ugrožena oružanim sukobom bez obzira na njihovu nacionalnost ili teritoriju na kojoj žive.

3. Djelo počinioca mora biti povezano sa ratom, oružanim sukobom ili okupacijom

45. Treći uslov sadržan u članu 173. stav 1. i članu 175. KZ BiH je da mora postojati veza između djela optuženog i oružanog sukoba. Zapravo, "ne traži se uzročno-posljedična veza između oružanog sukoba i počinjenja zločina, ali se u najmanju ruku traži da je postojanje oružanog sukoba u znatnoj mjeri utjecalo na sposobnost počinioca da počinji zločin, njegovu odluku da ga počinji, način počinjenja zločina ili cilj s kojim je počinjen".¹⁵ Ovaj uslov je ispunjen ako je navodni zločin počinjen kao podrška ili barem pod izgovorom situacije koja je proistekla iz oružanog sukoba.¹⁶ Stoga Vijeće smatra pogrešnim navode odbrane koje je isticala u završnoj riječi po kojoj radnja izvršioca krivičnog djela i nastala posledica moraju biti u uzročnoj vezi (nexus-om) sa oružanim sukobom.¹⁷ Sudeće vijeće MKSJ-a u predmetu, *Tužilac protiv Dragojuba Kunarca i drugih* navodi:

[...]Humanitarno pravo primjenjuje se i dalje na čitavoj teritoriji pod kontrolom jedne od strana, nezavisno od toga da li se konkretne borbe vode na mjestu na kojem su se odigrali dotični događaji. Stoga je dovoljno to što su zločini bili u tijesnoj vezi s neprijateljstvima koja su trajala na drugim dijelovima teritorije pod kontrolom strana u sukobu. Uslov da to djelo bude u tijesnoj vezi sa oružanim sukobom zadovoljen je ukoliko su, kao u ovom slučaju, zločini počinjeni kao posljedica borbi, a prije prekida oružanih aktivnosti na određenom području, te ako su počinjeni radi postizanja nekog cilja ili iskorištavanja situacije nastale uslijed borbi..¹⁸

¹⁵ Tužilac protiv Kunarca, Kovača i Vukovića, IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda od 12.06.2002. (Kunarc i drugi: Žalbena presuda), tačka 58.

¹⁶ Kunarc i drugi, Žalbena presuda, tačka 58-59.

¹⁷ Završna riječ odbrane-I dio u predmetu Suda BiH broj: X-KRŽ-07/336 (S1 1 K 005379 11 Kžk), pismeni podnesak, para. prvi, str. 35.

¹⁸ Tužilac v. Dragoljub Kunarc, Radomir Kovač i Zoran Vuković, predmet broj: IT-96-23-T/IT-96-23/1T od 22.02.2001.godine, para 568;

46. Na osnovu nekoliko faktora može se utvrditi veza između djela optuženog i oružanog sukoba, a to su položaj optuženog, priroda žrtve, cilj napada ili činjenica da je djelo izvršeno u kontekstu službenih dužnosti optuženog.¹⁹

47. Vijeće je utvrdilo da postoji veza između djela optuženog i oružanog sukoba. Na ovakav zaključak upućuje status optuženog u inkriminisanom periodu. Naime, vijeće je prihvatilo dokazanom tvrdnju Tužilaštva da je Karajić Suljo u vrijeme počinjenja krivičnih djela bio pripadnik 5. Korpusa Armije R BiH, najprije kao dobrovoljac 506. brigade, dakle, njen pripadnik, a već od 1.12.1994. faktički počeo primati naređenja od Komande 505. brigade i obavljati dužnosti komandira II voda vojne policije 505. Viteške motorizovane brigade V korpusa Armije R BiH koji je formalno pravno ustrojen tek u kasnijem peirodu, tj. 13.1. 1995. Naime, pored ostalih dokaza, vijeće je imalo u vidu svjedočenje Keserović Ejuba, pomoćnika komandatna za moral u 506. brigadi, koji je opredijeljeno potvrdio da je od 1.12.1994. na sastancima i referisanjima u Komandi 505. brigade bio prisutan optuženi i primao naredbe od komandanta te brigade, jer 506. brigada i njen komandant nad optuženim nisu imali nikakve ingerencije.

48. Dakle, Vijeće nije prihvatilo navode odbrane po kojim je ista osporavala pripadnost Sulja Karajića 506. brigadi i potčinjenost 505. brigadi, odnosno da optuženi u periodu od 4.7-21.12.1994., formalno ni *de facto* nije bio pripadnik 506. brigade, a da je za komandira II voda vojne policije postavljen 13.1. 1995. godine.

49. Slijedom svih izvedenih dokaza Vijeće je zaključilo da su krivična djela iz optužnice povezana sa oružanim sukobom.

50. Takođe, u kontekstu postojanja oružanog sukoba ili rata, Vijeće je utvrdilo ispunjenost subjektivnog elementa na strani optuženog, jer on ne samo da je imao saznanje o postojanju oružanog sukoba što se pokazuje očiglednim ne samo iz njegovog svjedočenja nego i iz svih svjedočenja, kako svjedoka optužbe tako i odbrane, već je *mens rea* na strani optuženog zadovoljen i činjenicom o postojanju njegove pune svijesti da su nasilni akti koje je preduzimao bili namjerno usmjereni bilo na civilno stanovništvo ili prema pojedinim civilima koji ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, ukoliko je riječ o krivičnom djelu iz člana 173. stav 1. tačke c) i e) KZ BiH. Isti takav zaključak je Vijeće donijelo kada je riječ o subjektivnoj strani njegovog djelovanja usmjerenog na krug zaštićenih lica koja

¹⁹ Kunarac i drugi, Žalbena presuda, tačka 59.

imaju status ratnih zarobljenika, a u odnosu na krivično djelo iz člana 175. tačke a) i b) KZ BiH.

4. Optuženi mora narediti ili počiniti djelo

51. Konačno, Vijeće je i četvrti, sporni, element - **da počinilac mora poduzeti radnju izvršenja ovog djela koja se sastoji u činjenju ili naređivanju** nekih od radnji alternativno postavljenih u podtačkama članova 175. i 173. KZ BiH, našlo osnovanim i dokazanim.

52. Van razumne sumnje je utvrđeno, a na temelju izvedenih dokaza, da je optuženi Karajić Suljo svjesno poduzeo radnje izvršenja pojedinačnih inkriminacija u vrijeme, na mjestu i na način opisan u izreci presude, čime je radnjama u tačkama 1, 2, 4. i 5. izreke presude ostvareno biće krivičnog djela Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH, a u tačkama 3(a, b, c, d, e, f i g), 6, 7, 8. i 9., izreke presude ostvareno biće krivičnog djela Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH, o čemu će biti riječi u nastavku presude.

III. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU IDENTITETA OPTUŽENOG

53. Odbrana je osporavala tvrdnje tužilaštva da je optuženi bio dobrovoljac u sastavu 506. brigade u periodu od 4.7.1994. godine pa do 21.12.1994. godine, a da je od 1.12.1994. godine počeo primati naređenja od komande 505. brigade i obavljati dužnost komandira voda vojne policije koji je formalno-pravno ustrojen 13.1.1995. godine. U najkraćem odbrana tvrdi da optuženi Karajić u navedenom periodu ni formalno niti *de facto* nije bio pripadnik 506. brigade, a da je za komandira II voda vojne policije postavljen 13.1.1995. godine.

54. Nadalje, odbrana je gradila tezu o zamjeni identiteta optuženog od strane svjedoka tužilaštva u tačkama 2, 3. i 8. optužnice, tvrdeći da je optuženi zamijenjen sa licem po imenu Čelenka Akif koji je takođe, kao i optuženi imao isti nadimak-Hodža, da su ga zvali po tom nadimku i da je u to vrijeme nosio gips na desnoj ruci.

55. Vijeće je detaljno cijeneći sve dokaze relevantne za okolnosti statusa optuženog i njegovog identiteta u inkriminisanom periodu, izvelo nesumnjiv zaključak da je optuženi Karajić Suljo u vrijeme počinjenja krivičnih djela bio pripadnik 5. korpusa Armije BiH, u

prvom periodu kao „dobrovoljac 506. brigade“, a zatim u svojstvu komandira 2. voda vojne policije 505. viteške motorizovane brigade 5. korpusa Armije BiH.

56. Vijeće nije imalo nikakve dileme ni po pitanju identiteta optuženog. Naime, optuženi je nesumnjivo nosio fiksator na lijevoj ruci, po kojem su ga prepoznali svjedoci, a ni sam optuženi to nije sporio, za razliku od Akifa Čelenke koji je nosio gips na desnoj ruci. Svjedoci Tužilaštva, sem ove karakteristike, istog su prepoznali i u sudnici, neki su mu se i lično obratili, a u vrijeme počinjenja krivično-pravnih radnji opisali su ga svi na identičan način, kao visokog suvonjavog čovjeka sa malom bradom, koji je u premlaćivanju koristio palicu, te karakterističnu kratku pušku i on je bio Suljo Hodža, za razliku od Akifa Čelenke, koji je bio Hodža iz Zenice. Tako, svjedok Čturić navodi da je znao da se radi o optuženom lično, jer je na lijevoj ruci imao fiksator, što je omogućilo svjedoku da poveže lik sa njegovim radnjama obzirom da je čuo priče kao „čovjek sa fiksatorom tuče narod, i da je to Suljo Karajić ...visok, malo slabiji, imao je malo brade.“

57. Dodatno, još jedna od prepoznatljivih karakteristika za utvrđivanje identiteta optuženog je bilo vozilo „Golf“ kojim se isti prevezio i hapsio oštećene (između ostalih, svjedoci Čehajić Ejub, B i C). S tim vozilom je mogao odlaziti sa linije fronta na opisana mjesta, imajući u vidu da su se navedena rastojanja kretala do 9 kilometara. Sve i da se uzme kao tačan navod njegove odbrane da je neprekidno bio na borbenoj liniji tokom dana, to ne znači da istu nije napuštao tokom večernjih i noćnih sati, o čemu se izjašnjavalo više svjedoka koji su i sami bili žrtve i koji su svjedočili o njegovim radnjama. (Prema svjedočenjima borbe su se intenzivno odvijale u toku dana. Hasan Mahmutović je rekao da je Karajić došao navečer, Mirsad Čturić je rekao da je došao u kuću njegove sestre i zeta gdje je u tom periodu boravio i svjedok, oko 2h poslije ponoći, te da bi dolazio navečer u Školu u Vrnograču, M je izjavila da je njen otac odveden oko ponoći, Memaga Nuhanović je rekao da je Suljo došao navečer da uzme hranu i šta mu je već trebalo).

58. Nadalje, svjedoci-žrtve su optuženog viđali u prisustvu lica pod nadimcima Šekinov i Šucko, dok Čelenka u svom svjedočenju izričito navodi da je poznavao Šucka, ali nije siguran kako se zvao, možda Šemsudin. Osmana Šekinovog je dobro poznavao, kao dobrog borca, a sa njim je viđao Štuc-a, ali nije ga dobro poznavao. Dakle, svjedok Čelenka je evidentno poznavao i povremeno viđao navedenu dvojicu, ali se nije kretao sa njima, kako to većina svjedoka očevidaca tvrdi da su sa Suljom Hodžom bili navedeni, te skupa sa njim vršili hapšenja i premlaćivanja, odnosno postupali po njegovoj naredbi.

59. Vijeće nije poklonilo vjeru svjedočenju svjedoka Čelenka Akifa u pogledu pružanja alibija optuženom, jer njegov iskaz suprotstavljen iskazima oštećenih gubi na vjerodostojnosti, ali je isti bio koristan za vijeće utoliko što potvrđuje inkriminisane događaje, za čijeg glavnog aktera je vijeće nesumnjivo utvrdilo optuženog Karajića. Naime, svjedok Čelenka je potvrdio da su vršena hapšenja civila i da su dovođeni i zatvarani u školi u Slapnici, gdje su premlaćivani. Posebno izdvaja događaj oko polijevanja vodom trojice strijih lica ispred škole.

60. Odbrana je iznijela tezu da je sa mnoštvom dokaza potvrđeno da optuženi nikada nije imao pušku pumparicu, jer sa njom ne bi mogao pucati obzirom na njegovo stanje-fiksator na ruci kao posljedica ranjavanja, a za čiju upotrebu su potrebne obje zdrave ruke.

61. Vijeće je cijenilo činjenicu da je optuženi nesporno bio ranjavan u pet navrata, te da je uslijed drugog ranjavanja dana 18.6.1994. godine na području Golubovića zadobio povredu lijeve nadlaktice, zbog čega mu je bio potreban fiksator. Prilikom trećeg ranjavanja u periodu od 28.11.1994. godine na Alatuši zadobio je povrede lijeve noge i dodatne povrede lijeve ruke na kojoj je već imao fiksator. U tom kontekstu cijenjeni su i navodi odbrane u pogledu Nalaza i mišljenja vještaka medicinske struke dr. Hamze Žuje, u kojem se navodi da postojanje fiksatora u predjelu nadlaktice znači faktičku imobilizaciju ruke u jednom određenom položaju, tako da je funkcija ruke ograničena, dok je u pogledu šake optuženi mogao raditi prstima.

62. Međutim, i pored ovakvih okolnosti, Vijeće je isključujući svaku razumnu sumnju utvrdilo da optuženi jeste sa sobom nosio pušku tzv. Pumparicu, po čemu je i bio prepoznatljiv, te koristio gumenu palicu kojom je tukao oštećene. Tako, između ostalih svjedoka kojima je ovo Vijeće poklonilo vjeru, svjedok Čuturić Mirsad navodi da je Suljo prilikom dolaska u kuću svjedokovog zeta Ponjević Derviša bio naoružan, te dodaje da se sjeća da je uvijek sa sobom imao crnu pumparicu. Te prilike optuženi je njih dvojicu tukao naizmjenično i to policijskom palicom. Takođe, svjedok-oštećeni F, prilikom opisa optuženog na okolnosti tačke 4. Presude, navodi da je imao Pumparicu, kao i svjedok Čehajić Ejub (žrtva inkriminacije 9. Presude.)

63. Vijeće će se na ovu okolnost dodatno osvrnuti i u dijelu obrazloženja koji se odnosi na tačku 3. Presude.

IV. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU CIVILNOG STATUSA ŽRTAVA

64. Kao što je već navedeno, optužnicom Tužilaštva BiH, optuženom je stavljeno na teret da je za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između pripadnika ARBiH i pripadnika Narodne odbrane APZB postupao suprotno odredbi člana 3. tačke a) i c), člana 27. stav 1. i člana 147. IV Ženevske konvencije o zaštiti građanskih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine.

65. Obzirom da je Vijeće u odnosu na oba predmetna krivična djela već razmotrilo njihove opšte, a ujedno i zajedničke elemente, to je moralo na ovom mjestu zasebno razmotriti pitanje statusa zaštićenih lica kao elementa koji ih distingvira.

66. U tom smislu, a imajući u vidu krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, za ovo Vijeće je bilo odlučno utvrditi činjenicu da li se, kada je riječ o utvrđivanju statusa oštećenih lica, ista mogu smatrati „zaštićenim licima“ u smislu odredbi međunarodnog humanitarnog prava.

67. Standard kojim se rukovodilo ovo Vijeće u procjeni ove bitne činjenične okolnosti sa značajnim pravnim refleksijama jeste da li se u konkretnom radi „o licu koje ne učestvuje neposredno u neprijateljstvima“²⁰. Naime, kada je riječ o zaštićenim licima ovo Vijeće smatra da je relevantna odredba za utvrđivanje te kategorije isključivo zajednički član 3. Konvencija (I-IV), a kako je to već naprijed obrazloženo.

68. Ovaj član pruža širu zaštitu od one koju III i IV Ženevska konvencija navode pod pojmom „zaštićena lica“, odnosno isti ne postavlja uslov da osobe, da bi se smatrale zaštićenim „padnu u ruke neprijatelja“ ili se nađu „u vlasti jedne strane u sukobu“, dakle, na onom uslovu na kome upravo istrajava žalba odbrane.

²⁰ Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II) na primjer, ne sadrži definiciju civila ili civilnog stanovništva iako se ti izrazi koriste u nekoliko odredbi /Dopunski protokol II, članovi 13-15 i 17-18/. Shodno područje neodređenosti koje ima uticaj na regulisanje međunarodnih oružanih sukoba i nemeđunarodnih oružanih sukoba jeste odsustvo precizne definicije izraza „direktno učestvovanje u neprijateljstvima“. Gubitak zaštite od napada je jasna i nesporan kada civil koristi oružje ili druga sredstva kako bi počinio djela nasilja protiv ljudskih i materijalnih resursa neprijatelja. Za tumačenje citiranog izraza sudska praksa koristi formulaciju da se procjena mora vršiti od slučaja do slučaja ili jednostavno ponavljanjem opšteg pravila da direktno učestvovanje u neprijateljstvima prouzrokuje da civili gube zaštitu od napada. U vezi s ovim je i pitanje kako odrediti status jedne osobe u slučaju sumnje. Zbog tih nedoređenosti, MKCK traži razjašnjenje pojma direktno učestvovanje putem niza sastanaka stručnjaka koji se održavaju od 2003. godine. Vidi npr.: Direktno učestvovanje u neprijateljstvima prema međunarodnom humanitarnom pravu. Izveštaj koji je pripremio MKCK, Ženeva, septembar 2003., dostupno na www.icrc.org. /Preuzet citat iz Međunarodne revije Crvenog križa/krsta, Običajno pravo, Sveska 87, broj 857, mart 2005. godine./

69. Ovo pitanje je bilo od strane sudova razmatrano i ranijim prilikama. U predmetu MKSJ *Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih* optuženi su se teretili za povrede člana 3. i člana 147. IV Ženevske konvencije. Žalbeno vijeće je objasnilo da se test kojim se utvrđuje status zaštićenih lica prema članu 3. razlikuje od onog u preostalim članovima:

Zajednički član 3. Ženevskih konvencija zamišljen je da obezbijedi minimalne garancije za zaštitu osoba koje se zateknu usred oružanog sukoba, ali aktivno ne učestvuju u neprijateljstvima. Njime je obuhvaćen *svaki* pojedinac koji ne učestvuje u sukobima, stoga je ta zaštita šira od zaštite koju pruža Ženevska konvencija IV, koja je preuzeta u članu 2. Statuta, a prema kojoj se status „zaštićene osobe“ daje samo u naročito definisanim i ograničenim okolnostima, kao npr. prisustvo nekog pojedinca na teritoriji koja je pod kontrolom dotične sile, te isključenje ranjenih i bolesnih pripadnika oružanih snaga iz statusa zaštićenih osoba. Premda, dakle, status zaštićene osobe po članu 2. pretpostavlja da osoba nije aktivno učestvovala u sukobu, on tako ne uključuje i druge uslove. Stoga je član 2. Statuta uži od zajedničkog člana 3. Ovaj zaključak dodatno potvrđuje činjenica da je Žalbeno vijeće takođe zaključilo da član 3. Statuta funkcioniše kao „rezidualna klauzula stvorena da bi osiguralo da niti jedno od teških kršenja međunarodnog humanitarnog prava ne bude izuzeto iz nadležnosti Međunarodnog suda.“ Zajednički član 3. sadržan je u sve četiri Ženevske konvencije, a budući da je riječ o pravilu međunarodnog običajnog prava, njegove materijalne odredbe mjerodavne su kako za unutrašnje, tako i za međunarodne sukobe.²¹

Isti stav je zauzet i u predmetima: *Tužilac protiv Mladena Naletilića, zvanog Tuta i Vinka Martinovića, zvanog Štela* broj.: IT-98-34-T, presuda od 31. marta 2003. godine, para 229. i *Tužilac protiv Duška Tadića, zvanog Dule*, broj: IT-94-1-T, presuda od 7. maja 1997. godine, para 615.²² Takođe vidi *Tužilac protiv Laurenta Semenze*, broj: ICTR-97-20-T, presuda od 15. maja 2003. godine, para. 359-361 i 363-366.²³

²¹ *Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih*, broj IT-96-21-A, presuda od 20. februara 2001. godine, para. 420.

²² U predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića, zvanog Dule*, broj: IT-94-1-AR72, Odluka o prijedlogu odbrane za podnošenje interlokutorne žalbe na nadležnost (2. oktobar 1995.), para. 81, Žalbeno vijeće je napravilo razliku između zaštićenog statusa osoba i imovine prema Ženevskim konvencijama i prema zajedničkom članu 3.

²³ Odluke međunarodnih sudova predstavljaju dopunske izvore međunarodnog prava (v. Statut Međunarodnog suda pravde, član 38(1)(d)). Razlog za to je što međunarodni sudovi, za razliku od državnih sudova, nisu organi države. Međutim, odluke međunarodnih sudova su ipak značajne iz razloga što nalaz jednog takvog suda da postoji jedno pravilo običajnog međunarodnog prava ustanovljava uvjerljiv dokaz u tu svrhu. Osim toga, zbog precedentne vrijednosti tih odluka, međunarodni sudovi mogu također doprinijeti nastanku jednog pravila običajnog međunarodnog prava svojim uticajem na kasniju praksu država i međunarodnih organizacija. V. Međunarodna revija Crvenog križa/krsta, Običajno pravo, Sveska 87, broj 857, mart 2005. godine.

70. O ovom pitanju se takođe govori i u pravnoj teoriji, gdje se objašnjava da „Zajednički član 3. pruža veću zaštitu od one koju III i IV Ženevska konvencija navode pod pojmom „zaštićena lica“²⁴, odnosno ne postavlja se uslov da osobe, da bi se smatrale zaštićenim, „padnu u ruke neprijatelja“ ili se nađu „u vlasti jedne strane u sukobu“.²⁵

71. Iz ovih razloga Vijeće je odbacilo navode odbrane kojom je ona status zaštićenih lica dodjelila samo onim licima koja su izrazila lojalnost suprotnoj strani u sukobu, odnosno bila na suprotnoj strani sukoba po bilo kom osnovu. Po mišljenju ovog Vijeća takav pristup zasnovan na testu faktičke lojalnosti, umjesto formalne veze državljanstva, se u konkretnom predmetu pokazao kao previše uzak i kao takav učinkuje da bi bez pravne zaštite garantovane međunarodnim humanitarnim pravom (MHP) ostala čitava jedna skupina oštećenih lica (B,C, Abdić Mahmut, Mahmutović Hasan, Džebić Abid, Ejub Čehajić), što ne samo da je nepravedno nego je, u konkretnom, i duboko nepravično.

72. Prema tome, ovo Vijeće smatra da ne bi bilo ispravno u kategoriju zaštićenih lica ne podvoditi i lica koja su pripadala istoj ratujućoj strani kao i Suljo Karajić, odnosno lica za koja nisu postojali konkretni dokazi da su bili simpatizeri Autonomije iako ih je takvim smatrao optuženi Suljo Karajić, ili u najmanju ruku za koje je u tom pogledu ostala sumnja. Drugim riječima iskazano, Vijeće smatra da primjena kriterija *percipirane lojalnosti* neprijateljskoj strani, po kome bi od strane optuženog zavisilo da li je neko lice koje je slovalo kao pripadnik iste strane u sukobu kao i optuženi, bilo u stvari simpatizer Autonomije Zapadna Bosna (a time od optuženog bilo izloženo viktimizaciji), bi predstavljalo krajnje subjektivan kriterij u određivanju statusa zaštićenih lica. Tako nešto se, dakako, ne može prihvatiti. Iz ovog razloga trebalo je i na ovaj krug zaštićenih lica primjeniti odredbu zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija.

73. Polazeći od ovakvog pravnog stanovišta i imajući u vidu rezultate dokaznog postupka ovo Vijeće je nesumnjivo utvrdilo status zaštićenih lica uživaju sve osobe iz činjeničnog opisa pojedinačnih inkriminacija iz optužnice (tačke 3.a, b, c, d, e, f, g, h i i, 7, 8, 9. i 10.) u odnosu na krivično djelo iz člana 173. KZ BiH, i to : Abdić Mahmut, Mahmutović Hasan, Džebić Abid, Ejub Čehajić, Ponjević Derviš, Džebić Bećir, Džebić Muhamed, Čturić Mirsad, Abdić Šefik, Osmankić Rasim, Torić Hasib zv. Zilkin, Dizdarević Jusuf, kao i zaštićeni svjedoci B, C i D.

²⁴ U knjizi „Međunarodno krivično pravo“ A. Zahara i G. Sluitera (prvo izdanje iz 2008.) na strani 119. autori opisuju

74. Dakle, kako gore sva navedena lica nesumnjivo nisu neposredno učestvovala u neprijateljstvima, to potpadaju pod obim zaštite zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija. Na ovaj način plediranje odbrane da se u svakom slučaju moralo dokazati kojoj strani u sukobu pripada određeno lice, što je obaveza optužbe²⁶, ostaje neutemeljeno. Praksa država ustanovljava Pravilo 5. kao normu običajnog međunarodnog prava primjenljivu u međunarodnim oružanim sukobima, mada i u nemeđunarodnim oružanim sukobima.²⁷ Po tom pravilu „Civilni su lica koja nisu članovi oružanih snaga. Termin civilno stanovništvo obuhvata sva lica koja su civilni.“ Pravilo 6, u okviru običajnih pravila međunarodnog humanitarnog prava, primjenljivih u međunarodnim i nemeđunarodnim oružanim sukobima, propisuje slijedeće: „Civilni su zaštićeni od napada ukoliko ne učestvuju direktno u neprijateljstvima, odnosno za vrijeme dok ne učestvuju direktno u neprijateljstvima.“²⁸

V. NALAZI VIJEĆA U POGLEDU STATUSA RATNIH ZAROBLJENIKA

A. ČLAN 175. I PRIRODA SUKOBA

75. Optuženi se tereti po tačkama 1, 2, 4, 5. i 6. optužnice da je počinio krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika ubistvom i nečovječnim postupanjem.

76. Stranke u postupku nisu pokrenule pitanje kvalifikacije sukoba. Međutim, primjenjivost zakona po kojem se optuženi krivično goni zavisi od prirode sukoba, te je to od suštinskog značaja u ovoj odluci. Shodno tome, Vijeće će razmotriti to pitanje prije nego pređe na pitanje krivice optuženog.

77. Prema III Ženevskoj konvenciji, zaštita koju uživaju ratni zarobljenici zavisi od prirode sukoba. Razlika između oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i međunarodnog oružanog sukoba je od temeljnog značaja za režim zaštite koji predviđaju Ženevske konvencije. Na primjer, Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima iz 1949. godine (III Ženevska konvencija) opisuje dva nivoa zaštite koju

metod kojim se utvrđuje ko je zaštićen prema članu 3.

²⁵ Vidi: A Cassese, Oksfordski priručnik za međunarodno krivično pravo (prvo izdanje iz 2009.), strana 265.

²⁶ Ppodesak odbrane, završna riječ, str. 35., para. treći.

²⁷ V. Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo*, Tom I: Pravila, MKCK, Cambridge, University Press, 2005., str. 18.

trebaju uživati ratni zarobljenici. U slučaju "oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba, a koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica", zajednički član 3. propisuje minimalnu zaštitu na koju imaju prava lica koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima u unutrašnjem sukobu. Ostatak Konvencije odnosi se na slučajeve međunarodnog oružanog sukoba između dvije Visoke strane ugovornice, i predviđa zaštitu za ratne zarobljenike zarobljene tokom međunarodnog sukoba koja je daleko šira od one koju uživaju lica zarobljena u toku sukoba koji nema karakter međunarodnog.²⁹ Ova razlika je istaknuta u svakoj od četiri Ženevske konvencije čiji je potpisnik i Bosna i Hercegovina.

78. Član 175. Krivičnog zakona BiH (KZ BiH)³⁰ odnosi se na Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika i sadrži formulaciju o "teškim povredama" iz člana 130. III Ženevske konvencije.

79. Vijeće potvrđuje da je član 175. usko povezan sa III Ženevskom konvencijom utoliko što prava koja on štiti potiču iz člana 130. III Ženevske konvencije, a sam član je očito koncipiran sa namjerom da se ispuni ugovorna obaveza BiH da se pred domaće sudove izvedu osobe optužene za "teške povrede" Konvencije. Međutim, nije uopšte vidljivo da je u član 175. ugrađena i razlika koja se u III Ženevskoj konvenciji pravi između sukoba međunarodnog i nemeđunarodnog karaktera, na mjesto čega su se neka vijeća opredijelila da samo utvrde postojanje oružanog sukoba.³¹

²⁸ Tačna definicija termina "direktno učešće u napadu" ne postoji. O ovom pravilu I dr. pravilima v. Šire U.: Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, *Običajno međunarodno humanitarno pravo* Tom I: Pravila, MKCK, Cambridge, University Press, 2005, str. 20-22.

²⁹ *Tužilac protiv Blaškića* IT-95-14-A, presuda, 29.7.2004., stav 170. *Vidi takođe Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, presuda, 1.9.2004., stav 121; *Tužilac protiv Mladena Naletilića i Vinka Martinovića*, IT-98-34-T, presuda, 31.3.2003., stav 176.

³⁰ Ko kršćei pravila međunarodnog prava, prema ratnim zarobljenicima naredi ili učini koje od ovih djela: a) lišenja drugih osoba života (ubistva), namjerna nanošenja osobama snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja), nečovječno postupanje, biološke, medicinske ili druge znanstvene eksperimente, uzimanje tkiva ili organa radi transplantacije; b) nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja; c) prisiljavanje na službu u neprijateljskim oružanim snagama ili lišavanje prava na pravično i nepristrano suđenje - kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

³¹ *Predmet protiv Suada Kapića*, X-KRZ-07/431, drugostepena presuda, 11.9.2009., stav 52. ("Žalbeno vijeće navodi da, iako član 175. tačka a) KZ BiH izričito ne zahtijeva postojanje rata ili oružanog sukoba, u njemu se pominju samo povrede primjenjivih međunarodnih pravila. Međunarodni zakoni ili običaji ratovanja su usko povezani sa stanjem oružanog sukoba tako da ratni zločin nije moguć ako ne postoji oružani sukob i ako ne postoji očigledna veza između djela optuženog i sukoba. Shodno tome, Vijeće zaključuje da član 175. zahtijeva postojanje oružanog sukoba."); *Predmet protiv Veiza Ejelića*, X-KR-07/430/1, prvostepena presuda, 28.3.2008., str. 6 ("Primjena određenih principa međunarodnog prava u ovom slučaju utkana je i u same članove za čije se kršenje optuženi tereti [...] Jasno je iz same odredbe člana 173. stav 1. KZ BiH da je isti, *prima facie*, primjenjiv na oružane sukobe bez posebne distinkcije između internih i međunarodnih sukoba. Isto se može reći i za član 175. stav 1. KZ BiH koji ne pominje direktno postojanje

80. Ovom Vijeću je jasno da član 175. KZ BiH na prvi pogled ne zahtijeva postojanje međunarodnog ili unutrašnjeg oružanog sukoba, kao preduslov za primjenu. U stvari, zakonodavac u KZ BiH nije usvojio režim zaštite prema karakteru sukoba (međunarodni ili nemeđunarodni) koji je sadržan u četiri Ženevske konvencije, već samo koristi pojmove za vrijeme *rata*, za vrijeme *oružanog sukoba* (bez obzira na to je li on međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera), ili za vrijeme *okupacije*. Na to upućuje i analiza odredbi iz ostalih članova iz Glave XVII KZ BiH, tako član 174. KZ BiH (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika) koristi jezičku formulaciju preuzetu iz člana 50. I Ženevske konvencije, on se primjenjuje "za vrijeme rata ili oružanog sukoba". Član 173. KZ BiH (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva), koji uključuje principe zaštite koji se nalaze u IV Ženevskoj konvenciji (npr. član 27., član 147.) i Dopunskom protokolu I (npr. član 51., član 56., član 85.), štiti civile "za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije".

81. Vijeće, takođe, smatra da je zakonodavac imao više opcija na raspolaganju prilikom odlučivanja o tome kako da u zakon BiH ugradi Ženevske konvencije, Dopunske protokole i druge međunarodne ugovore kojima je BiH pristupila. Zakonodavac se mogao odlučiti da donese domaći zakon koji bi doslovno prepisao odredbe III Ženevske konvencije, kao što je to učinio u slučaju člana 171. KZ BiH (Genocid).³² U drugoj varijanti, zakonodavac je mogao usvojiti Ženevske konvencije kroz zakone koji bi se jasno pozivali na odredbe međunarodnih ugovora koji čine dio domaćih propisa. Da je primijenjena i jedna od ovih varijanti, Sud bi bio sklon da integriše okvir Konvencije sa domaćim zakonom, uključujući i razliku koja se u njoj pravi između međunarodnog i nemeđunarodnog sukoba. Međutim, zakonodavac je izabrao treći, fleksibilniji put – uvrštavanje odabranih odredbi međunarodnih ugovora u domaći krivični zakon. To je omogućilo zakonodavcu da usvoji međunarodne pravne norme u principu, ali da ih usaglasi sa specifičnim osobinama domaćeg pravnog sistema i njegovim vlastitim konceptom o obimu u kojoj su one primjenjive.

oružanog sukoba (mada se III Ženevska konvencija, koja propisuje pravila primjenljiva na ratne zarobljenike, primjenjuje u slučaju oružanog sukoba).").

³² *Predmet protiv Stupara i drugih*, predmet br. X-KR-05/24, prvostepena presuda, 29.7.2008., str. 53 (koja se, između ostalog, oslanja i na činjenicu da član 171. "doslovno uključuje" jezik Konvencije o sprječavanju genocida, da bi zaključila da "član 171. KZ BiH kao uvjerljiv autoritet nosi sa sobom svoje međunarodno pravno nasljeđe, kao i međunarodnu sudsku praksu putem koje se on tumači i primjenjuje.").

82. No, takođe, Vijeće je unekoliko imalo u vidu i drugi pristup vezano za član 175. KZ BiH³³ po kom se temelj za ovaj član nalazi „prije svega“ u Ženevskoj konvenciji o postupanju s ratnim zarobljenicima od 12. avgusta 1949. godine (G III), kao i u I Dopunskom protokolu iz 1977. godine uz Ženevske konvencije iz 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba, i da se uzima u obzir definicija ratnih zarobljenika koja je data u članu 4. Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima. Osim toga, prostim upoređivanjem kataloški navedenih krivičnih djela iz člana 130. (teške povrede) III Ženevske konvencije, doći će se do zaključka da član 130. III Ženevske konvencije, sa istina, manjim razlikama, konsekventno slijede odredbe iz člana 175., tačke a), b) i c) KZ BiH. Nadalje, Vijeće napominje da krivična djela iz člana 175. KZ BiH, za razliku od krivičnih djela iz članova 173. i 174. KZ BiH, mogu biti "počinjena za vrijeme *rata ili oružanog sukoba* kao i za vrijeme mira, to jest, nakon završetka *rata ili oružanog sukoba*", što znači da u smislu ovog krivičnog djela vrijeme kad se djelo vrši nije bitno njegovo obilježje.³⁴

83. Činjenica da član 175. KZ BiH na izričit način ne uspostavlja vezu sa članom 130. III Ženevske konvencije, ne oduzima blanketni karakter ovom djelu, obzirom da je u ovoj inkriminaciji sadržan uslov da radnje izvršenja imaju karakter kršenja pravila međunarodnog prava. To što odredbe člana 175. KZ BiH unekoliko odstupaju od terminologije međunarodne konvencije na kojoj se ovo djelo zasniva, i da taj član očito ne prihvata okvir iz konvencije koji se odnosi na međunarodni/nemeđunarodni sukob, što se može naći i u drugim relevantnim članovima KZ BiH, samo dodatno afirmiše zaključak Vijeća da primjena člana 175. KZ BiH ne zavisi od toga da li je sukob međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera.³⁵

84. Vijeće smatra da je ovaj pristup u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Ustav propisuje u članu II(7): "Bosna i Hercegovina će ostati ili postati strana ugovornica međunarodnih sporazuma pobrojanih u Aneksu I ovog Ustava" (u Aneksu su pobrojane Ženevske konvencije I-IV i Dopunski protokoli I-II). Međutim, Ustav ne zahtijeva da

³³ V. Komentari krivičnih/kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini, Knjiga I, Zajednički projekat Vijeća Evrope i Evropske komisije, Sarajevo, 2005, str. 579.

³⁴ *Ibid.*, str. 580.

³⁵ Iako se član 175. poziva na "pravila međunarodnog prava", Vijeće ne vjeruje da se ovom odredbom inkorporira međunarodni zakon u KZ BiH, nego da se njome uspostavlja granica izvan koje se domaći zakon ne primjenjuje. Vijeće će detaljnije razmotriti značenje ovog izraza u daljem tekstu.

zakonodavac ugradi svaku odredbu svakog međunarodnog ugovora kojem BiH pristupi i ne propisuje da odredbe svakog ugovora imaju prioritet nad domaćim zakonom, niti propisuje da svaki ugovor generiše prava koja su direktno provediva pred sudovima u BiH. Jedino Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (Evropska konvencija) ima takav neprikosnoven status u domaćem ustavnom poretku. Član II(2) Ustava Bosne i Hercegovine izričito propisuje da se Evropska konvencija direktno primjenjuje i ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH. Da je ustavotvorac namjeravao da proizvede sličan efekat u pogledu svih ugovora nabrojanih u Aneksu 1, mogao je sasvim jednostavno da to i učini. Međutim, time što je izričito naveo jedinstvenu i posebnu ulogu koju će Evropska konvencija imati u zakonima BiH, ustavotvorac je jasno poručio da ugovori kojima u Ustavu nije izričito dat sličan status neće imati takvu ulogu: *expressio unius, exclusio alterius* (izričito spominjanje jedne stvari isključuje drugu stvar).

85. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je potvrdio u predmetu *Milorad Bilbija i drugi* da zakon koji se primjenjuje u BiH proizlazi iz domaćih a ne međunarodnih izvora.³⁶ Takođe isti sud je u predmetu *Filipović* potvrdio da je primjena zakona način na koji BiH čini prava koja proističu iz ugovora provodivim pred sudovima.³⁷

³⁶ *Bilbija i drugi*, AP-953/05 (Ustavni sud BiH), 8.7.2006., stavovi 68, 70 i 72 [naglasio autor].

Prava iz člana II zavise od Ustava i njegovog tumačenja. *Dok mnoga prava proizlaze iz prava formulisanih u međunarodnim ugovorima*, Ustavni sud se u tumačenju prava koja su potekla iz Evropske konvencije u velikoj mjeri oslanjao na sudsku praksu Evropske komisije i Suda za ljudska prava, tako da *prava koja se primjenjuju u Bosni i Hercegovini dobivaju pravnu snagu iz Ustava Bosne i Hercegovine kao državnog ustava, a ne iz međunarodnih ugovora*. Ustavni izvor snage prava objašnjava zašto se od vlasti entiteta i drugih javnih institucija, koje nemaju pravni subjektivitet u javnom međunarodnom pravu, zahtijeva da djeluju u skladu s pravima onako kako ih tumači Ustavni sud, a također objašnjava i zašto Ustavni sud može da konačno i nepobitno odredi područje primjene ustavnih prava u izvršavanju svoje dužnosti poštivanja "ovog Ustava" iz člana VI Ustava Bosne i Hercegovine.
[...]

[...] Odnos između odredaba javnog međunarodnog prava i državnih ustava i zakona zavisi od ustavnih mjera u svakoj državi.

[...] [] u Bosni i Hercegovini prava su sadržana u Ustavu Bosne i Hercegovine, sa kojim svi drugi zakoni u državi moraju biti saglasni, i [...] *ustavna prava, čak i kada vode porijeklo iz međunarodnih ugovora, imaju izvor svje pravne snage u Ustavu Bosne i Hercegovine*.

[...] Iz navedenog proizlazi da *postoji pozitivna obaveza države u pogledu poštivanja osnovnih ljudskih prava koja su sadržana u Ustavu Bosne i Hercegovine ili vode porijeklo iz međunarodnih ugovora, ali imaju izvor svje pravne snage u Ustavu Bosne i Hercegovine* [...].

³⁷ *Filipović*, U-5/09 (Ustavni sud BiH), 25.9.2009., stav 35 [naglasio autor].

[...] postoji nesporna obaveza institucija u Bosni i Hercegovini, a *pr je svega zakonodavca*, da, prema pravilu *pacta sunt servanda*, poštuju odredbe tog ugovora i da ga dobronamjerno izvršavaju. Iz navedenog proizlazi da *postoji obaveza institucija Bosne i Hercegovine da sve zakone usklade sa odredbama [ugovora]*.

86. Vijeće stoga zaključuje da bi tumačenje po kojem u članu 175. KZ BiH postoji razlika između međunarodnog i nemeđunarodnog sukoba kakva postoji u III Ženevskoj konvenciji dovelo do rezultata koji nije u skladu sa izričitim odredbama Ustava koji predviđa da se samo Evropska konvencija primjenjuje direktno.

87. Vijeće je već utvrdilo da okvir međunarodni/nemeđunarodni sukob kako to predviđa Ženevska konvencija nije primjenljiv na član 175. KZ BiH, te će na ovom mjestu razmotriti koji se to kontekstualni element mora dokazati da bi se utvrdilo da se dogodio ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.

88. Sam naziv predmetnog člana zakona upućuje na njegovu primjenjivost. Član 175. KZ BiH se odnosi na "ratni zločin", termin koji je s vremenom poprimio mnogostruka značenja. Nirberška povelja Međunarodnog vojnog suda, povelja Međunarodnog vojnog suda u Tokiju, i Zakon 10. Savezničkog kontrolnog vijeća definisali su ratni zločin kao "kršenje zakona ili običaja *ratovanja*."³⁸ Nakon proglašenja Ženevskih konvencija 1949. godine (i namjerne zamjene u njima riječi "rat" uopštenijim izrazom "oružani sukob")³⁹ pojmovno određenje "ratni zločini" se danas uglavnom povezuje sa "pravom oružanih sukoba" (nasuprot "ratnom pravu"),⁴⁰ i u mnogim nacionalnim i međunarodnim zakonima

³⁸ Član 6. stav b) Povelje Međunarodnog vojnog suda iz 1945. godine (Nirnberg); Član II Zakona 10. Savezničkog kontrolnog vijeća iz 1945. godine; Član 5. stav b) Povelje Međunarodnog vojnog suda iz 1946. godine (Tokio).

³⁹ Prema Komentarima MKCK o Ženevskim konvencijama:

Zamjena riječi "rat" ovim mnogo uopštenijim pojmom ["oružani sukob"] učinjena je namjerno. Moguće je raspravljati skoro beskonačno o pravnoj definiciji "rata". Država koja pribjegava oružju da bi počinila akt neprijateljstva prema drugoj državi može uvijek tvrditi da ne vodi rat, nego da samo učestvuje u policijskoj operaciji ili da djeluje u legitimnoj samoodbrani. Pojam "oružani sukob" čini da nije tako lako zastupati takve tvrdnje. Bilo koja razlika koja se pojavi između dvije države koja dovede do intervencije pripadnika oružanih snaga predstavlja oružani sukob u smislu člana 2., čak i kada jedna od strana poriče postojanje ratnog stanja. Pri tome nije važno koliko dugo sukob traje ili koliko se pokolja desi.

v. Marko Sasoli, Antoan Buvije, *Kako pra vo štiti u ratu?*, MKCK, Ženeva, 1999.

⁴⁰ Na primjer, Priručnik uz Zakon o oružanom sukobu Australije (2006.) navodi u članu 13. stav 24.:

[...] Ženevske konvencije uvele su jedan novi koncept, koncept "teških povreda". Tu se radi o ratnim zločinima koji su tako ozbiljni da uzrokuju univerzalnu nadležnost [...]. [I Dopunski protokol iz 1977. godine] proširio je definiciju teških povreda. Drugi ozbiljni zločini protiv "zakona i običaja ratovanja", bilo da su zabranjeni međunarodnim ugovorom ili običajnim pravom, ostaju ratni zločini koji su kao takvi kažnjivi. [naknadno naglašeno]

Priručnik uz Zakon o oružanom sukobu Kanade (2001.) objašnjava: Termin "ratni zločin" u svom užem značenju predstavlja pravno stručni izraz za kršenje zakona i običaja ratovanja. On uključuje: a. teške povrede Ženevskih konvencija ili Dopunskih protokola uz Ženevske konvencije; b. kršenja IIaških konvencija; i.e. kršenja običaja ratovanja.

izričito je definisano da se odnosi na kršenje zakona i običaja koji su primjenjivi u oružanom sukobu međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera.⁴¹

89. Međutim, Vijeće smatra da su "pravo oružanih sukoba" i "ratno pravo" različiti konceptualno da bi mogli biti sinonimi, to jest, da se prvi odnosi na Ženevske konvencije i druge ugovore čija primjena zavisi od postojanja "oružanog sukoba" (npr. Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba i Protokol uz tu konvenciju iz 1954.)⁴², a da se drugi odnosi na ostatak prava u ratu (*jus in bello*)⁴³ (uključujući i relevantno haško pravo i običajno pravo, kao i bilo koji drugi sporazum koji je obavezujući za strane).⁴⁴

Priručnik takođe navodi da "[...] činjenica da određeno krivično djelo ovdje nije navedeno kao ratni zločin ne sprječava da ga se tretira kao ratni zločin ako ono predstavlja kršenje zakona i običaja ratovanja." [naknadno naglašeno]

⁴¹ Član 8. stav 2) ("Ratni zločini") Statuta Međunarodnog krivičnog suda (MKS) iz 1998. godine glasi:

Za potrebe ovog statuta izraz "ratni zločini" znači:

- (a) Teške povrede Ženevskih konvencija od 12. augusta 1949., [...]
- (b) Druga teška kršenja zakona i običaja primjenjivih u međunarodnom oružanom sukobu [...]
- (c) U slučaju oružanog sukoba koji nije međunarodni, teške povrede člana 3. koji je zajednički za sve četiri Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine, [...]
- [...]
- (e) Druge teške povrede prava i običaja koji se primjenjuju u oružanim sukobima koji nije međunarodni [...]

Vidi takođe član 6(1), Pravilnik UNTAET-a (Prelazna administracija Ujedinjenih nacija na Istočnom Timoru) br. 2000/15, kojim su osnovana vijeća sa isključivom nadležnošću nad teškim krivičnim djelima, uključujući i ratni zločin, koja su definisana pozivanjem na zakone i običaje koji se primjenjuju za vrijeme oružanih sukoba.

Kanadski Zakon o zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima (2000.) definiše ratni zločin kao "činjenje ili propust tokom oružanog sukoba koje je u vrijeme i na mjestu gdje je počinjeno predstavljalo ratni zločin prema međunarodnom običajnom pravu ili međunarodnom konvencijskom pravu koji se primjenjuju na oružane sukobe, bilo da ono predstavlja ili ne predstavlja kršenje zakona koji je bio na snazi u vrijeme i na mjestu gdje je počinjeno."

Zakon o međunarodnim zločinima i Međunarodnom krivičnom sudu Novog Zelanda (2000.) definiše ratne zločine kao teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949. godine, druge teške povrede zakona i običaja ratovanja koji se primjenjuju na međunarodne oružane sukobe, teške povrede zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija iz 1949. godine i druge teške povrede zakona i običaja koji se primjenjuju u oružanom sukobu koji nema međunarodni karakter.

⁴² Tzv. Ženevsko pravo, mada treba naglasiti da je danas podjela između „Ženevskog“ i „Haškog prava“ prevazidena.

⁴³ Komisija za međunarodno pravo je iznijela mišljenje da, budući da je rat zabranjen, regulisanje njegovog vođenja nije više značajno. S druge strane, iznijeto je mišljenje da, iako izraz „pravila ratovanja“ treba odbaciti, izučavanje pravila koja uređuju upotrebu sile – bila ona legalna ili ne – može biti korisno. Izvor: Godišnjak Komisije za međunarodno pravo, Njujork, UN, 1949, str. 281.

⁴⁴ Kao što je navedeno u Enciklopediji međunarodnog javnog prava: „[M]ože se zaključiti da oružani sukob ne treba posmatrati kao široku vrstu čija je rat podvrsta bez vlastitog nezavisnog značenja. Naprotiv, rat u pravnom smislu je ono na šta se u principu zakoni ratovanja odnose u punoj mjeri, dok se određena pravila zakona ratovanja sada primjenjuju i na situacije koje se opisuju kao "oružani sukobi". Ova dva koncepta time pokrivaju različite situacije pa, shodno tome, svaki ima vlastiti pravni značaj. V. Članak 'Rat', R. Bernard, *Encyclopedia of Public International Law* ("Enciklopedija međunarodnog javnog prava"), tom IX, str. 1338. *Vidi takođe* C. Greenwood, *The Concept of War in Modern International Law* ("Koncept rata u savremenom međunarodnom pravu"), 36 *International and Comparative Law Quarterly* 283, 304 (1987.) (gdje se priznaje da 'rat' zadržava pravni značaj u smislu nacionalnog prava, propisa o neutralnosti i zakona koji regulišu pribjegavanje samoodbrani.); Josef Mrázek, *Armed Conflicts and the Use of Force*

90. Iako se međunarodna praksa odmakla od uslovljavanja primjene međunarodnog prava postojanjem "ratnog" stanja, ovaj pravni stručni termin ostaje na raspoloženju BiH koja ga slobodno može koristiti u svojim domaćim zakonima onako kako smatra da treba.

91. Ovo je put kojeg je izabrao zakonodavac kada je donosio KZ BiH. Zakonodavac je izričito propisao da se na stanje "rata" kao i na stanje "oružanog sukoba" odnosi čak devet članova KZ BiH,⁴⁵ uključujući i članove 173. i 174. (koji, kao i član 175., potiču iz Ženevskih konvencija i njihovih Dopunskih protokola). U skladu sa pravilom tumačenja koje je dato u predmetu "*Lighthouses Arbitration*" prema kojem "ne treba tek tako priznati da [tekst zakona] sadrži suvišne riječi: ispravan put je, kada god je to moguće, tražiti tumačenje koje daje opravdanost i značenje svakoj riječi [...]",⁴⁶ Vijeće polazi od

("Oružani sukobi i upotreba sile"), 48 Canadian Yearbook of International Law 87, 100 (2010.) ("Doktrina ratnog stanja i dalje je institut međunarodnog prava.").

Statut MKSJ iz 1993. čuva ovu konceptualnu razliku. Član 1. Statuta naslovljen je "Teške povrede Ženevskih konvencija iz 1949." i propisuje da je MKSJ "nadležan da krivično goni osobe koje su počinile ili naredile da se počine teške povrede Ženevskih konvencija od 12. augusta 1949. [...]" Član 3 Statuta zove se "Kršenja zakona ili običaja ratovanja", i Žalbeno vijeće u predmetu *Tadić* je protumačilo da on obuhvata, između ostalog, i "sve povrede humanitarnog prava koje ne potpadaju pod [druge članove], ili tačnije: (i) kršenja Haškog prava o međunarodnim sukobima; [...] (IV) kršenja sporazuma kojima su obavezuju strane u sukobu, koji se smatraju pravom koje se bazira na sporazumima, na primjer sporazumima koji nisu prerasli u običajno međunarodno pravo." *Tužilac protiv Tadića*, IT-94-1-A, Žalbeno vijeće, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost Suda, 2.10.1995., stav. 89. Žalbeno vijeće je takođe navelo da se član 3 "odnosi na široku kategoriju krivičnih djela, naime na sva [kršenja zakona ili običaja rata] [...]".

⁴⁵ *Vidi* član 158. (Sprječavanje borbe protiv neprijatelja); član 159. (Služba u neprijateljskoj vojsci); član 173. (Ratni zločin protiv civilnog stanovništva); član 174. (Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika); član 177. (Protupravno ubijanje i ranjavanje neprijatelja); član 179. (Povreda zakona ili običaja rata); član 181. (Povreda parlamentara); član 182. (Neopravdano odgađanje povrataka ratnih zarobljenika); član 183. (Uništavanje kulturnih, historijskih i religijskih spomenika).

⁴⁶ *Lighthouses Arbitration (Fr. vs. Greece) [Arbitraža o svjetionicima (Francuska protiv Gčke)]*, Stalni arbitražni sud, 23 Int'l L. Rev. 659 (1956.) (Izdvojeno mišljenje sudije Anzilottija) stav 107. Član 3. stav b) Ustava BiH propisuje da su "opšta načela međunarodnog prava [...] sastavni dio" pravnog poretka BiH. Vijeće navodi da interpretativni princip koji je elaboriran u predmetu "*Lighthouses Arbitration*" slijede nacionalni sudovi širom svijeta. *Vidi npr. Gaudet Geipel and others v. Brown (the ex Cargo Argos)* [Gaudet Geipel i drugi protiv Brown-a (ex-Cargo Argos)], Visoki pomorski sud [1873.] UKPC 15 (18.2.1873.) *dostupno na stranici* http://www.bailii.org/uk/cases/UKPC/1873/1873_15.pdf ("[...] čak i u slučaju kada su riječi neodređene i mogu biti protumačene dvojako, pravilo je da se usvoji ono tumačenje koje tim riječima daje izvjesno značenje, a ne ono koje ne daje nikakvo."); *Warburton v. Loveland [Warburton protiv Lovelanda]*, Dom lordova, 2 Dow & Cl 806 (1831.) ("Kada je tekst zakona jasan i izričit, moramo ga provesti bez obzira na moguće posljedice, jer u tom slučaju tekst zakona odražava namjeru zakonodavca.") *Project Blue Sky Inc v. Australian Broadcasting Authority [Projekat Blue Sky Inc protiv Uprave za RTV D.fuz.ju Austral.je]*, Viši sud Australije, 194 CLR 355 (1998.) ("Sud koji tumači neku odredbu zakona mora nastojati da da smisao svakoj riječi te odredbe"); *Shell Eastern Petroleum Pte Ltd v. Chief Assessor [Shell Eastern Petroleum Pte Ltd protiv glavnog procjeniteja]*, 1 Singapore Law Reports 441 (1999.) ("Temeljno je pravilo tumačenja zakona da Parlament izbjegava tautologiju i ne donosi zakone uzalud."); ?); *Lalu Prasad Yadav & Anr. v. State of Bihar & Anr [Lalu Prasad Yadav & Anr. protiv države Bihar & Anr]*, Vrhovni sud Indije (1.4.2010.) *dostupno na stranici* <http://www.lawyersclubindia.com/judiciary/-Lalu-Prasad-Yadav-Anr-Appellants-Vs-State-of-Bihar-Anr-Respondents--2453.asp> ("Patanjali Sastri, predsjednik vijeća [...] smatrao je da nije ispravan princip tumačenja da se zanemaruju riječi u zakonu kao neprikladan višak, ako mogu biti pravilno primijenjene u okolnostima koje razumno potpadaju pod nadležnost zakona. U predmetu *Quebec Railway, Light Heat & Power Co. Ltd. v. Vandry [Quebec Railway, Light Heat & Power Co. Ltd. protiv Vandry]*, [...] navedeno je da se smatra da zakonodavac ne troši riječi uzalud ili govori bilo šta uzalud, te se neće prihvatiti tumačenje koje zakonima pripisuje višak osim ako su razlozi zaista

pretpostavke da je zakonodavac koristio dva različita termina zato što mu je namjera bila da svaki ima svoje specifično značenje, te da oni stoga nisu suvišni. Stoga, kada je u pitanju član 175. KZ BiH, vijeću ostaje kao mogućnost da zaključi da prilikom primjene ovog člana ne isključi sasvim razmatranje ratnog stanja između dvije ili više strana.⁴⁷

92. KZ BiH nije definisao rat, a međunarodna zajednica nije pokazala da postoji zajedničko shvatanje ovog termina⁴⁸, bilo kroz njegovu dosljednu primjenu u međunarodnim odnosima, bilo kroz opšte prihvatanje međunarodnog ugovora koji bi dao takvu jednu definiciju.⁴⁹ Vijeće ima veliko diskreciono pravo pri tumačenju termina u situacijama kada to KZ BiH i međunarodno pravo nisu učinili. Vijeće je odlučilo da slijedi pristup koji je imao Vojni sud Sjedinjenih Država u Nirnbergu koji je rat opisao na način koji nije ni "uključivao sve ni isključivao sve" kao "upotrebu nasilja od strane jedne države ili politički organizovanog tijela protiv druge/drugog [, tj.] [...] provođenje politike nasilnim sredstvima".⁵⁰

1. Karakter sukoba između suprotstavljenih strana

93. Strana ili entitet se mogu smatrati stranom u sukobu bez obzira na činjenicu da suveren protiv kojeg se vrši nasilje ne priznaje njihovu nezavisnost ili državnost.⁵¹

uvjerljivi."). Sličan interpretativni princip je primijenio i Ustavni sud BiH u predmetu *Maktouf*, kada je naveo da "nije moguće jednostavno odstraniti jednu sankciju i primijeniti druge, blaže sankcije". *Maktouf*, AP 1785/06 (Ustavni sud BiH), 30.3.2007., stav 69.

⁴⁷ Vijeće zna da se u komentaru člana 175. navodi da je on primjenjiv za "vrijeme rata ili oružanog sukoba". Međutim, vijeće ponavlja da se termin "oružani sukob" ne nalazi u tekstu člana 175., za razliku od drugih članova kojima je u domaći zakon inkorporirana zaštita koja proizlazi iz Ženevskih konvencija, te smatra da bi bilo neprimjereno dozvoliti da formulacija iz komentara bude iznad izričitog teksta samog člana.

⁴⁸ Najteži problem za Međunarodno pravo jeste da se utvrdi šta čini Pravo u ratu, obzirom da je teško zamisliti koncept tog prava ili bilo koje pravo u tom bespravnom stanju *Inter arma silent leges*, a ne zapasti u protivječnost. To mora biti upravo pravo na vođenje rata prema takvim principima koji, ipak, omogućavaju da se uvijek izade iz tog prirodnog stanja u kome se nalaze spoljni odnosi država i uđe u pravno stanje. V.M. Sasoli i dr., op. cit., str. 52.

⁴⁹ C. Greenwood, *The Concept of War in Modern International Law*, 36 *International and Comparative Law Quarterly* 283, 286 - 87 (1987.); Josef Mrázek, *Armed Conflicts and the Use of Force*, 48 *Canadian Yearbook of International Law* 87, 99 - 100 (2010.).

⁵⁰ *The German High Command Trial of Wilhelm Von Leeb and Thirteen Others* (Sudenje njemačkoj Vrhovnoj komandi – Wilhelmu Von Leebeu i trinaestorici drugih) od strane Vojnog suda Sjedinjenih Država u Nirnbergu (predmet br. 72), u *Law Reports of the Trial of War Criminals* (Pravni izvještaji sa sudenja ratnim zločincima), tom XII, str. 66.

⁵¹ *The Fjeld*, Sud za ratni plijen u Aleksandriji (4. novembar 1950.g.), ponovno objavljeno u 17 *ILR* 345, 349 (1950.g.) ("Ne priznavanje Izraela kao države od strane Egipta ne može spriječiti da se na Izrael gleda kao na zaračenu stranu. Ničim se u međunarodnom pravu ne zahtijeva da se status zaračene strane izričito proglasi takvim; takav status može biti rezultat okolnosti"); *Oakes protiv Sjedinjenih Država* 174 U.S. 778 (1899) citiranje Suda za ratni plijen, 2 *Black* 635, 67 U. S. 673-674; *Thorington protiv Smitha*, 8 Wall. 1, 75 U. S. 7-10; *Ford protiv Surgeta*, 97 U. S. 594, 97 U. S. 604-605; *Lilla*, 2 *Sprague* 177, 2 *Clifford* 169 ("Vlada država Konfederacije, mada ni u kakvom pogledu vlada *de jure*, i nikada priznata od strane Sjedinjenih Država kao vlade *de facto* u svakom pogledu, ipak je bila organizovana i stvarna

94. Prije svega, Sud odbija tezu prema kojoj samo izričito objavljivanje rata može određenu situaciju uzdignuti na nivo ratnog stanja. U predmetu *Dole* protiv *Osiguravajućeg društva trgovačke mornarice*, Vrhovni sud u državi Maine je pravilno rezimirao stanje u međunarodnoj praksi kada je naveo sljedeće:

Rat je postojeća činjenica, a ne zakonska uredba. Samo [zakonodavno tijelo] može imati ovlaštenje da ga unaprijed proglasi, i time ga izazove ili započne. Ali njega mogu započeti druge države ili izdajnici; i tada on postoji, uz objavu ili bez nje. Protiv njega se može voditi sudski postupak bez ikakve objave, ili [zakonodavno tijelo] može [...] proglasiti njegovo prethodno postojanje. U svakom slučaju to je činjenica koja stvara "neprijatelje" a ne neki zakonodavni akt.⁵²

95. Stoga će se vijeće prvenstveno pozabaviti karakterom, intenzitetom i stepenom neprijateljstva da bi utvrdilo da li je ratno stanje postojalo u smislu člana 175., iako prihvata da bi priznavanje postojanja rata (bilo eksplicitno ili tako da se ono podrazumijeva) od strane jedne strane u sukobu, u mjeri u kojoj se na taj način otkriva njena namjera, moglo biti od pomoći u stavljanju neprijateljstva u kontekstualni okvir.⁵³

96. Ispitani dokazi ukazuju na to da se "rat", kao uži pojam u odnosu na oružani sukob kao širi pojam,⁵⁴ odvijao u periodu i na područjima navedenim u optužnici.⁵⁵

97. Predmetne vojne akcije su svjedoci, kao i vlada Autonomne pokrajine Zapadna Bosna (u daljem tekstu: Autonomija) dosljedno nazivali "ratom", i kao takav opisan je u različitim iskazima.⁵⁶

vlada, održavana vojnom silom, u granicama država koje su joj bile privržene, osim u onim njihovim dijelovima zaštićenim od njene kontrole prisustvom oružanih snaga Sjedinjenih Država, a Sjedinjene Države, motivisane čovječnošću i ekspeditivnošću, priznala je toj vladi neka prava i obaveze zaračene strane.”)

⁵² *Dole v. Merchants Mutual Marine Ins. Co.*, 51 Maine 465, 470 (1863). William J. Ronnan, Engleski i američki sudovi i definicija rata, 41 *Američki časopis o međunarodnom pravu* 642, 649 (1937). *Takođe vidi predmete u vezi sa ratnim pl.jenom*, 67 U.S. 2 Black 635 (1862) (“Stvarno ratno stanje može da postoji i bez formalne objave rata bilo koje strane, i to se odnosi i na građanski i međunarodni rat.”).

⁵³ *Predmeti u vezi sa ratnim pl.jenom*, 67 U.S. 2 Black 635 (1862) (“Građanski rat koji se trenutno vodi između Sjedinjenih Država i takozvanih država Konfederacije je takvog karaktera i obima da Sjedinjenim Državama daje prava i ovlasti koja bi mogle realizovati u slučaju rata na državnom ili međunarodnom nivou, te imaju pravo *jure bello* da uvedu blokadu svih luka u posjedu pobunjeničkih država.”). [naglasak dodan]

⁵⁴ V. Komentar Prve Ženevske konvencije iz 1949. godine (Pictet, J.S., *Commentary of the First Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and sick in Armed Forces in the Field*, Geneva, International Committee of the Red Cross, 1952, str. 32.)

⁵⁵ Optužnica, str.1 (engleska verzija)

⁵⁶ *Vidi, npr.* Svjedočenje svjedoka D od 11. septembra 2008.g., svjedok J od 21. avgusta 2008., svjedok Hasan Mahmutović od 26. juna 2008., svjedok Malik Agić od 8. maja 2008., svjedok F od 4. septembra 2008., svjedok Sulejman Šahinović od 22. maja 2008., svjedok Huso Pajezetović od 21. avgusta 2008.g., svjedok Amir Avdić od 27. avgusta 2009., svjedok Sulejman Velić od 20. avgusta 2009., svjedok Fatmir Muratović od 18. juna 2009. i svjedok Samir Šabanović od 18. juna 2009. *Vidi takođe* Dokaze T-8, T-47, T-48, T-54,

98. Vlada Autonomije je smatrala da je uvučena u rat.⁵⁷ Iako Vlada RBiH nije zvanično proglasila ratno stanje kao odgovor na proglašenje nezavisnosti Autonomije, Vlada u Sarajevu jeste naredila svojoj armiji da iskorijeni “pobunu.”⁵⁸ Situacija je slična onoj iz 1860.g. u Sjedinjenim Državama, poznatoj kao američki “građanski rat”.⁵⁹

99. Karakter i veličina jedinica koje su učestvovala u vojnim akcijama takođe ukazuju na rat. U borbenim djelovanjima su učestvovala Armije Republike Bosne i Hercegovine, Autonomije,⁶⁰ i Srpske Republike Bosne i Hercegovine, kao i paravojne jedinice iz Republike Srbije i srpske trupe iz Bosne i Hrvatske. Konkretna vojna jedinica koja su učestvovala u borbi nisu bile male i nedisciplinovane naoružane bande, nego prilično velike i organizovane vojne formacije (uključujući Peti korpus Armije Bosne i Hercegovine i četiri brigade Narodne odbrane).⁶¹ Dokazi takođe upućuju na to da su u borbe u regionu bile uključene velike jedinice, uključujući pješadiju, te administrativne i logističke jedinice, kao i sofisticirana oprema, uključujući tenkove, artiljerijsko naoružanje za protivvazдушnu odbranu i drugo oružje koje je moglo pružiti artiljerijsku podršku.⁶²

100. Činjenica da su postojale razne borbene linije i rovovi dodatno ukazuje na sofisticiranost i obim vojnih operacija. Svjedok Čaušević je opisao kretanje na prvim linijama kao i gradnju rova na Alatuši dugog kilometar i po.⁶³ Pored toga, borbeno

T-71, T-73, T-76, T-78, T-79, T-83, T-94, T-95, T-96, T-97 i T-102.

⁵⁷ Autonomija je sebe smatrala entitetom u nastajanju (*in statu nascendi*) prije nego što je objavila deklaraciju o nezavisnosti (mada je nejasno da li je ikada posjedovala bilo kakve relevantne attribute državnosti prema međunarodnom pravu). Deklaracija se odnosi na činjenicu da je uprkos svojoj ‘hermetičkoj zatvorenosti’, “od početka rata do danas [dan donošenja Deklaracije] okrug Bihać funkcionisao kao zasebna jedinica”, da su “skupštine, izvršni odbori, tijela javne uprave, sudski i drugi organi u ...okrug u održali svoj kontinuitet i vršili potpunu kontrolu nadležnih oblasti” te da su ljudi iz tog kraja “branile [njihove] sopstvene snage”. To što tvorcii Deklaracije govore o svojim nastojanjima da ‘zaustave rat’ i ‘uspostave mir’ pokazuje da su oni smatrali, barem u trenutku objave Deklaracije, da je Autonomija u ratnom stanju. Dokaz T-1 (Inicijativa za formiranje Autonomne pokrajine - Zapadna Bosna – da se integriše u Republiku Bosnu i Hercegovinu i Savez Republika Bosne i Hercegovine).

⁵⁸ Svjedočenje svjedoka Huse Pajzetovića dana 21. avgusta 2008.g. i svjedoka Seada Jusića dana 18. decembra 2008.

⁵⁹ *Vidi Porter v. McCollum*, __U.S. __, 130 S.Ct. 447, 455 fn. 8 (2009).

⁶⁰ Nakon proglašenja nezavisnosti, Autonomija je formirala armiju u koju su ušli mnogi raniji pripadnici Armije Bosne i Hercegovine. Ovi vojnici su stupili u vojne jedinice i vodili bitke protiv svojih bivših jedinica Armije Bosne i Hercegovine. *Vidi* svjedočenje svjedoka Ejuba Keserovića dana 15. januara 2009., svjedoka Redže Rizvića dana 15. januara 2009., svjedoka Mirsada Grančanin od 17. aprila 2008., svjedoka Huse Pajzetovića od 21.8.2008. godine, i svjedoka P dana 21. avgusta 2008.

⁶¹ *Vidi* svjedočenje svjedoka Mirsada Čurturića od 9. oktobra 2008., svjedoka Malika Agića od 8. maja 2008., svjedoka Huse Pajzetovića od 21. avgusta 2008, svjedoka Fatmira Muratovića od 18. juna 2009., svjedoka Nihaza Milkovića od 11. juna 2009. svjedoka Seada Jusića od 18. decembra 2008. i svjedočenje optuženog Sulje Karajića od 26. februara 2009.

⁶² *Vidi* iskazi svjedoka Huse Pajzetovića dana 21. avgusta 2008., svjedoka P dana 21. avgusta 2008., svjedoka Nihaza Milkovića dana 11. juna 2009., svjedoka Hasice Suljanovića dana..., Zarifa Alispasića dana 27. avgusta 2009., Amira Avdića dana 27. avgusta 2008.g. i svjedoka Mehe Čauševića dana 22. januara 2009. *Vidi takođe* Dokaz T-78.

⁶³ Svjedok Meho Čaušević dana 22. januara 2009.g.

djelovanje nije bilo izolovana pojava, nego je zahvatalo široko područje sa velikim brojem opština.

101. Vijeće dalje naglašava da je intenzitet i produženi karakter vojnog sukoba dodatni dokaz da je u pitanju bio rat. Svjedočenja ukazuju na to da su borbe bile žestoke i kontinuirane.⁶⁴ Vojna akcija je počela 1992. i trajala do 1995.⁶⁵ Svjedok Meho Čaušević je opisao žestoke napade na njihove linije u decembru 1994.g. i početkom 1995.g. Prema njegovom svjedočenju, oko 25. decembra 1994.g. ih je napala snažna vojna sila podržana artiljerijom. Prema njegovoj procjeni, na njih je ispaljeno između dvije i tri hiljade granata.⁶⁶ U januaru/februaru, bili su pod "intenzivnom vatrom" neprijateljskih tenkova, minobacača i artiljerije tokom dva do tri sata. Prema njegovoj procjeni, na njihovu zonu djelovanja je palo između dvije i po do tri hiljade granata.⁶⁷

102. Optuženi je takođe svjedočio o intenzitetu borbenog djelovanja u tom periodu. Konkretno, svjedočio je da je borba počela 16. novembra 1994.g. i da se radilo o napadu iz tri pravca i granatiranju. Borbe su nastavljene do marta 1995.g.⁶⁸

103. Drugi svjedoci su takođe opisali kontinuiranost vojne akcije. Svjedok Mirsad Čurturić je opisao svoje borbene aktivnosti tokom pet mjeseci u 1992.g. i punih pedeset dva dana od novembra 1994.g. do januara 1995.g.⁶⁹ Svjedok E je opisao kako je bio na prvim linijama od 1992.g. do 1994.g.⁷⁰ Svjedok Amir Avdić je opisao svoju vojnu službu od 1992.g. do 1994.g.⁷¹ Svjedok Namir Makić je svjedočio o svom borbenom djelovanju tokom 1994.g.⁷²

104. Ukratko, ovo Vijeće naglašava da je borba zapravo rat, kada se vodi kontinuirano, intenzivno i između organizovanih vojnih formacija koje postupaju u skladu sa naređenjima

⁶⁴ Iskazi svjedoka Hasice Suljanović dana 10. septembra 2009., svjedoka Mirsada Čurturića od 9. oktobra 2008., svjedoka Nihaza Milkovića od 11. juna 2009. i svjedoka Ejuba Keserovića od 15. januara 2009., svjedoka Mehe Čauševića od 22. januara 2009. i svjedoka Seada Jusića od 18. decembra 2008.

⁶⁵ *Vidi takođe*, iskaze svjedoka Mirsada Čurturića od 9. oktobra 2008., svjedoka Memage Nuhanovića od 15. januara 2009., svjedoka Amira Avdića od 27. avgusta 2009., svjedoka Mehe Čauševića od 22. januara 2009. i svjedoka E dana 8. maja 2008.g. (svi su opisali borbeno djelovanje od 1992. do 1995.); svjedočenje optuženog Sulje Karajića od 5. i 26. februara 2009.g. i 12. marta 2009.g. *Vidi takođe* svjedočenje Namira Makića dana 8. maja 2008., svjedoka Mahmuta Abdića od 19. juna 2008. i Dokaze T- 51, T-73 i T-79 (svi opisuju borbeno djelovanje od 1992. do 1994.)

⁶⁶ Iskaz svjedoka Mehe Čauševića dana 22. januara 2009.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Iskaz Sulje Karajića (optuženog) od 5. i 26. februara 2009. i 12. marta 2009.g.

⁶⁹ Iskaz svjedoka Mirsada Čurturića od 9. oktobra 2008.g.

⁷⁰ Iskaz svjedoka E dana 8. maja 2008.

⁷¹ Iskaz Amira Avdića od 27. avgusta 2008. *Vidi takođe* iskaz svjedoka Mehe Čauševića od 22. januara 2009. u kojem opisuje vojnu aktivnost od 1992. do 1995.

koje izdaju vlade država i navodnih država. Složenost, kao i organizovanost i sofisticiranost tih jedinica i njihovih aktivnosti ukazuju na postojanje rata. Pored toga, svjedoci i vlada Autonomije su uporno ovu vojnu akciju nazivali "ratom", a vlada u Sarajevu je implicitno priznala da je taj sukob prerastao u nešto više od običnih nemira, jer je uspostavljanje Autonomije opisala kao "pobunu". Zato ovo Vijeće zaključuje na osnovu sprovedenih dokaza da je unutar Bosne i Hercegovine postojao oružani sukob, odnosno ratno stanje⁷³, između pripadnika 5. korpusa Armije RBiH i pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, u periodu obuhvaćenom optužnicom.⁷⁴

105. Prema tome, ovo je Vijeće kroz iznesenu pravnu analizu vezanu za razmatranje elemenata krivičnog djela iz člana 175. KZ BiH, u kontekstu činjeničnih okolnosti ovoga predmeta, uzelo kao utvrđenu činjenicu postojanje rata između sukobljenih strana - pripadnika istog nacionalnog korpusa na području Zapadne Bosne. Vijeće se kod toga rukovalo ovim razlozima. Najprije, smatralo je da oružani sukob kao širi pojam u sebi uključuje i pojam rata, ali da ovaj pojam zadržava autonomno značenje. Time se *eo ipso* isključuje potreba utvrđivanja karaktera oružanog sukoba, tj. da li se radi o međunarodnom ili o nemeđunarodnom oružanom sukobu. Slijedom toga, Vijeće nalazi da je izabranim pristupom koji se fokusira na postojanje rata, data potpunija pravna zaštita ratnim zarobljenicima *per se* kao zaštićenim licima, obzirom da konvencijsko pravo pruža veću zaštitu ratnim zarobljenicima iz međunarodnih u odnosu na ratne zarobljenike iz unutrašnjih oružanih sukoba.

B. ČLAN 175. I VAŽEĆA 'PRAVILA MEĐUNARODNOG PRAVA'

106. Opšti element inkriminacije sadržan u članu 175. KZ BiH se sastoji u tome što je počinitelj davao naredjenja da se izvrše ili je izravno vršio zakonom predviđeno nečovječno

⁷² Iskaz svjedoka Namira Makića od 8. maja 2008.

⁷³ Vijeće je svjesno činjenice da se u opštem elementu člana 175. KZ BiH, za razliku od člana 173. stav 1. KZBiH, izričito ne spominje postojanje oružanog sukoba, rata ili okupacije. Međutim, u odnosu na postojanje krivičnog djela iz člana 175. KZ BiH Vijeće je uvodno dalo razloge zašto postojanje rata, kao šireg pojma u odnosu na pojam 'oružanog sukoba', vezuje upravo za ovo krivično djelo.

⁷⁴ Iako strane u postupku nisu postavile to pitanje, Vijeće naglašava da nema sumnje da su radnje optuženog povezane s ratom.

postupanje kršenjem 'pravila međunarodnog prava'.⁷⁵ O prvom opštem elementu je raspravljano u prethodnom dijelu. Vijeće će se sada baviti drugim elementom.

107. Ovo polazište se zasniva na strukturi navedenog člana. Jasno je da se izraz 'kršeći pravila međunarodnog prava' odnosi na subjekt tog člana ('ko'), ukazujući na to da se pravila za koja se očekuje da ih pojedinci poštuju nalaze u međunarodnom pravu. Pored toga, KZ BiH je izričito predvidio definisanje krivičnih djela pozivanjem na međunarodno pravo, s obzirom da je ta praksa u skladu sa članom 2. stav a) (Osnova i granice krivičnopravne prinude)⁷⁶ i članom 3. KZ BiH (Načelo zakonitosti).⁷⁷

108. Ako materijalnu prirodu krivičnih djela treba utvrditi pozivanjem na međunarodno pravo, jedino razumno objašnjenje za postojanje tačkaka a) i b) u članu 175. KZ BiH je to da su unesene kako bi opisale krivična djela koja su u nadležnosti sudova u BiH. Ovakvo objašnjenje ima smisla, jer evoluirajuća priroda "pravila međunarodnog prava" dovodi do rizika da domaća krivično-pravna politika ne bi išla u korak sa njihovim sadržajem ili da bi moglo doći do kolizije sa principom *nullum crimen sine iure*. Tačke iz člana 175. ublažavaju taj rizik sužavanjem okvira krivičnih djela za koja se neka osoba može smatrati odgovornom pred sudovima BiH na konkretna i jasno utvrđena krivična djela (zahijev predvidljivosti). Njime se ukazuje na to da se te tačke, na primjer, ne pozivaju na "ostala međunarodno priznata krivična djela koja nisu navedena", nego se daje iscrpna lista krivičnih djela za koja se može voditi krivični postupak.

109. Stoga, iz svih gore navedenih razloga, vijeće zaključuje da, prema članu 175. KZ BiH, kao što je to u više navrata istaknuto, postojanje međunarodnog sukoba nije preduslov za njegovu primjenu. U širem smislu, osoba koja je zarobljena za vrijeme rata može se smatrati ratnim zarobljenikom prema članu 175. ZKP BiH, bez obzira na to da li ispunjava striktno kriterije potrebne za status ratnog zarobljenika koji je ugrađen u Ženevske konvencije.

⁷⁵ Za razliku od krivičnih djela iz čl. 173. i 174. KZ BiH, kod ovog krivičnog djela nije bitno obilježje krivičnog djela vrijeme kad se djelo vrši; djelo se može počiniti i za vrijeme rata ili oružanog sukoba kao i u miru, odnosno nakon prestanka rata ili oružanog sukoba budući da ratni zarobljenici po međunarodnom pravu imaju status zaštićenih osoba sve do trenutka repatrijacije. V. Komentari..., op. cit., str. 580.

⁷⁶ "[K]rivične sankcije se propisuju ... za ona ponašanja kojima se tako ugrožavaju ili povrjeduju ... prava i društvene vrijednosti zajamčene i zaštićene Ustavom Bosne i Hercegovine i međunarodnim pravom [...]"

⁷⁷ Ovim članom se zabranjuje krivično kažnjavanje za djela koja nisu definisana u domaćem *ili* međunarodnom pravu u vrijeme izvršenja *Takođe vidi Janković, AP-126/08 (Ustavni sud BiH), 19. novembar 2011.g. para. 10.*

110. Dakle, u ovom predmetu u smislu člana 175. KZ BiH ratni zarobljenici, kao zaštićena kategorija, a slijedom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija, se definišu *kao pripadnici oružanih snaga kcji su položili oružje i pripadnici oružanih snaga kcji su bili izvan strcja usjed bolesti, ranjavarja, lišenja slobode ili nekog drugog razloga*. Iz tog razloga Vijeće naglašava da je ovakvo pojmovno određivanje ratnih zarobljenika u ovom predmetu prihvatljivo kao jedino moguće. Ovakvo shvatanje Vijeća je suprotno stanovištu odbrane koja opstaje na definiciji ratnog zarobljenika kakva je određena u članu 4. III Ženevske konvencije, što je za ovo Vijeće sasvim neprihvatljivo.

111. S tim u vezi Vijeće je slijedom dokaza Tužilaštva, ali i odbrane, izvedenih na glavnom pretresu, nesumnjivo utvrdilo da su lica Karajić Amir zv. Kolač, Pehlić Mujo, Dizdarević Rasim, Hušidić Fikret i Pilipović Hajrudin, nadalje zaštićeni svjedoci L, J, K, F, OGREŠEVIĆ DŽUMUR i KAJTEZOVIĆ SABAHUDIN bili pripadnici vojske Narodne Odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, te nije imalo nikakve dileme da ih podvede pod pojam zaštićenih lica u smislu odredbe člana 175. KZ BiH.

VI. ČINJENIČNA UTVRĐENJA I PRAVNI ZAKLJUČCI

A. UOPŠTENO OKO OCJENE DOKAZA I KREDIBILITETA SVJEDOKA

112. Odbrana je pokušavala osporiti kredibilitet svjedoka optužbe iskazima svjedoka kojima i sama oduzima vjerodostojnost. Pa tako, podrivajući svjedočenja svjedoka C i Čuturić Mirsada u pogledu njihovog prisustva radnjama poljevanja civila iz tačke 3. u dva navrata, odbrana odlučno tvrdi da isti nisu ni mogli biti prisutni kritične prilike, obzirom da su naknadno privedeni. Takođe, ističe se da su iskazi ova dva svjedoka u potpunosti lažni i instruirani, sa namjerom da se što više oteža položaj optuženog, da bi zatim koristila navode svjedoka C da ospori iskaz svjedoka Rizvić Bajre.

113. Osim toga, odbrana optuženog Sulja Karajića je nastojala kroz pokušaj minuciozne analize svjedočenja svjedoka optužbe da istim oduzme kredibilitet na način što je istakla kontinuitet njihove nedosljednosti u odnosu na pojedine tačke optuženja. Tako npr. vezano za tvrdnju svjedoka „F“ da je optuženi prvo ubio Pilipovića a onda Hušidića, odbrana navodi da je taj svjedok zamijenio redosljed njihovog ubistva na glavnom pretresu u odnosu na onaj kakav je ranije isticao. Međutim, po mišljenju Vijeća, tu se ne radi o nedosljednostima kojim bi se dovelo u pitanje uvjerljivost cjeline njegovog svjedočenja. Teško je, naime, očekivati od svjedoka da se sjeća baš svakog detalja ili

temporalnog slijeda događaja imajući u vidu njihovu izloženost događajnim okolnostima koje su po svojoj prirodi i intenzitetu takve da prelaze prag uobičajene stresnosti i straha. Takvom zaključku svakako treba dodati protok vremena, kao i različite perceptivne sposobnosti svjedoka koje su svakako individualne.

114. Takođe, tvrdnja odbrane da mnogi od svjedoka optužbe pripadaju krugu svjedoka po „čuvenju“, ne može dovesti u pitanje ispravnost krajnjih zaključaka ovog Vijeća u pogledu činjeničnih utvrđenja iz izreke ove presude zasnovanih na provedenim dokazima. To, imajući u vidu činjenicu da se ova presuda ne zasniva niti isključivo niti u pretežnom djelu na svjedočenju iz „druge ruke“, a i ukoliko su takva svjedočenja uzeta u obzir, to je učinjeno samo u potkrepljujućem dijelu, koliko da se stvori slika o cjelini jednog događaja i ličnosti optuženog, upravo na način kako je to Vijeće npr. cijenilo dokaz koji se odnosio na novinski članak u odnosu na ratne zasluge optuženog.

115. Konačno, dokazima, kao što je svjedočenje iz „druge ruke“ (*hear-say*, engl.) ne može se apsolutno oduzeti svaki značaj kao saznajnom izvoru u ovom predmetu imajući u vidu ograničenost geografskog prostora, činjenicu da su se učesnici proteklih događaja poznavali kao komšije ili su bili u bližim ili daljim rodbinskim vezama.

116. U tom smislu Ustavni sud BiH naglašava da dokazivanje činjenica putem posrednih dokaza nije samo po sebi u suprotnosti sa načelom pravičnog suđenja, u skladu sa članom 6. stav 1. EKLJP.⁷⁸ Međutim, dokazanost činjenice putem posrednih dokaza mora se utvrditi izvan svake razumne sumnje, gdje mora postojati čvrsta i logična povezanost tako da činjenični zaključak suda bude jedini mogući zaključak na osnovu dokaza. Svakako, kao kada se sastave svi dijelovi neke slagalice, ponekad posredni dokazi mogu biti uvjerljiviji od svjedočenja neposrednog očevidca koje može biti podložno varljivosti ljudske percepcije.

117. Apelaciono vijeće, u smislu odredbe iz člana 15. i 281. ZKP BiH je izvršilo slobodnu ocjenu svih dokaza pri čemu se rukovodilo standardom po kome se u prvom redu bavilo onim dokazima koji su nužni za ostvarenje svrhe ove presude, smatrajući da nije nužno raspravljati baš o svakom dokazu.⁷⁹

⁷⁸ M.Š., AP-661/04 (Ustavni sud BiH), Odluka o prihvatljivosti i meritumu od 22. aprila 2005. godine, para. 36.

⁷⁹ V. presudu Pretresnog vijeća I MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Dar'ja Kordića i Mar'ja Čerkeza*, predmet br.IT-95-14/2-T od 26.2.2001., para. 20., te presudu Žalbenog vijeća u istom predmetu broj: IT-95-14/2-A od 17-12-2004., para.382.

B. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE

1. Ubistvo

118. Član 175. tačka a) KZ BiH propisuje da je djelo "lišenje drugih osoba života (ubistvo)" krivično djelo. Pravosnažnim presudama ovog Suda utvrđena su bitna obilježja ovog krivičnog djela:

- 1) lišenje života; i
- 2) direktna namjera o lišenju života, jer je počinitelj bio svjestan svoga djela i želio da to djelo bude izvršeno.⁸⁰

(a) Tačka 1. (ubistvo ratnog zarobljenika Karajić Amira zv. Kolač)

119. U pogledu inkriminacije iz tačke 1. optužnice, Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je optuženi u vrijeme, na mjestu i na način opisan u istoj počinio inkriminisanu radnju ubistva zarobljenog pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, Karajić Amira zv. Kolač, u prostorijama motela "Radoč" u Bužimu. Do ovakvog zaključka Vijeće je došlo prije svega na temelju priznanja optuženog Karajić Sulje i iskaza svjedoka očevidca, Gračanin Mirsada, te u bitnim dijelovima saglasnih iskaza posrednih svjedoka Karajić Fikreta, Nanić Zijada, Mašić Pašalić Semire, Karajić Asije, Badić Alage, Majtić Ismeta, Veladžić Hamdije.

120. I sam optuženi je priznao počinjenje navedene inkriminacije, sa određenim odstupanjima u odnosu na iskaz svjedoka-očevidca Gračanin Mirsada, i to u pogledu okolnosti pod kojima je ubistvo izvršeno i subjektivnog odnosa optuženog prema djelu. Naime, optuženi je u svom svjedočenju na glavnom pretresu izjavio da je osam mjeseci nakon njegovog ranjavanja dobio poziv na motorolu od Karajić Amira, zvanog Kolač, koji mu je te prilike opisao tok njegovog ranjavanja. I zbog toga je on bio siguran da ga je on ranio i kada je čuo da se nalazi u pritvoru u Bužimu, nije imao namjeru da ga ubije, ali je želio da ga vidi poniženog i bespomoćnog. Optuženi opisuje da ga je po dolasku ispred vrata njegove ćelije, zovnuo po nadimku Kolač, a isti mu je odgovorio „Gdje si nakazo?!“.

⁸⁰ *Tužilac protiv Dragana Damjanovića*, X-KR-05/51, prvostepena presuda, 15. decembar 2006.g., str. 53 i 54; *Tužilac protiv Petra Mitrovića*, X-KR-05/24-1, prvostepena presuda, 29. juli 2008.g., str. 45; *Tužilac protiv Milorada Trbića*, X-KR-07/386, prvostepena presuda, 16. oktobar 2009.g., par. 177.

Nakon toga se Kolač ukazao iznad vrata na otvoru, gdje su bile rešetke, na tom prozoru. Optuženi navodi da se nakon toga više ničega ne sjeća, ni kako je podigao pušku, koja mu je visila na desnom ramenu, cijev od te puške i kako je opalio, samo se sjeća da se kraj njega odjednom stvorio komandir vojne policije Isaković i isti mu naredio da mu preda oružje.

121. Predmetni događaj potvrdio je i svjedok očevidac Gračanin Mirsad, koji je kritične prilike boravio u pritvoru skupa sa ubijenim Karajić Amirom i Čirić Hasanom, svi pripadnici Narodne odbrane. Svjedok je na detaljan i uvjerljiv način opisao boravak u pritvorskim prostorijama hotela Bužim, te dolazak optuženog Sulje Karajića zv. Hodža, kojeg je svjedok od ranije poznavao i koji je te prilike u lijevoj ruci imao fiksator, a u desnoj pušku marke "SAR". Suljo je zatim pozvao Kolača da izađe, svjedok i Čirić Hasan su stali sa strane pritvorske ćelije, a Kolač u sredini te prostorije, držao se za rešetke, da bi nakon kraćeg razgovora u trajanju od oko minute, optuženi Suljo Karajić opalio iz puške sarovke u predio prsa istog, nakon čega je, po svjedokovim riječima, oštećeni pao i "namah" podlegao. Svjedok je naveo da je ubistvu prisustvovao i Karajić Fikret, koji je u međuvremenu, dok se sve to dešavalo, a prije samog čina ubistva, naišao i kojeg je lično poznavao kao pripadnika 505. brigade ARBiH i prvog rođaka oštećenog Amira Karajića, te prišao Sulji i rekao mu "... de Suljo makni to, zar ti ga nije žao...", nakon čega je optuženi samo opalio.

122. Fikret Karajić je također svjedočio na inkriminisani događaj, međutim njegov iskaz Vijeće nalazi nekonzistentnim i nelogičnim. Naime, ovaj svjedok je negirao da je bio prisutan navedenom događaju i da je ikada poslije pouzdano saznao ko je to učinio. Međutim, analizom njegovog iskaza i dovođenjem istog u vezu sa svjedočenjem Gračanin Mirsada i ostalim relevantnim dokazima, Vijeće nesumnjivo zaključuje da isti iz samo njemu poznatih razloga ne želi da inkriminira optuženog Karajića. Naime, svjedok iznosi sve detalje događaja, da je čuo putem radio-veze da su uhvaćeni njegov rođak Karajić Amir, Gračanin Mirsad i Čirić misli da se zove Mirsad, da su odvezeni u Bužim i smješteni u pritvor za koji navodno misli da je bio smješten u motelu ispod komande, da se odmah uputio da pokuša spasiti rođaka i uspio doći blizu komande, gdje je čuo da se desilo neko ubistvo, ali da on zbog mase civila, vojske i policije nije mogao prići bliže, te da se nakon 15ak minuta se vratio.

123. Svjedok je u nastavku svjedočenja negirao da je znao gdje se nalazi pritvor u Bužimu, a za ovo Vijeće je malo vjerovatno, posmatrajući cjelinu dešavanja, da optuženi

uz iskazanu zabrinutost za rođaka Karajić Amira i nakon što se odmah zaputio prema pritvoru da pokuša da mu pomogne, dolazi pred zgradu gdje navodno od mase ljudi ne može da prođe, bez preciziranja u iskazu ko ga je to konkretno zaustavio da uđe u zgradu komande, da bi nakon što je čuo da je neko ubijen, olako, nakon 15 minuta napustio mjesto i vratio se natrag. Dakle, nije ni posumnjao da bi to mogao biti njegov pritvoreni rođak, niti imao potrebu da se raspita i sazna o kome je riječ.

124. Vijeće je iskaz ovog svjedoka koristilo samo u cilju stvaranja jedne opšte slike dešavanja i vremenske odrednice kritičnog događaja.

125. Svjedok Nanić Zijad (pomoćnik za bezbjednost) je u svom iskazu potvrdio da su podrumске prostorije hotela „Radoč“, koje su inače služile kao skladište, u ratu služile kao pritvor, također je potvrdio da su po njegovoj naredbi pripadnici NO, Karajić Amir zv. Kolač, Gračanin Mirsad i Čirić Husein zaključani u tu prostoriju. On nije bio prisutan kada se ubistvo desilo.

126. Svjedoci su saglasno izjavili da se ubistvo desilo u augustu 1994. godine, od kojih su se samo svjedoci Karajić Fikret i Mašić – Pašalić Semira izjasnili da se radi o 8. augustu 1994. godine.

127. Imajući u vidu elemente inkriminacije ubistva: lišavanje života i direktna namjera da se liši života; jer je počinitelj bio svjestan svoga čina i želio je da se čin izvrši⁸¹, nespornom se ukazala radnja izvršenja, odnosno da je optuženi nakon što je prozvao zarobljenog Karajić Amira i ovaj se popeo na krevet da mu se odazove, u istog u predio grudnog koša ispalio kratki rafal od kojih hitaca je Karajić Amir zv. Kolač odmah podlegao. Spornim se ukazao subjektivni elemenat krivičnog djela, obzirom da je odbrana preko nalaza i mišljenja vještaka, tvrdila da je optuženi *tempore criminis* uslijed vrijeđanja i omalovažavanja od strane Karajić Amira bio doveden u stanje izrazito povišenog afekta i stanja sužene svijesti, radi čega su njegova sposobnost shvatanja djela i sposobnost upravljanja postupcima bile bitno smanjene.

128. Vijeće je prihvatilo činjenicu da je optuženi u vrijeme izvršenja krivičnog djela bio jako uznemiren, pri čemu nije od tolikog značaja da li se sporni razgovor navedenog sadržaja između optuženog i Kolača, kojom prilikom je Kolač vrijeđao optuženog, uistinu

⁸¹ Vidi Trbić, X-KR-07/386 (Sud BiH), Prvostepena presuda od 16.10.2009, tačka 177.

desio. Tačno je, a kako to odbrana tvrdi, da iskaz optuženog u tom dijelu niti je potvrđen niti osporen, obzirom da se svjedok Gračanin nije detaljno izjašnjavao na ovu okolnost. Međutim, sadržaj istog nije u tolikoj mjeri bitan za nesumnjiv zaključak ovog vijeća da je optuženi bio svjestan djela i zabranjene posljedice. Naime, malo je vjerovatno da se isti, nakon što je čuo da je Kolač zarobljen, uputio isključivo i samo da bi mu rekao kakve patnje trpi i da čuje izvinjenje od njega. Optuženi je, kako i sam kaže, nesumnjivo pretrpio veliku bol i patnju uslijed ranjavanja, te se, znajući u kakvom stanju razdražljivosti se nalazi, naoružan uputio da vidi Kolača u bespomoćnom stanju, svjestan da postoji velika mogućnost da se neće moći kontrolisati u trenutku susreta i da se može dovesti u afektno stanje. To se na kraju i desilo kada je pucao u oštećenog, ali koja okolnost ga svakako ne ekskulpira od krivice i biće cijenjena kod odmjerenja krivično-pravne sankcije. Optuženi je uzeo pravdu u svoje ruke, te uz iskazanu kasniju nasilnost i bezobzirnost prema žrtvama, ovo vijeće nesumnjivo zaključuje da je kod istog prilikom izvršenja inkriminacije ubistva Karajić Amira postojala svijest i volja za nastupanjem zabranjene posljedice.

129. Kao dokazi Tužilaštva uloženi su Crtež lica mjesta ubistva Karajić Amira broj 246/94 od 04.08.1994. godine (T-24), sačinjen od strane krim tehničara u vojnoj policiji 5. Korpusa Armije BiH, Badić Alage, koji je kritičnog dana bio na licu mjesta. Iz navedenog dokumenta i neposrednog svjedočenja Badić Alage, svjedoka Gračanin Mirsada i inspektora u Policijskoj upravi Cazin Majtić Ismeta, Sud je izvršio manje prilogađavanje činjeničnog opisa ove tačke optužnice, a koje je rezultat provedenog dokaznog postupka. Naime, Sud je utvrdio da se Karajić Amir zv. Kolač po pozivu optuženog nije popeo na krevet, već na krevet napravljen od palete, koje su bile prekrivene dekama, te imale funkciju kreveta. Valja napomenuti kako izmjena nije takve prirode da bi optuženog po bilo kom osnovu stavila u teži položaj (tj. proširila optužbe protiv njega) od onog kojeg je imao po samoj optužnici.

(b) Tačka 2. (ubistvo ratnog zarobljenika Pehlić Muje)

130. Na osnovu provedenih dokaza, Apelaciono vijeće je zaključilo da je optuženi dana 6. decembra 1994. godine u mjestu Vrnograč, opština Velika Kladuša, zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije, iz pritvorske jedinice Odjeljenja Stanice policije Vrnograč na ulicu izveo Pehlić Muju, zarobljenog pripadnika Narodne odbrane, te nakon kraćeg ispitivanja u istog ispalio više hitaca, od kojih je Pehlić Mujo odmah podlegao.

131. Ovako činjenično strukturisan događaj u njegovom bitnom toku su saglasno potvrdili neposredni svjedoci tužilaštva Makić Namir, svjedoci E i G, Šahinović Sulejman, te svjedoci po čuvenju Čerimović Husein, Čerimović Meho, Pehlić Sulejman, Pehlić Mehmed, Agić Malić i Šabić Slada, kao i uložena materijalna dokumentacija tužilaštva.

132. Vijeće je cijeno i iskaze svjedoka odbrane i to : Čelenka Akifa, Sefić Hasiba, Velagić Omera, Muratović Fatmira, Nuhanović Memage i Keserović Ejuba.

133. Tokom postupka nespornim se ukazalo da je zarobljeni pripadnik NO Pehlić Mujo ubijen, i to u zimskom periodu, decembra 1994. godine, a kako su saglasno potvrdili svjedoci E, G, Makić Namir i Pehlić Sulejman, a precizan datum smrti naznačen je u materijalnom dokazu Tužilaštva- Dnevni izvještaj načelnika Odsjeka za kontraobavještajne poslove komande 5. korpusa – majora Malića Agića (T-39) dostavljen načelniku Organa službe vojne bezbjednosti Komande 5. Korpusa od 07.12.1994. godine.

134. Međutim, odbrana je osporavala krivicu optuženog, pozivajući se na iskaze naprijed navedenih svjedoka, koji su izjavili da je predmetno ubistvo počinio Šerif Veladžić zv. Šere Safin.

135. Vijeće je detaljnom ocjenom svih relevantnih dokaza, poklonilo vjeru svjedocima tužilaštva, a kako će to u nastavku biti detaljno obrazloženo.

136. Svjedok Makić Namir, je bio pripadnik policijske stanice, odjeljenje Bužim, Interventni vod i bili su smješteni u Vrnograču u jednoj kući. U svom iskazu svjedok Makić Namir opisuje da je na dan kada se desilo ubistvo Pehlić Mujo ušao u prostorije Odjeljenja policije Vrnograč, gdje je zatekao mladića, kojeg po imenu ne zna, a koji je bio pripadnik Odjeljenja policije Vrnograč. Sa tim mladim policajcem razgovarao je o pogibiji njegovog oca, koje se desilo na par dana ranije i njihov razgovor je prekinuo ulazak tri lica koji su tražili da vide pritvorenika pripadnika NO (Pehlić Muju). Primjetio je da ta trojica i pritvorenik izlaze na ploču ispred policijske stanice, nije ih više mogao vidjeti, ali je čuo razgovor. Pritvorenika je ispitivalo jedno lice, gdje je bio, kojoj jedinici je pripadao, gdje je zarobljen, a pritvorenik je odgovorio, ali svjedok Makić prilikom svoga iskaza nije bio siguran da li je rekao tačno golubova, labudova, galebova, ali jedinica se zvala po nekoj ptici i nakon razgovora koji je trajao 10 minuta, čuo se kratki rafal. Svjedok Makić Namir je sa mlađim policajcem istrčao van i otišao do svoje stanice policije koja se nalazila preko puta. U Stanici je sjedio svjedok E koji je tu noć bio dežurni sa svjedokom G.

137. O tragičnom događaju svjedok Makić se izjasnio pismenim putem sačinivši Službenu zabilješku dana 7.8.2000. godine (T-33) u kojoj kao lice koje je pucalo u izvedenog zatvorenika označava Karajić Sulju, da bi samo 7 dana nakon toga, 14.8.2000. godine sačinio novu Službenu zabilješku (T-34) u kojoj isti vrši ispravku svoje službene zabilješke navodeći da je on samo čuo da je optuženi izvršilac, a Pehlića u vrijeme pogibije nije ni poznavao. Svjedok je na nastavku glavnog pretresa dana 8.5.2008. godine izjavio da ostaje pri drugoj zabilješci, objašnjavajući da je prvu zabilješku sačinio po zahtjevu dva inspektora, te da se prilikom opisa kritičnog događaja koristio imenima na njihovu sugestiju, dok je drugu zabilješku sačinio samoinicijativno. Takođe je naglasio da je kritične prilike vidio tri uniformisana lica koja su izvela zarobljeno lice, te da je čuo da je ubistvo počinio Karajić Suljo, kojeg lično nije poznavao.

138. Svjedok nije uvjerio Vijeće u istinitost svojih navoda u pogledu izmjene predmetne zabilješke, te je isto zaključilo upravo suprotno, da je svjedok Makić, nakon što je iskreno sačinio prvu zabilješku i jasno i decidno označio optuženog kao počinioca ubistva, te iznio sve činjenične pojedinosti ovog događaja koje predstavljaju jednu logičnu cjelinu, uslijed pritisaka pokušao promijeniti sadržaj izjave i to samo u pogledu počinioca. (T-34) Naime, moguće je da svjedok pogriješi prilikom opisivanja nekih detalja događaja, ali ne u navođenju izvršioca djela, pogotovo ne, prilikom opisivanja okolnosti vezanih za ličnost izvršioca krivičnopravne radnje. Svjedok je u Službenoj zabilješci od 07.08.2000. godine bio izričit i kao počinioca ubistva Pehlić Muje označio Karajić Sulju, navodeći u istoj i detalje koje ukazuju da je isti poznavao osobu o kojoj je pisao, i to riječima „*tada sam navedenom Beši rekao da je Karajić sa kolegama, vjerovatno u kafiću“Galeb“ goje je po običaju navraćao“*.

139. Svjedok Šahinović Sulejman za kojeg je i Makić Namir potvrdio da su bili zajedno u jedinici u interventnom vodu izjavio je na glavnom pretresu da je učestvovao u akciji koju je organizovao Agić Malić, a u kojoj je uhapšen Pehlić Mujo. Svjedok navodi da je poslije tog hapšenja sreo Makić Namira koji mu je rekao da je Pehlića iz stanice izveo Suljo i nakon kratkog razgovora, kojeg je Makić čuo, ubio, a da on to zna jer je te prilike bio u stanici.

140. Na ovakav zaključak upućuju i iskazi svjedoka G i E.

141. Svjedok G je u svom svjedočenju naveo da je obezbjeđenje zgrade policije preuzeo zajedno sa svjedokom E i da im je policajac od kojeg su preuzeli dežuru rekao da je u pritvoru Pehlić Mujo i da ga je doveo Suljo. Svjedok G ističe da je Suljo Karajić inače

hapsio i privodio ljude u pritvor, a da je Bešir njemu rekao da oni kao policija nemaju nikakve nadležnosti nad njim. Dalje je naveo da su u večernjim satima u dežurnoj sobi bili svjedok E i on kada je došao Suljo sa još dvojicom ili trojicom, te ušao u pritvor i nešto razgovarao sa Pehlićem, a da se svjedok E u momentu njegovog dolaska udaljio u nepoznatom smjeru. Nakon toga su svi izašli vani i svjedok je čuo rafalnu paljbu, istrčao vani i vidio Sulju i tu dvojicu-trojicu kako stoje na cesti, a Pehlić Mujo leži mrtav. Dalje navodi da se odmah uputio po svjedoka E, koji je bio u drugoj zgradi i saopštio mu ubistvo Pehlić Muje riječima „*Reko sam da je Sujo ubio Muja.*“

142. Svjedok E je potvrdio da je pritvoreno lice bio Pehlić Mujo, pripadnik NO-a, da je oko 8 sati kritičnog dana došao Karajić Suljo sa još dvojicom naoružanih vojnih policajaca. Svjedok je poznavao optuženog lično iz viđenja i te prilike Suljo je na lijevoj ruci imao fiksator i bio naoružan puškom “SAR-ovkom”, zatim je izveo Pehlića iz pritvora i rekao svjedoku E da izađe. Svjedok E je otišao u zgradu preko puta na udaljenosti od oko 30-ak metara, u prostoriju gdje su bili ostali zatvorenici, a svjedok G je ostao na ulaznim vratima, ispred stanice. Svjedok je u toj prostoriji sjedio i gledao televiziju sa zatvorenicima, kada je u jednom momentu uletio svjedok G i rekao „Suljo ubio čovjeka“, a drugi put je rekao “ubio je Muju Pehlića”. Zatim je stigao komandir Rizvić Bešir i pitao svjedoka G “ko je ubio čovjeka?”, a on je odgovorio da je to bio Karajić Suljo. Svjedok E dodaje da je razgovarao o ovom događaju sa svjedokom G, koji je rekao da ništa nije mogao spriječiti, jer se sve brzo odigralo, odnosno čim su izveli Pehlića da se čuo pucanj i on je već bio mrtav.

143. Iskazi ovih svjedoka su u bitnim dijelovima saglasni i manja odstupanja koja su logična uslijed različitosti ljudske percepcije i memorisanja detalja nisu od uticaja na njihovu dokaznu snagu i kredibilitet. Naime, to što niko od svjedoka nije izjavio da je izričito vidio sam momenat pucanja optuženog u Pehlića, ne znači da on to nije učinio. Ukoliko se uzmu sve okolnosti slučaja te večeri: da je optuženi došao sa još dvojicom, da su ga prisutni dežurni policajci nedvojbeno identifikovali i poznavali od ranije kao lice koje je dovodilo zarobljene u pritvor i kome se bilo teško suprotstaviti, da je bio naoružan automatskom puškom, da je izveo zarobljenog Pehlić Muju ispred stanice i da se ubrzo nakon toga čuo kratki rafal, i da su ta lica još uvijek stajala ispred, da niko od prisutnih svjedoka nije uočio neke druge osobe, uspostavlja se jedini mogući zaključak odnosno *nexus* između radnji optuženog i nastupjele posljedice-smrt oštećenog Pehlića.

144. Iskazi sva tri svjedoka koji su bili prisutni te večeri u stanici su saglasni u bitnim činjenicama. Dakle i iskaz svjedoka Makića dat na glavnom pretresu u kome on (za

razliku od Službene zabilješke od 7.8.2000.godine) navodi da mu nije poznato ko je izvršilac ubistva, pomaže u stvaranju cjelovite slike, obzirom da u svim bitnim dijelovima potkrepljuje iskaze svjedoka E i G, koji su identifikovali optuženog. Svjedoci po čuvenju Pehlić Sulejman (sin od strica), Pehlić Mehmed (brat Pehlić Muje) i Šabić Slada (supruga Pehlić Muje) su potvrdili da je Pehlić Mujo bio komandir desetine (Labudova) u NO-u, te da su posredno saznali da je Pehlića ubio Suljo Karajić zv. Hodža. Čerimović Meho je bio pripadnik NO i takođe bio u pritovru skupa sa Pehlić Mujom ali ga je svjedok E odveo u susjednu zgradu da sa drugim pritvorenicima gleda televiziju, te je bio prisutan u momentu kada je svjedok G ušao i rekao „Ubijen je Labud“.

145. Da je upravo optuženi izvršio opisanu inkriminaciju potvrđuje i materijalna dokumentacija tužilaštva, i to Službena zabilješka CSB Bihać od 6.12.1994. godine, sačinjena od strane Rizvić Bešira (T-176), u kojoj se navodi da je 06.12.1994. godine Sulejman Karajić u 19:45 časova naoružan sa automatskom puškom zajedno sa još dvojicom uniformisanih lica, poslije kraćeg razgovora sa Pehlić Mujom, imenovanog izveo napolje i sa tri hica iz automatske puške ubio pred ulazom u policijsku stanicu. Ubistvo Pehlić Muje od strane Karajić Sulje, te da se okolnosti pod kojima je isto izvršeno još uvijek ispituju, konstatovano je i u Dnevnom izvještaju načelnika Odsjeka za kontraobavještajne poslove komande 5. korpusa-majora Malića Agića od 7.12.1994. godine (T-39).

146. Vijeće je cijeno dokaznu snagu oba dokumenta po principu slobodne ocjene dokaza, te suprotno prigovorima odbrane, utvrdilo da se radi o pouzdanim i relevantnim materijalnim dokazima. Naime, prvi navedeni dokument, iako se radi o kopiji, potvrđen je navodima svjedoka E i G koji su saglasni oko činjenice da je Rizvić Bešir sačinio službenu zabilješku na okolnosti navedenog događaja. Tužilaštvo je poduzelo radnje u cilju pribavljanja originalnog dokumenta (službene zabilješke), te je na te okolnosti i uložilo dokaze broj T- 178 – T-181. Vijeće je utvrdilo da ne postoje nikakvi nedostaci ili nedosljednosti bilo u formalnom ili sadržajnom smislu, te da se radi o autentičnom dokumentu.

147. Na okolnost vjerodostojnosti drugog navedenog dokumenta pred ovim sudom se izjasnio svjedok Agić Malić, navodeći da ne može potvrditi da je on sačinio izvještaj ili da je izvještaj po njegovim instrukcijama sačinio operativac, jer se radi o isuviše osjetljivoj stvari, ali ne može ni isključiti da se to desilo (iako navedeni izvještaj odskače od fokusa njegovog interesovanja), obzirom da takav izvještaj niko nije mogao sačiniti bez njegovog znanja, jer su podređeni bili vrlo povjerljivi momci. Vijeće zaključuje da je sadržaj iskaza u

skladu sa aktivnostima koje su preduzimate u odnosnom periodu, vezano za operaciju lociranja ubačenih grupa pripadnika NO na teritoriji pod kontrolom 5. Korpusa. O ovoj operaciji je svjedočio i Šahinović Sulejman, učesnik iste, navodeći da je organizacijom rukovodio upravo Agić Malić, na način da ih je nakon okupljanja u kafiću „Galeb“ podijelio u grupe i objasnio način djelovanja. U pretresu je lišen slobode Pehlić Mujo, a Izvještaj o pretresu koji je sačinio Agić Malić prosljeđen je 5. Korpusu. Svjedok nije znao gdje je Pehlić odveden nakon hapšenja, ali je čuo da ga je ispitivao Agić Malić. Navedeno je u skladu sa sadržajem iz izvještaja da je „lice obrađeno“.

148. Vijeće je zaključilo da se radi o autentičnom i zakonitom dokumentu, obzirom da se sadržajno i formalno odgovara tipu dokumenta borbeni izvještaj-depeša upućena Komandi 5. korpusa u to vrijeme (kako stoji na prijemnom pečatu), a iz kojeg je po standardnoj/prepoznatljivoj formi uočljivo ko je pošiljalac, a ko primalac.

149. Konačno, oba dokumenta su korištena samo kao potkrijepljujući dokazi.

150. Vijeće nije poklonilo vjeru iskazu svjedoka odbrane Akifu Čelenki koji je tvrdio da je očevidac predmetnog događaja, te da je ubistvo Pehlić Muje počinio zamjenik komandanta 2. bataljona Šerif Veladžić zv. Šere Safin. Svjedok na jedan neuvjerljiv način iznosi tok događaja, bez plastičnosti opisa određenih bitnih detalja koje može poznavati samo očevidac. Ukoliko se prati tok iskaza, uočava se da svjedok iznosi mnoštvo nebitnih okolnosti, bespotrebno širi iskaz, a kada je riječ o konkretnom događaju, sve opisuje u par rečenica. Ne sjeća se kako je izgledala policijska stanica, niti ko je bio prisutan, a to pravda činjenicom da je bio mrak i da su gorile uljane lampe, ne sjeća se ni kako je izgledao pritvorenik kojeg su izveli, osim da je već „ dobro bio bijen“, niti da je Šero Safin išta razgovarao sa istim. Neuvjerljiv je i dio oko samog čina ubistva koji se po svjedokovoj priči desio otprilike 50 ili 70 metara od policijske stanice, nakon što se on odvojio u drugom pravcu, a ostala dvojica povelu Pehlića u motel na ispitivanje. Nelogično je da isti odjednom nije bio zainteresovan da ide dalje jer „to nije njegov poso“, a prvobitno je i krenuo iz radoznalosti upravo da bi vidio kako će Šero ispitati „zarobljenog autonomaša“.

151. Ukoliko se ovakav iskaz uporedi sa jasnim, logičnim, dosljednim iskazima svjedoka-nesumnjivih očevidaca E i G, koji su iskreno svjedočili o onome što se zaista desilo, bez ikakvog interesa da inkriminiraju optuženog, obzirom da su pripadali istoj strani (ARBiH) i koji su jasno naveli da je te večeri došao Suljo i da je inače dolazio tih dana i da su ga već poznavali, te da mu se nisu mogli suprotaviti, kao ni Rizvić Bešir, nesumnjivim

se nameće zaključak da iskaz svjedoka Akifa Čelenke ostaje bez potrebne uvjerljivosti i tačnosti.

152. S tim u vezi, ovo vijeće nije poklonio vjeru ni svjedocima odbrane Muratović Fatmiru, Sefić Hasibu, Memagi Nuhanoviću i Keserović Ejubu, koji su naveli da su čuli da je ubistvo Pehlić Muje počinio Veladžić Šerif (Šera Safin), pri čemu navodi ovih svjedoka nisu potkrepljeni niti jednim drugim dokazom. Vijeće iste nalazi nepouzdanim obzirom da svjedoci svoja saznanja temelje na nečemu što su čuli od nekog, pri čemu sami ne znaju od koga.

(c) Tačka 4./ tačka 5. optužnice (ubistvo ratnih zarobljenika Pilipović Hajrudina i Hušidić Fikreta)

153. Vijeće nije imalo dileme u pogledu inkriminacije pod ovom tačkom izreke presude, odnosno da je optuženi Karajić Suljo dana 25. decembra 1994. godine, a nakon što su u neposrednoj blizini mjesta Latića Glavica, opština Velika Kladuša, od strane pripadnika 5. korpusa Armije BiH zarobljeni pripadnici Narodne odbrane: "L", "J", "K", "F", Hušidić Fikret, Pilipović Hajrudin i OGREŠEVIĆ DŽUMUR, iste sproveo do mjesta Todorovska Slapnica, postrojio ih, a potom prišao Pilipović Hajrudinu i ispalio mu hitac u predio stomaka, a onda ispalio hitac u predio stomaka i Hušidić Fikreta, od kojih hitaca su i Pilipović Hajrudin i Hušidić Fikret pali na zemlju, da bi im uniformisani vojnik prišao i ispalio im po metak u glavu, a preostale zarobljene pripadnike Narodne odbrane sproveo u ugostiteljski objekat "Stop" u mjestu Hajrat;

154. Do ovakvog zaključka Vijeće je došlo slijedom iskaza zaštićenih svjedoka F, L i J i svjedoka Pajazetović Huse, koji su žrtve i očevici opisanog događaja.

155. Svjedoci su saglasno posvjedočili u pogledu identiteta optuženog, odnosno lica koje ih je zarobilo, da se radi o visokom, mršavom muškarcu sa malo brade, sa fiksatorom na lijevoj ruci.

156. Svjedok J je u svom iskazu naveo da se njihova grupa predala trojici naoružanih vojnika na Latića Glavici, zatim da su ih oni odveli do Sulje Hodže. Kao i drugi opisao je izgled Sulje Karajića zv. Hodža. Onda je njih sedam Suljo uputio prema Todorovskoj Slapnici, a pratila su ih četvorica. Navedeni svjedok je bio očevidac ubistva Hušidića i Pilipovića, te navodi da je siguran da je u Hušidića pucao Suljo, a u Pilipovića Meho koji je imao šljem na glavi, te je još neko poslije pucao njemu u glavu. Svjedok Pajazetović Huso

navodi da je bio pripadnik I brigade NO, a s njim su u brigadi bili svjedok P, I, K, L, H, F, Hušidić, Pilipović, Ogršević. Razdvojili su se u dvije grupe na Latića Glavici. Prva grupa je zarobljena od strane Gumenih, a Pajezetović, H i I su prvi odvedeni u kafić „Stop“.

157. Svjedok F u svom iskazu navodi da je on bio u grupi koja je zastala i da su naišla dva vojnika u maskirnoj uniformi, ali da je jedan preko maskirne uniforme imao bijelu presvlaku. Bio je visok, crn, imao je fiksator na lijevoj ruci i nosio je pumparicu u desnoj ruci. Fiksator je vidio jer je uniforma na toj strani bila razrezana, tako da je fiksator virio vani. Lice u bijeloj uniformi sa fiksatorom na ruci naredilo im je da u koloni krenu prema Todorovskoj Slapnici, a nakon 700-800 metara, kod kuće Latić Abdul Aziza, naređeno im je da stanu.

158. Ukupno ih je bilo sedam, sve stvari iz džepova bacili su na šatorsko krilo. Nadalje svjedok F vrlo detaljno opisuje kako se desilo ubistvo Hušidić Fikreta. Čovjek sa fiksatorom, tada mu ime nije znao (svjedok F će tek poslije saznati da je to Karajić Suljo zvani Hodža po dolasku u kafić Stop od Pajezetović Huse, a i ranije kada je Hušidić umirao) je pitao Hušidića zašto je otišao u Batinogu, a on je rekao da mu je ostala žena i jedno ili dvoje djece, onda mu je vojnik sa fiksatorom opsovao ženu i djecu, zatim je uzeo pumparicu u desnu ruku, ubacio metak u cijev i sebi naslonio na trbuh, uperio u Hušidić Fikreta i ispalio metak u stomak, nakon čega je Hušidić pao na snijeg, još uvijek je bio pri svijesti, još malo je dizao glavu i govorio „Nemoj Suljo“.

159. Tada je svjedok F po prvi put čuo za ime Suljo. Nakon toga je ovaj drugi u maskirnoj uniformi prišao i ispalio Hušidiću hitac ili dva u glavu. Nadalje opisuje ubistvo Pilipović Hajrudina, on je u stroju bio drugi po redu, lice u bijeloj uniformi mu je prišlo i opsovalo mater, rekao mu da ima brade, i da je četnik. Isti je uzeo pumparicu u desnu ruku, stavio istu na stomak i ispalio metak u stomak Pilipoviću. Kada je Pilipović pao još je bio živ, a drugi vojnik u maskirnoj uniformi je prišao i iz automatske puške pucao mu u glavu.

160. Nakon toga je naišao kombi vojne policije V Korpusa, iz kojeg je izašao neki oficir, imao je neke činove po sebi, ušli su u taj kombi sa još dva tri vojnika i odveženi su u kafić Stop u kojem su zatekli pripadnike NO od kojih su se razdvojili na Latića Glavici (Pajezetović, H, I).

161. Svjedoci L i J su bili u grupi sa svjedokom F i također su bili očevici ubistva Pilipovića i Hušidića. U svojim iskazima datim neposredno pred Sudom svjedoci L i J

također su potvrdili da su zarobljeni, da je neko u grupi prepoznao Sulju Karajića, da je na lijevoj ruci imao fiksator, da su odložili oružje, da ih je dalje vodio prema Todorovskoj Slapnici, pa ih opet zaustavio gdje su izvadili sve iz svojih džepova, nakon čega je neprestano ponavljao pitanje Hušidić Fikretu „Kud si otiš'o“, a ovaj je uzmicao i odgovarao da je otišao sa ženom i djecom, molio ga da ne puca, a onda ga je Suljo ubio. Svjedok L vjeruje da je optuženi Suljo imao pumparicu.

162. Svjedok L je potvrdio većinu navoda iz ovog iskaza, iako navodi da nije siguran ko je ubio Pilipovića, jer mu je glava bila pognuta i bio je pod velikim strahom, jer je očekivao da će ih Suljo sve pobiti. Samo je čuo hitac i pad Pilipovića, on je još krkljao, onda je čuo glasove i razgovor „Zašto baš njega“, „Zato što je imao ružnu facu“, dalje je jedan rekao drugom „preubij ga“...ali svjedok se nije mogao izjasniti koji glas je bio Suljin i da li je bio, jer ga nije znao od ranije. Na kraju direktnog ispitivanja kada je tužiteljica predočila svjedoku L njegov iskaz iz istrage u kojem je naveo da je prilikom ubistva Pilipovića prepoznao da je jedan glas bio Sulje Hodže, dok drugi glas nije poznao, svjedok L je potvrdio da je siguran da jedan glas jeste bio Suljin, ali ne zna koji. Nakon toga su im naredili da uđu u kombi koji ih je odvezao do kafića Stop u Hajratu. Svjedok L nije znao Sulju, ali njegov identitet proizilazi iz iskaza i opisa drugih svjedoka.

163. Svjedok J je također u svom iskazu ponovio da ih je bilo sedam, da su ih dvojica zarobila i odvela do lica u bijeloj pelerini sa fiksatorom na ruci, da ih je on postrojio i pucao u Hušidića, zna da je ubijen i Pilipović Hajrudin i da ga je ubilo lice sa šljemom na glavi, po imenu Meho.

164. Apelaciono vijeće je poklonilo vjeru svjedoku F koji je opisao događaj na način kako je to opisano u optužnici. Postoji izvjesna nesaglasnost u iskazima svjedoka F, L, J koji su bili očevici, ali su ta neslaganja neznatna i nebitna, a tiču se samo čina zarobljavanja i momenta ubistva dvojice pripadnika NO, tako da je Vijeće u cjelosti poklonilo vjeru svjedoku F koji je bio u neposrednoj blizini mjesta ubistva, a njegov iskaz se gotovo u cjelosti uklapa u iskaze ostalih očevidaca.

165. Vijeće zaključuje da su svjedoci F, L, J i Paježetović Huse saglasno opisali lice u bijeloj pelerini, sa fiksatorom na lijevoj ruci, sa pumparicom u desnoj ruci, mršavog visokog muškarca sa malo brade, da ga je Hušidić oslovljavao sa Suljo, te u pogledu identiteta osobe koja je fizički maltretirala zarobljenike iz sastava NO na Latića Glavici. Svjedoci su saglasni da je Suljo bio taj koji je pucao, dok je svjedok J siguran da je pucao u Hušidića, a

za Pilipovića navodi da je to uradilo lice sa šljemom na glavi, po imenu Meho. Dok je svjedok F izričit da je to uradio Suljo, svjedok L nije vidio jer mu je glava bila pognuta.

166. S tim u vezi potpuno su razumljive određene nesaglasnosti u iskazima svjedoka, obzirom na strah za vlastiti život, odnosno da će i oni biti streljani, kao i sve okolnosti slučaja u smislu da nisu smjeli ni gledati šta se dešava.

167. Vijeće zaključuje da je optuženi pucao u stomak Hušidiću i Pilipoviću iz pumparice, od kojih hitaca su navedena dvojica pali na zemlju, a zatim je jedan od vojnika koji je bio u njegovoj pratnji pucao u glavu ranjenim zarobljenicima NO. Stoga izjava svjedoka J da je Meho ubio Pilipovića ne isključuje da je Karajić prije toga pucao u istog.

168. Vijeće je prihvatilo iskaze svjedoka F i L, a razliku u pogledu navoda svjedoka J u pogledu identiteta osobe koja je pucala u Pilipovića sud pojašnjava visokim stepenom straha koji je vladao, jer su svi zarobljeni očekivali da će biti streljani, te imajući u vidu da su svi držali spuštene glave, samo oni u redovima koji su bili blizu osoba koje su ubijene (kao što je svjedok F koji je bio odmah pored) mogu biti sigurni šta su vidjeli, naročito imajući u vidu da je drugo lice, a ne Suljo, bio taj koji je pucao već ranjenim Hušidiću i Pilipoviću u glavu. Apelaciono vijeće zaključuje da je svjedok F mogao najbolje da vidi kritična dešavanja,

169. Vijeće je iz činjeničnog opisa ispustilo navode „ostavljajući na zemlji tijela ubijenih Pilipović Hajrudina i Hušidić Fikreta“, obzirom da to nije bilo relevantno za predmetnu inkriminaciju.

(d) Zaključak

170. Slijedom iznesenih činjeničnih utvrđenja, Vijeće je nesumnjivo zaključilo da su se u radnjama optuženog ostvarili elementi inkriminacije ubistva navedenih ratnih zarobljenika, te da je isti imao namjeru da ih liši života, bio svjestan svoga čina i želio nastupanje zabranjene posljedice, čime je počinio krivično djelo **Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) KZ BiH.**

2. Okrutno postupanje i druga protivzakonita zatvaranja

171. Obzirom da se optuženi tereti za krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. KZ BiH počinjeno nečovječnim postupanjem, namjernim

nanošenjem osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje i nanošenjem povreda tjelesnog integriteta i zdravlja iz tačke c) i druga protuzakonita zatvaranja prema civilnim osobama iz tačke e) istog člana, kao i za krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. KZ BiH počinjeno namjernim nanošenjem osobama snažnog tjelesnog i duševnog bola, nečovječnim postupanjem iz tačke a) i nanošenjem velikih patnji i ozljeda tijela iz tačke b), Vijeće je moralo ispitati ispunjenost ovih zasebnih inkriminacija u osnovi zločina. Dakle, polazeći od principa da svaka krivičnopravna radnja zbog specifičnosti i složenosti ratnih zločina, predstavlja zasebno krivično djelo unutar genusnog djela, to je prilikom ispitivanja postojanja pojedinog djela neophodno utvrditi elemente bića istog, objektivne i subjektivne, a zatim kroz utvrđeno činjenično stanje ispitati njihovu ispunjenost.

172. KZ BiH ne definira „nečovječno postupanje“ iz člana 173. tačka c) KZ BiH. Međutim, praksa MKSJ nudi mnogobrojne primjere tih konkretnih krivičnih djela i to: sakaćenje ili nanošenje teških tjelesnih povreda⁸²; premlaćivanje i druge nasilne radnje⁸³; nanošenje teških ili ozbiljnih povreda⁸⁴; teške povrede tjelesnog ili duševnog integriteta⁸⁵; ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo⁸⁶; prisilni rad koji je izazvao tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu, ili je radnja predstavljala ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo⁸⁷; deportacija i prisilno premještanje grupa civila⁸⁸; prisiljavanje na prostituciju⁸⁹ i nestajanje ljudi pod prisilom⁹⁰.

173. Prvostepeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u predmetu *Delalić i dr.* ponudilo je, takođe, prihvatljivu definiciju pojma „nečovječno postupanje“, u kojoj se kaže: „ ... namjerna radnja ili propust, tj. radnja koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan nasrtaj na ljudsko dostojanstvo“, što dakle, podrazumijeva slijedeća bitna obilježja ovog krivičnog djela:

- (1) da su ta radnja ili propust prouzročili tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili ozljedu, odnosno da predstavljaju težak napad na ljudsko dostojanstvo;

⁸² Vidjeti predmet *Kvočka i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-30/1, paragraf 208.

⁸³ Ibid, paragraf 208.

⁸⁴ Vidjeti predmet *Kordić i Čerkez*, presuda Žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/2, paragraf 117.

⁸⁵ Vidjeti predmet *Blaškić*, presuda žalbenog vijeća MKSJ, broj IT-95-14/paragraf 239. predmet *Krstić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, broj IT-98-33 paragraf 523.

⁸⁶ Vidjeti predmet *Vasićević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 239-240.

⁸⁷ Vidjeti predmet *Naletilić i Martinović*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragrafi 271, 289, 303.

⁸⁸ Vidjeti predmet *Kupreškić i dr.*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 566.

⁸⁹ Ibid, paragraf 566.

⁹⁰ Ibid, paragraf 566.

- (2) da su radnju ili propust namjerno izvršili optuženi ili lice odnosno lica za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost.
- (3) počinjena nad osobom koja ne učestvuje aktivno u neprijateljstvima

174. Ukoliko se prihvaćene definicije iz međunarodne prakse uporede za zakonskim opisom inkriminacija iz tačke c) člana 173. ZKP BiH može se zaključiti da je „nečovječno postupanje“ po međunarodnom šire definisano i podrazumijeva i radnje nanošenja osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje, i nanošenja povreda tjelesnog integriteta i zdravlja, koje su po domaćem materijalnom zakonu alternativno inkriminirane navedenom odredbom. Vijeće zaključuje da se sve navedene inkriminacije mogu genusno tretirati kao nečovječno ili okrutno postupanje po međunarodnom pravu, te elementi istih ispitivati kroz naprijed postavljene elemente tog krivičnog djela.

175. Kako bi se procijenila težina nekog djela, nužno je razmotriti sve činjenične okolnosti. Neke od tih okolnosti mogu na primjer biti: karakter radnje ili propusta, kontekst u kojem su se oni dogodili, lične prilike žrtve uključujući starost, pol i zdravstveno stanje, kao i fizičke, psihičke i moralne posljedice tog čina za žrtvu. Činjenica da djelo ima dugoročne posljedice može da bude od važnosti prilikom utvrđivanja težine djela⁹¹.

176. Mnoštvo je primjera šta se podrazumijeva pod „nečovječnim postupanjem“ zabranjenim članom 3. EKLJP i u praksi Evropskog suda i Evropske komisije za ljudska prava⁹².

177. Na primjer, u predmetu *Tomasi protiv Francuske*, Evropski sud je utvrdio da se radi o očigledno nečovječnom postupanju kojim se krši član 3. u slučaju kada je podnosilac žalbe bio podvrgnut šamaranju, udaran nogama i rukama, udaran po podlaktici, prisiljavan da stoji duži vremenski period bez potpore, sa rukama vezanim liscama na leđima, kada su pljuvali na njega i prisiljavali ga da gol stoji ispred otvorenog prozora, kada je lišen hrane i kada mu je prijećeno vatrenim oružjem. Evropski sud je smatrao da veliki broj udaraca koje je zadobio g. Tomasi i njihov intenzitet predstavljaju dva elementa koja su dovoljno ozbiljna da se takvo postupanje smatra nečovječnim i ponižavajućim.⁹³ Sud je također smatrao da je postupanje „nečovječno“ ako je unaprijed planirano, ako se

⁹¹ Vidjeti predmet *Vasišević*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 235. Zatim vidjeti predmet *Blaškić*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 243.

⁹² Zabrana mučenja, nečovječnog i degradirajućeg postupanja iz čl. 3. EKLJP ima značaj nederogirajućih odredbi Konvencije i predstavlja preklapajuću (*overlapping*) tačku garancija Međunarodnog humanitarnog prava i Međunarodnog prava o ljudskim pravima.

⁹³ *Tomasi protiv Francuske*, 13 EHRR 1, 1993, paragraf 115.

primjenjuje satima bez prekida i ako prouzrokuje stvarne tjelesne povrede ili intenzivnu fizičku i duševnu patnju.⁹⁴

178. Elementi inkriminacije „druga protuzakonita zatvaranja“ su:

- (1) zatvaranje ili drugo teško oduzimanje fizičke slobode
- (2) koje je suprotno osnovnim pravilima međunarodnog prava

179. Član 175. tačka a) KZ BiH propisuje da je djelo “namjernog nanošenja snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje (mučenja)” krivično djelo. Druga vijeća su utvrdila da su elementi ovog krivičnog djela:

- (1) Namjerno nanošenje;
- (2) snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje;
- (3) zatvorenoj osobi ili osobi pod kontrolom optuženog;
- (4) radi pribavljanja informacija ili priznanja ili kažnjavanja, zastrašivanja ili prisiljavanja žrtve ili trećeg lica, ili diskriminacije po bilo kojem osnovu, protiv žrtve ili trećeg lica.⁹⁵

180. Član 175. tačka a) KZ BiH propisuje da je djelo “nečovječno postupanje” krivično djelo. Druga vijeća su utvrdila da su elementi ovog krivičnog djela:

- (1) Namjerno nanošenje;
- (2) snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje; ili
- (3) snažnog napada na ljudsko dostojanstvo.⁹⁶

⁹⁴ *Lorse i drugi protiv Holandije*, Presuda, Žalba br. 52750/99, 04.05.2003. godine, paragraf 60.

⁹⁵ Uslovi (1) – (3) potiču iz definicije mučenja iz člana 172. KZ BiH. Uslov (4) je ugrađen u KZ BiH kao sastavni dio međunarodnog običajnog prava u vrijeme kada su počinjena krivična djela koja su u nadležnosti Suda. *predmet protiv Željka Mejakića i dr.*, X-KR/06/200, prvostepena presuda, 30. maj 2008.g., str. 200 citat iz *predmeta protiv Gorana i Zorana Danjanovića*, X-KR-5/107, prvostepena presuda, 18. juni 2007.g., str. 15 i 16; *predmet protiv Gcjka Jankovića* X-KR-05/161, prvostepena presuda, 16. februar 2007.g., str. 53 i 59; *predmet protiv Mitra Raševića*, X-KR/06/275, prvostepena presuda, 28. februar 2008.g., str. 47- 49. Neka vijeća su usvojila i dodatni uslov da najmanje jedan od počinitelaca “mora biti državni službenik ili u svakom slučaju ne smije djelovati u privatnom svojstvu, npr. kao a *de facto* organ države ili nekog drugog ovlaštenog tijela”. *Vidi predmet protiv Nikole Andruna*, X-KRZ-05/42, drugostepena presuda, 19. august 2008.g., str. 27; *predmet protiv Ferida Hodžića*, X-KR-07/430, prvostepena presuda, 29. juni, 2009. g., t. 35-37 citat iz drugostepene presude u predmetu *Kunarac*, t. 142 - 148. Međutim, ove odluke se temelje na pogrešnom tumačenju odluke Žalbenog vijeća u predmetu *Kunarac*, koja jasno navodi da “*međunarodno običajno pravo ne zahtijeva da počinitelj krivičnog djela bude državni službenik kad se radi o krivičnj odgovornosti pojedinca izvan okvira Konvencije protiv mučenja.*” *Tužilac protiv Kunarca i dr.*, IT-96-23-A, žalbena presuda, 12. juni 2002.g., par. 148. *Vidi takođe Tužilac protiv Brđanina*, IT-99-36-T, presuda, 1. septembar 2004.g., par. 488 – 489.

⁹⁶ *predmet protiv Ferida Hodžića*, X-KR-07/430, prvostepena presuda, 29. juni 2009.g., par. 32-33; *predmet protiv Stretena Lazerevića*, X-KRŽ-06/243, drugostepena presuda, 22. septembar 2010.g., par. 71; *predmet protiv Šefika Alića*, X-KRŽ-06/294, drugostepena presuda, 20. januar 2011.g., par. 106 citat definicije koju je tužilac naveo u svom podnesku.

181. Član 175. tačka b) KZ BiH propisuje da je djelo “nanošenje velikih patnji ili ozljeda tijela ili povreda zdravlja” krivično djelo. Različita pretresna i žalbena vijeća MKSJ su utvrdila da su elementi ovog krivičnog djela:

- (1) Namjerno nanošenje činjenjem ili nečinjenjem;
- (2) snažnog tjelesnog ili duševnog bola ili patnje.⁹⁷

182. U vezi sa svim krivičnim djelima koja se krivično gone po članu 175. KZ BiH, Vijeće naglašava da su ta djela morala biti usmjerena protiv ratnih zarobljenika.

(a) Tačka 3.

183. Optuženi se po ovoj tački optužnice teretio za više odvojenih setova dešavanja u Osnovnoj školi u selu Todorovska Slapnica, u mjesecu decembru 1994. godine, gdje je neosnovano privodio, te naredio da i podređeni mu pripadnici voda vojne policije neosnovano privode civile za koje je pretpostavljao da podržavaju ideju Autonomije Zapadna Bosna, da bi ih potom podvrgao nečovječnom postupanju i psihičkoj torturi.

184. Vijeće smatra da uslijed straha, učestalog premlaćivanja, mnoštva sličnih situacija - kao što je stavljanje pod tuš, opisanih dešavanja, odvojenosti pri boravku u različitim prostorijama, bilo teško ili čak nemoguće zapamtiti tačan redoslijed dešavanja u jednom za oštećene bezvremenskom okviru. Neki od svjedoka se ne sjećaju drugih pojedinaca, dok ovi pak tvrde da su vidjeli one prve itd. Sve je to logično ako se ima u vidu postojanje koercitivnih okolnosti *tempore criminis*.

185. Vijeće je prije razmatranja sporne okolnosti da li optuženi počinio inkriminisane radnje iz ove tačke optužnice, na način kako to prezentuje optužnica, ispitao bitnu činjeničnu okolnost-da li je optuženi Karajić Suljo bio prisutan u Todorovskoj Slapnici u kritično vrijeme, a što je odbrana osporavala gradeći na taj način alibi optuženom.

186. U tom smislu Vijeće nalazi, a slijedom ponuđene dokazne građe, da je Tužilaštvo van razumne sumnje dokazalo da se optuženi Karajić Suljo nalazio u decembru 1994.

⁹⁷ Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, IT-95-14/2, presuda, 26. februar 2001.g., par. 245 (“Ovaj zločin se od krivičnog čjela nečovječnog postupanja razlikuje po tome što traži pokazivanje teške psihičke ili jelesne povrede. Stoga se čjela u kcjima se šteta kcju uzrokuje odnosi samo na dostojanstvo neke osobe ne svrstavaju pod ovo krivično čjelo.”). Tužilac protiv Delalića i dr., IT-96-21-T, presuda, 16. novembar 1998.g., par. 511 i 544 (“Međutim, [nehumano postupanje] nije ograničeno na ona čjela kcja su već ugrađena u [smučerje i namjerno nanošenje velike patnje] i

godine na području Todorovske Slapnice, a o čemu je bilo riječi u dijelu oko statusa i identiteta optuženog. Navodi koje su iznijeli svjedoci odbrane Čelenka Akif, Čaušević Meho, Velić Sulejman i Velagić Omer, a koje se svode na tvrdnje da je optuženi bio non-stop na ratištu na Alatuši, obzirom da su borbe trajale intenzivno (Čelenka i Čaušević), te da nisu vidjeli niti čuli da je optuženi dolazio u školu i Todorovsku Slapnicu u inkriminisano vrijeme (Velić i Velagić) nisu mogli uticati na donošenje drugačijeg zaključka suda. Vijeće je već dalo obrazloženje u pogledu činjenice da se optuženi mogao kretati i u vrijeme kada je učestvovao u borbama, a tvrdnja da ga navedeni svjedoci nisu vidjeli, ostaje bez značaja u poređenju sa mnoštvom iskaza oštećenih lica koja su potvrdila njegovo prisustvo.

187. Vijeće nije imalo dileme ni u pogledu „sposobnosti“ optuženog za izvršenje inkriminacija iz ove tačke optuženja. Naime, i pored činjenice koju je isticala odbrana i optuženi lično u pogledu njegove fizičke nemogućnosti da izvrši predmetne inkriminacije (ranjavanje, ograničena funkcija ruke), Vijeće nije imalo dileme da je optuženi izvršio radnje privođenja, te nečovječnog postupanja i psihičke torture civila, odnosno naredio podređenima izvršenje istih. Naime, iz iskaza oštećenih lica (B, C, Abdić Mahmut i dr.) proizilazi da je optuženi pored udaranja gumenom palicom, koju je koristio desnom zdravom rukom, iste fizički maltretirao na način da ih je udarao nogom. Takođe, u većini inkriminiranih radnji, direktno izvršenje su poduzeli podređeni mu pripadnici voda vojne policije, po njegovom naređenju. Dakle, optuženi je uz nesumnjivo utvrđen identitet i prisustvo na navedenoj lokaciji, te iskazanu upornost u ratovanju i kriminogenom ponašanju bez obzira na činjenicu da je više puta bio ranjavan, nesumnjivo bio sposoban za izvršenje opisanih inkriminacija.

188. Apelaciono vijeće je, uz utvrđenu činjenicu da su sva oštećena lica imala status „zaštićenih osoba“ po zajedničkom članu 3. Ženevskih konvencija, izvršilo ocjenu svih relevantnih dokaza, te nesumnjivo utvrdilo da je optuženi Karajić počinio inkriminacije detaljno opisane u podtačkama 3a, b, c, d, e, f i g izreke presude, a kako će to u nastavku biti i obrazloženo.

proširuje se da je na druga čjela kcja krše osnovni princip humanog postupanja, naročito poštovarje ljudskog

(i) Tačka 3a. (fizički maltretirao svjedoka C)

189. O zatvaranju i zlostavljanju svjedoka B i C na način kako je to opisano u izreci presude, svjedočili su svjedoci C, B i Čuturić Mirsad.

190. Vijeće je prvenstveno cijenilo iskaz oštećenog C, te našlo da je isti u cjelosti konzistentan i vjerodostojan. Naime, svjedok C je izjavio da su kritične prilike oko 1 sat iza ponoći došla dva uniformisana lica muškarca, jednog opisuje sa fiksatorom na ruci, nije siguran na kojoj (uslijed straha koji je osjećao), ušli su u kuću i tada ga je nešto udarilo po glavi i pao je u nesvijest, nije vidio ni ko ga je udario ni kako. Potom je došao do svijesti, a muškarac bez fiksatora ga je počeo tući, dok je čovjek sa fiksatorom rekao da ga taj ne tuče po glavi, da mu čuva facu jer će sa njim u hangar, a zatim je svjedokovoj supruzi pokazivao neke spiskove, držao joj nož ispod vrata i rekao da spremi bijeli čaršaf, da svjedoku neće ništa drugo trebati. Potom su krenuli, a svjedok je dobio udar u leđa čizmom i po razgovoru navedene dvojice shvatio je da ga je udario čovjek s fiksatorom. Povelili su ga, a na putu su sreli svjedoka B, te su obojicu odveli do škole, uveli u kancelariju štaba civilne zaštite. Svjedok je tu zatekao Džebić Bećira, Ponjević Derviša, Čuturić Mirsada, Abdić Mahmuta i misli da je bio čovjek po prezimenu Mahmutović, a Džebić Muhameda i Abdić Šefika je vidio naknadno i isti su takođe već bili dovedeni u školu.

191. Svjedok navodi da je optuženi u tom momentu tukao Džebić Bećira, a potom je i svjedoka udario tri puta palicom po glavi. Tada je Husein Džaferović rekao da ga ne tuku, jer da je znao da će ga tući ne bi ni išli po njega. U školi je proveo tri dana i zadnji dan je saznao ime čovjeka sa fiksatorom, a to je Suljo Karajić.

192. Svjedok B je izjavio da se kritične prilike, negdje oko ponoći uputio iz svoje kuće, kada je vidio da dvojica uniformisanih policajaca vode svjedoka C, a iz vozila marke „Golf“ je izašao optuženi Karajić, te nakon što su ga pretresli (ne sjeća se tačno ko od prisutnih), isti ga je udario palicom po glavi. Nakon toga su ga skupa sa svjedokom C odveli u školu u Todorovskoj Slapnici. Svjedok je opisao optuženog kritične prilike i nedvojbeno ga identifikovao u sudnici.

dostojanstva.”).

193. Svjedok Čturić Mirsad je potvrdio da je u prostoriju u školi u kojoj je boravio skupa sa svjedokom C i Ponjević Dervišem, kritične prilike ušao optuženi i odmah počeo tući svjedoka C palicom po glavi. Udaranje je prestalo kada je Husein Džaferović ušao i rekao optuženom „Nemoj njega udarati, on je bio moj špijun.“

194. Vijeće je u cjelosti poklonilo vjeru iskazu svjedoka C, koji je potkrijepljen i ostalim iskazima, te utvrdilo da se inkriminirani događaj desio na način kako je to opisano u izreci presude.

(ii) Tačka 3b. (fizičko maltretiranje Abdić Mahmuta)

195. Vijeće je isključujući svaku razmnu sumnju utvrdilo da je optuženi udario nogom Abdić Mahmuta, a potom ga više puta udario palicom po glavi i tjemenu, od kojih udaraca je isti zadobio povrede u predjelu mekih dijelova tkiva poglavine sa odumiranjem dijelova tkiva poglavine, pitajući ga za njegovog sina Abdić Šefika, prijeteći mu da će ubiti obojicu, naredio mu da otvori usta, te mu u usta stavio cijev puške "Pumparica" govoreći mu da će umirati polako.

196. Navedena utvrđenja proizilaze iz izjava svjedoka Abdić Mahmuta, B, Abdić Muhareme i Džebić Adila.

197. Svjedok Abdić Mahmut je izjavio da ga je kritične prilike, dok je boravio u školi, nogom udario optuženi Karajić, te ga počeo ispitivati gdje su autonomaši. Potom ga je više puta udario palicom po glavi pitajući ga za njegovog sina Abdić Šefika i prijeteći da će ubiti obojicu. Svjedok navodi da mu je optuženi stavio cijev puške u usta i rekao „Govori posljednju želju, sad ću te ubiti“ i „De ti je sin?“, na što je svjedok odgovorio „Moja je želja ilaknut, ubijaš me prava“, a optuženi mu rekao „Nećeš takvom smrću umrijeti, umiraćeš sve polako!“. Vidio je da je doveden i Džebić Bećir kojeg je također tukao optuženi. Svjedok je uslijed opisanih udaraca zadobio povrede na glavi i ležao u bolnici trinaest dana.

198. Svjedok B je potvrdio navode Abdić Mahmuta da su sutradan, nakon premlaćivanja, žagali drva, te da je isti vidio da je oštećenom glava bila sva zamotana, jedino su mu oči virile.

199. Vijeće je cijenilo i izjave posrednih svjedoka. Tako je, svjedok Abdić Muharema, inače snaha oštećenog Abdića, izjavila kako je njenog svekra, a nakon što je bio u školi na čuvanju straže, kući doveo Husein Džaferović. Te prilike lice Abdić Mahmuta je bilo crno, tako da se nisu razlikovale oči, niti usta. Svjedok nije čula šta je oštećeni rekao Džaferoviću u pogledu premlaćivanja, a po istog je predvečer došao Šemsudin Kudić i ponovo ga odveo u školu. Sutradan se Abdić Mahmut vratio kući ponovo, ali je izgledao strašno i „Glava mu je bila razbijena“. Svjedok od straha nije pitala ko ga je tukao. Svjedok Džebić Adil, sin oštećenog Džebić Bećira, je izjavio da mu je otac pričao da je Abdić Mahmut bio pretučen istu noć kad i on.

200. Apelaciono vijeće je isključujući svaku razumnu sumnju utvrdilo da je oštećeni Abdić pretrpio tešku tjelesnu i duševnu bol i patnju, odnosno povrede tjelesnog integriteta i zdravlja. Dakle, u radnjama optuženog su se ostvarili elementi nečovječnog postupanja.

(iii) Tačka 3c. (fizičko maltretiranje Ponjević Derviša, svjedoka B i Džebić Bećira)

201. Tužilaštvo je nesumnjivo dokazalo da je optuženi u inkriminisanom periodu u Osnovnoj školi u Todorovskoj Slapnici, udarao puškom Ponjević Derviša po glavi i tijelu, nogama udarao "B", uslijed čega je isti glavom udarao od zid, a Džebić Bećira udarao palicom po glavi, a podređeni mu pripadnici voda vojne policije navedene civile udarali rukama i nogama obuvenim u čizme po svim dijelovima tijela, jer je za iste pretpostavljao da podržavaju ideju Autonomije Zapadne Bosne.

202. Do ovakvog utvrđenja Vijeće je došlo temeljem saglasnih iskaza svjedoka B, C, Čuturić Mirsada, Abdić Mahmuta i Džebić Adila.

203. Svjedok B je potvrdio da je isti dan zajedno s njim i svjedokom C optuženi Karajić Suljo u školu doveo i Ponjević Derviša, a u školi je već bio Džebić Bećir. Također je opisao način na koji ga je optuženi Karajić tukao, navodeći „*udarao me je ovaj sa čizmom vjaničkom i glava je tuknula od zid*“. Svjedok je naveo da je Ponjević Derviša optuženi Karajić natjerao da skine debelu vestu i bundu i onda ga je tukao sa kundakom po glavi i sa cijevi od puške, od čega je bio krvav i u jednom momentu je pao na pod. Džebić Bećira je tukao samo po glavi.

204. Svjedoci Čuturić Mirsad i svjedok C su potvrdili da su vidjeli kako „čovjek sa fiksatorom“ i drugi tuku Džebić Bećira, a svjedok C je detaljno opisao način na koji je

Džebić tučen, da je natjeran da legne na sto i onda je bio tučen palicom po leđima. Svjedok Čturić Mirsad je potvrdio ove navode, precizirajući način na koji je optuženi Karajić ispitivao Džebić Bećira navodeći da mu je Suljo naredio da legne na sto i onda mu je rekao da će mu slomiti kičmu, a Đebić je rekao „stanite braćo, priznaću“, te je isti odvezen da nađe oružje.

205. Svjedok Abdić Mahmut navodi da je Suljo tukao Džebić Bećira tako jako da mu je koža otpala i da se dvije godine nakon toga šlagirao. Ovo je potvrdio i Džebić Adil, sin oštećenog Džebić Bećira, koji u svom iskazu navodi da mu je otac pričao da ga je tukao Suljo Hodža, te da se dvije godine nakon toga šlogirao i umro.

206. Vijeće je cijeno i materijalnu dokumentaciju uloženu od strane Tužilaštva, i to: Izvod iz matične knjige umrlih za umrlog Džebić Bećira, *04/2-13-1-2820/02 od 30.11.2002. godine* (T- 160), u kojem je navedeno da je isti preminuo 28. novembra 2002.godine, sedam godina poslije događaja u Todorovskoj Slapnici; Nalaz i mišljenje doktora Žujo Hamze (T-107), gdje se iznosi zaključak, a na osnovu pregledane medicinske dokumentacije, da je Džebić Bećir imao izljev krvi u mozak; Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ponjević Derviš, izdat pod brojem *02/2/13-1-4638/2007 od 11.10.2007. godine* (T-159), kao datum smrti za lice Ponjević Derviš navodi se 2. mart 1995.godine.

207. Vijeće je učinilo određena manja prilagođavanja u činjeničnom opisu na način da je u dijelu gdje se navodi „gumenom palicom i nogama udario B“, ispustilo „gumenom palicom“, obzirom da je utvrdilo da je optuženi oštećenog B udario samo nogama. Zatim zamijenilo navode „da bi mu potom glavom udario od zid“ sa navodima „uslijed čega je isti udario glavom od zid“, obzirom da je Vijeće utvrdilo da je oštećeni kao posljedica udaraca nogama glavom udario od zid, te utvrdilo da su podređeni mu pripadnici voda vojne policije udarali civile uz njegovo znanje i saglasnost, a ne da je optuženi to izričito „naredio“, što je i ispušteno iz činjeničnog opisa.

(iv) Tačka 3d. (zlostavljanje Abdić Mahmuta, Džebić Bećira i Mahmutović Hasana)

208. Apelaciono vijeće je na osnovu iskaza preživjelih svjedoka Abdić Mahmuta i Mahmutović Hasana, te svjedoka C i Čturić Mirsada našao dokazanim van razumne sumnje da je optuženi Karajić Suljo naredio da se Abdić Mahmut, Džebić Bećir i

Mahmutović Hasan skinu nagi i da izađu vani na snijeg da stoje dva sata na snijegu i da ih Džaferović Husein zv. Zvizda polijeva vodom.

209. Naime u iskazima datim neposredno pred Sudom i svjedok Abdić Mahmut i Mahmutović Husein su u detalje opisali navedeni događaj. Nesaglasnot u iskazima ovih svjedoka se javila u pogledu činjenice da li su se međusobno polijevali vodom ili ih je Džaferović Husein polijevao vodom. Svjedok Mahmutović Husein je istakao da je Suljo prvo naredio da se skinu, na šta je on dok je skidao veš, rekao da je to gore nego da ih ubiju, te ga je te prilike Karajić udario u slijepočnicu čizmom, a onda ih istjerao vani, a Džaferović ih je svakog polio kantom od 15 litara vode. Oni su bili 2 i pol sata vani, a Mašo (Abdić Mahmut) je bio 2 sata vani.

210. Abdić Mahmut je u iskazu datom pred Tužilaštvom u Bihaću rekao je da ih je Džaferović polijevao vodom, a u neposrednom svjedočenju pred Sudom da su se međusobno polijevali.

211. Pored iskaza neposrednih žrtava maltretiranja optuženog Karajić Sulje, neposredno pred Sudom su svoje iskaze iznijeli i očevici predmetnog događaja, svjedok C i Čturić Mirsad. Naime oba svjedoka su vidjeli nage ljude pred školom u Todorovskoj Slapnici, pri čemu je svjedok C prepoznao Abdića i Džebića, a za treću osobu nije bio siguran da li se radi o Mahmutović Hasanu ili o Čturić Mirsadu. Čturić Mirsad ističe da je vidio nage ljude i Džebića koji je pao u snijeg od iznemoglosti i molio da ga ubiju i da će im sve oprostiti. Svjedok Čturić je potvrdio da je Suljo Karajić naredio da se uvedu ljudi unutra. Kada su ušli potvrdili su ostalima da su jako dugo bili vani na snijegu. Svjedok C nije bio siguran u pogledu identiteta treće osobe (Mahmutović Hasan ili Čturić), ali je svjedok Čturić Mirsad potvrdio da je vidio nage ljude i da on nije bio jedan od njih.

212. Odbrana je pokušavala osporiti kredibilitet svjedoka optužbe iskazima svjedoka kojima i sama oduzima vjerodostojnost. Pa tako, podrivajući svjedočenja svjedoka C i Čturić Mirsada u pogledu njihovog prisustva radnjama poljevanja civila, odbrana odlučno tvrdi da isti nisu ni mogli biti prisutni kritične prilike, obzirom da su naknadno privedeni.

213. Apelaciono vijeće je na okolnost samog činjeničnog događaja cijnilo i izjavu svjedoka odbrane Čelenka Akifa, koji je potvrdio da je jedne prilike ispred škole vidio trojicu starijih lica „didova“, skinutih u donjem vešu kako se polijevaju vodom, kojom prilikom je bilo toliko hladno da „oči frcaju“.

214. Cijeneći sve navedeno, Vijeće zaključuje da se kritični događaj nesumnjivo desio i da je optuženi postupao na način kako je to opisano. Određene nesaglasnosti unutar izjava oštećenog Abdića datih pred Tužilaštvom u Bihaću i pred ovim sudom, i u odnosu na izjavu oštećenog Mahmutovića u pogledu činjenične okolnosti oko načina poljevanja kritične prilike, ovo Vijeće ne nalazi od odlučujućeg značaja u izvođenju konačnog zaključka. Sve to imajući u vidu promjenjivost ljudske percepcije, a kako je to i sam oštećeni izjavio da je od kritičnog događaja do svjedočenja pred sudom prošlo dosta godina i da je prilikom davanja izjave u Bihaću znao više nego danas. Dakle, Vijeće nalazi da uslijed svih okolnosti kritičnog događaja i činjenice da je oštećeni već prethodno bio premlaćen i kako je i sam naveo u iskazu pred tužilaštvom u Bihaću, nije mogao dobro vidjeti o kakvim se kantama radi, logično je za očekivati da određene detalje nije percipirao.

215. Međutim, ono što je bilo bitno, jeste da su oba oštećena potvrdila događaj u njegovom bitnom toku, te potkrijepljeni izjavama ostalih svjedoka očevidaca, iz čega nesumnjivo proizilazi dokazanost inkriminirajućih radnji i krivice na strani optuženog Karajića za nečovječno postupanje i namjerno nanošenje osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje. Konačno, iz iskaza svih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti ove i druge tačke optuženja slijedi isti, prepoznatljiv obrazac ponašanja optuženog Sulja Karajića.

(v) Tačka 3e.(fizički zlostavljao Džebić Abida)

216. Apelaciono vijeće je utvrdilo isključujući svaku razumnu sumnju da je optuženi Karajić udarao Džebić Abida po glavi pitajući ga gdje mu je puška, naredio mu da se skine nag i izađe na snijeg, što je ovaj i učinio stojeći na snijegu dvadesetak minuta, a onda mu naredio da se obuče i čuva stražu oko navedene škole.

217. Vijeće je u cjelosti poklonilo vjeru iskazu svjedoka-oštećenog Džebić Abida koji je u inkriminisano vrijeme bio u Civilnoj zaštiti Todorovska Slapnica. Svjedok je izjavio da ga je tukao Suljo i da zna da je to bio on, jer je njegova vojska bila u T. Slapnici, a on je imao fiksator na lijevoj ruci. Kritične prilike optuženi ga je u prisustvu Hasana i Huseina Džaferovića udarao policijskom palicom po glavi i pitao gdje mu je puška, a kada ga je prestao tući naredio mu da se skine i istjerao ga vani. Svjedok je na snijegu proveo dvadesetak minuta, a onda ga je Džaferović pozvao unutra, a Šucko naredio da napiše izjavu.

218. Svjedok Abdić Mahmut je bio prisutan i potvrdio da je optuženi tukao oštećenog Džebića.

(vi) Tačka 3f. (naredio da dva sata u školu ne uđu Osmankić Rasim, Ponjević Derviš, Abdić Šefik i Džebić Muhamed)

219. Apelaciono vijeće je našlo dokazanim van razumne sumnje da je optuženi Karajić Suljo naredio podređenim pripadnicima voda da ne dopuste Osmankić Rasimu, Ponjević Dervišu, Abdić Šefiku i Džebić Muhamedu dva sata da uđu u školu ostavljajući ih vani da se smrzavaju. Prije toga, jedan od podređenih mu pripadnika je istima bio naredio da se skinu nagi, izađu vani na snijeg i međusobno se polijevaju vodom iz kanti, a nakon što su uvedeni u školu Osmankića pri ispitivanju udario gumenom palicom po rukama.

220. Od navedenih lica iz činjeničnog opisa ove tačke optužnice, jedino je Osmankić Rasim i danas živ. Zbog toga je on bio jedini koji je svjedočio na okolnosti njihovog fizičkog malteretiranja u Osnovnoj školi u Todorovskoj Slapnici.

221. Osmankić Rasim u svom iskazu opisuje događaj koji tretira ova tačka optužnice navodeći da su ga 23.12.1994. godine pozvali u stacionar koji je bio smješten u školi, na vratima ga je dočekaio Karajić Suljo i Šemsudin Durmić. Optuženi mu je, a nakon što je svjedok odgovorio da nema pušku, rekao „Nemoj se kleti-ti ćeš pod tuš!“. On im je po zahtjevu predao svoju pušku papovku, koju je dobio za vrijeme I. Autonomije, a Durmić Šemsudin je tad ispitivao Džebića, a Karajić Suljo je istog već u više navrata udario po glavi. Nakon toga Durmić Šemsudin je njega i Ponjević Derviša odveo u prostoriju gdje su bili Abdić Šefik i Džebić Muhamed, onda im je naredio da se skinu, da izađu vani, da ponesu svaki po jednu kantu vode koje su već bile natočene, i da se međusobno polijevaju vodom. Svjedok opisuje na koji način su se morali međusobno poljevati, te da Džebić Muhamed nije mogao uzvratiti Ponjeviću, jer je prvi bio polijeven i odmah je pao na snijeg uslijed velike hladnoće.

222. Karajić Suljo je stajao malo dalje pored kombija i naredio stražaru da ih ne pušta unutra najmanje dva sata. Nakon što je uveden u školu, Durmić Šemsudin ga je ispitivao i zastrašivao nožem da će mu odsijeći sve prste, rekavši „Sebi si odsijekao prst da ne ubijaš četnike“, a potom uzeo gumenu palicu i udario ga istom po ruci deset puta. Svo to vrijeme tu su bili prisutni optuženi Karajić, braća Džaferović i oštećeni Abdić Šefik.

223. Svjedok Čuturić Mirsad je generalno potvrdio da je oštećenog Osmankić Rasima tukao Suljo Karajić gumenom palicom, ali da se ne sjeća da li ga je još neko od prisutnih udarao. Svjedok je izjavio da je oštećeni bio pripadnik vojske Narodne odbrane, vjerovatno u Civilnoj zaštiti i da je kritične prilike odveden kući da donese pušku za koju je Husein Džaferović znao da je posjeduje. Kada ga je Suljo počeo udarati isti je imao zamotan prst i rečeno je da je navodno odsjekao prst sam sebi da ne bi išao na liniju, čemu su se svi prisutni smijali (Suljo i podređeni pripadnici voda vojne policije).

224. Odbrana je isticala tvrdnje da niti jedan od prisutnih svjedoka-oštećenih koji su u to vrijeme boravili u školi, nije vidio opisano polijevanje, te da je iskaz Osmankića u tom dijelu suprotan iskazima najmanje četiri svjedoka Tužilaštva.

225. Apelaciono vijeće je u cjelosti poklonilo vjeru svjedoku Osmankić Rasimu, jedinom preživjelom predmetne inkriminacije, nalazeći njegov iskaz iskrenim i vjerodostojnim. Svjedok, a protivno tvrdnjama odbrane, ni u kom slučaju nije imao interesa da po svaku cijenu inkriminiše optuženog. Posebno je naglasio da je prilikom udaranja od strane Durmića optuženi samo stajao i nije rekao niti jedne riječi, za šta svjedok dodaje „Svaka mu čast. Ni jedne riječi.“ Optuženi je, po ocjeni ovog Vijeća, radnjom direktnog naređivanja, te svojim prisustvom, obzirom na autoritet koji je uživao, na odlučujući način doprinijeo izvršenju predmetne inkriminacije od strane podređenog mu pripadnika voda vojne policije.

(vii) Tačka 3g. / 3h. Optužnice (fizički maltretirao Čuturić Mirsada)

226. Radnje izvršenja u ovoj tački optužnice Sud nalazi utvrđenim na osnovu iskaza preživjelog svjedoka Čuturić Mirsada. Sud je iskaz ovog svjedoka cijenio u vezi sa iskazima drugih svjedoka koji su svjedočili na okolnosti okrutnog postupanja u Osnovnoj školi u Todorovskoj Slapnici. Čuturić Mirsad je bio pripadnik NO, prilikom zarobljavanja od strane pripadnika Armije BiH bio je ranjen u obje noge, onda je smješten u bolnicu u Bihaću, a po izlasku iz bolnice nije se vratio kući jer mu je majka bila u izbjeglištvu u Hrvatskoj. Umjesto toga otišao je kod svoje sestre koja je živjela u Todorovskoj Slapnici, bio je teško ranjen, nije mogao hodati, te se nije nikom ni prijavio da je došao.

227. Svjedok navodi da je Suljo Karajić jedne večeri došao po njega i njegovog zeta Ponjević Derviša, poznao je Karajić Sulju, imao je fiksator na lijevoj ruci. Navodi da je bilo poznato u narodu „Da čovjek sa fiksatorom tuče narod“. Poznavao je Sulju prije rata.

Kada je išao u srednju školu Karajić Suljo je igrao u nogometnom klubu „Krajišnik“, u koji je i svjedok bio uključen. Dok su bili u kući, Čuturić navodi da je naizmjenično tukao njega i Ponjevića, da se čak toliko umorio da je morao sjesti na kauč da odmori. Misli da je optuženi na trenutak i zaspao dok se odmarao.

228. Svjedok Čuturić Mirsad u svom iskazu dalje navodi, da je optuženi Karajić Suljo ušao u kuću i rekao mu „jesi li ti taj Čuturić“ i opsovao mu majku i rekao „Ubio sam Kolača, ubio sam Muju Pehlića – ti si treći“.

229. On mu je tražio da preda pušku. Čuturić mu je rekao da je pušku predao 5. Korpusu, te da može otići da pita, jer broj puške zna napamet. Međutim, to je Sulji bio samo povod za dolazak.

230. Svjedok opisuje na jasan, detaljan i nedvosmislen način period svoga boravka školi u Todorovskoj Slapnici. Navodi da ga je Karajić tukao i u školi, jednom mu se obratio sa riječima „Što si se ti umirio“ i jako ga udario.

231. Zatim svjedok Čuturić opisuje kako su napustili školu u Todorovskoj Slapnici i odvedeni u zatvor u Vrnograč. Kudić Šemsudin je došao po njih, po njega, Derviša i Bećira. Kada su izašli iz zgrade, ispred je čekao Karajić i njegov vozač i rekao im da sjednu u „Golfu“. Išli su ugašenih svjetala prema asfaltnoj bazi Hajrat, onda se Karajić okrenuo i kaže da je ubio Šefika Abdića, kada je pokušao bježati, a na to mu je svjedok Čuturović rekao „neka si“, onda su prebačeni u drugo auto i Suljo im je rekao da idu u zatvor u Vrnograč dok ne prođe istraga protiv njih.

232. Njegov iskaz, doveden u vezu sa iskazima drugih svjedoka, čini jednu vjerodostojnu cjelovitu sliku dešavanja u školi u tom periodu. Druge osobe koje svjedok Čuturić pominje u svome iskazu su u međuvremenu preminule.

233. Vijeće je iz činjeničnog opisa ispustilo navode da je optuženi u vožnji prema Vrnograču rekao svjedoku Čuturiću i ostaloj dvojici oštećenih da je on ubio Abdić Šefika jer je isti pokušao bježati, obzirom da nije našlo dokazanim isključujući svaku razumnu sumnju da je optuženi to i uradio (a kako je obrazloženo u oslobađajućem dijelu presude), takođe našavši da predmetni činjenični navodi nemaju značaja za činjenični opis utvrđene inkriminacije fizičkog maltretiranja oštećenog Čuturića.

(b) Tačka 5. /6. Optužnice (fizički maltretirao Kajtezović Sabahudina, svjedoka F)

234. Po ovoj tački optužnice, optuženi se teretio da je od 25.decembra 1994. godine do februara 1995.godine u ugostiteljskom objektu „Stop“ u mjestu Hajrat, fizički maltretirao zarobljene pripadnike NO : L, J, K, F, OGREŠEVIĆ DŽUMHURA I KAJTEZOVIĆ SABAHUDINA na način da ih je sa drugim pripadnicima 5. Korpusa Armije BiH udarao rukama i kundakom puške po svim dijelovima tijela i naredio da se svjedok F i OGREŠEVIĆ streljaju, u čemu je onemogućen dolaskom pripadnika Komande 5. Korpusa, sproveo navedene zarobljene pripadnike NO zajedno sa grupom od dvadeset sedam ranije zarobljenih pripadnika NO u podrum motela „Radoč“ u Bužimu, gdje je dolazio u više navrata, udarao ih po svim dijelovima tijela, a Kajtezović Sabahudina udario kundakom puške po leđima i glavi, naredio da se leđima osloni na zid, razmakne noge, te ga udarao nogama po polnom organu, sve dok Kajtezović nije pao u nesvijest, a naređivao im, a među njima i svjedoku F da se zaletu i popnu na konja nacrtanog na zidu, a zarobljene pripadnike NO fizički su maltretirali i njemu podređeni pripadnici voda vojne policije udarajući ih rukama i nogama po svim dijelovima tijela.

235. Na ove okolnosti svjedočili su svjedoci F, H, zatim Pajezetović Husein, te svjedoci P, L, koji su bili očevici događaja.

236. Prema riječima svjedoka F, po njihovom dovođenju u kafić „Stop“, nakon nepunih sat stigao je čovjek u bijeloj uniformi i drugi u maskirnoj i odmah su ih počeli tući, a taj u bijeloj uniformi je njega tukao u predjelu glave, nosa. Prvi put je čuo ime Suljo kada je Hušidić Fikret to izgovorio. Svjedok F dalje navodi da je Suljo Karajić pitao za puškomitraljez M-53, taj puškomitraljez je dužio OGREŠEVIĆ, koji je isti dao svjedoku F, ali ga on nije mogao nositi pa ga je bacio u snijeg. Niko se od pripadnika NO nije javio da je dužio puškomitraljez, stoga je on naredio jednom policajcu da OGREŠEVIĆA I SVJEDOKA F izvede vani i strelja. I onda se javio svjedok K i rekao da zna gdje je puškomitraljez. K je uspio naći puškomitraljez, a onda su još sat vremena proveli u kafiću „Stop“, nakon čega su ih odveli u Bužim u motel „Radoč“.

237. U Bužimu u motelu „Radoč“ je bila komanda 505 brigade, i svjedok F je u tim prostorijama proveo mjesec i po dana. Nadalje svjedok F ističe da se sjeća da je Sabahudina zv „Budo“ tukao čovjek sa fiksatorom, vojničkom čizmom i to u predjelu polnog organa. Prema iskazu svjedoka F, čovjek sa fiksatorom je u te prostorije dolazio još četiri, pet puta, te je svaki put tukao ljude koji su se tu nalazili. Također opisuje da je ispod

tih prostorija gdje su se nalazili bio nacrtan konj na zidu, te je njega tjerao da skoči na tog konja, on je pokušavao, te je te prilike zadobio veće povrede. Svjedok F potvrđuje da je i druge pripadnike NO, maltretirao na isti način. Svjedok L potvrđuje da OGREŠEVIĆ izvođen vani da ga streljaju dok su bili u „Stopu“, a za vrijeme boravka u Bužimu potvrdio je da je dolazio Suljo, a da je on samo jednom vidio i to kada je tukao Kajtezović Sabahudina, izveo ga je vani i naslonio ga uza zid i desnom nogom tukao u predio spolnog organa.

238. Na okolnosti naređenja streljanja svjedoka F, izjasnio se i svjedok H koji je potvrdio da je Karajić Suljo doveo svjedoka F u „Stop“ i prijetio mu da će ga streljati ukoliko ne nađe 53-ojku, kao što je streljao i ovu dvojicu. U kafiću „Stop“ svjedok H navodi da je dobio jednu pljusku od Sulje Karajića, a zatim su odvedeni u skladišne prostorije hotela u Bužimu.

239. Svjedok P je potvrdio da je Suljo u Stopu htio ubiti svjedoka F, jer je jedan vojnik Armije BiH bio ubijen metkom 7,9 (oružje M 53), a kako je upravo svjedok F dužio M 53, Suljo je htio da ga ubije, također je opisao na koji način je te prilike udaran Kajtezović, odnosno da ga je optuženi tukao kundakom puške, te navodi da je Izet Nanić naredio da se odvezu u Bužim u zatvor. Također ovaj svjedok detaljno opisuje način na koji je Suljo u Bužimu maltretirao Kajtezovića, Čauševića i još jednu osobu, te navodi kako ih je najprije izdvojio, a zatim nogom obuvenom u čizmu udarao po genitalijama.

240. Svjedok Pajezetović Husein je bio u prvoj grupi koja se odvojila na Latića Glavici, te bili zarobljeni od strane „Gumenih“, zatim je ubijen komandant voda Kolupčić, a nakon toga su odvedeni u mjesto Hajrat u ugostiteljski objekat „Stop - a“, tek naknadno je vojna policija dovela svjedoke F, L, K, J. Isti je detaljno opisao kako je Suljo Karajić tukao Kajtezovića. Opisao je događaj od momenta kada je Suljo došao pred čeliju, nakon čega je jedan od policajaca u Bužimu pitao da li neko poznaje ovog čovjek svi su šutjeli, a na sreću javio se Kajtezović i potvrdio da ga poznaje. Nakon toga je taj policajac rekao „E to vam je Suljo Hodža, to je vaš komšija, vaš zemljak“. Oni su isprva razgovarali, a onda ga je Suljo počeo tući, prvo rukama, ali imajući u vidu da je imao fiksator, onda mu je naredio da se nasloni na zid i vojnom čizmom ga je udarao po genitalijama.

241. Odbrana je tvrdila da svjedok J i svjedok F ne govore o maltretiranju Kajtezovića u istom već u različitom periodu, te da svjedoci P i H u opisu kritičnih događaja ne navode nikoga od drugih svjedoka-očevidaca da su bili prisutni, što sve ukazuje na višestruko maltretiranje Kajtezovića na isti način. U vezi navoda svjedoka P, po odbrani se gubi svaki smisao realnosti kada isti govori da je optuženi 44 puta u genitalije udarao Kajtezovića.

242. Apelaciono vijeće nalazi da su iskazi navedenih svjedoka saglasni u bitnim činjeničnim okolnostima, te da upravo manja odstupanja ukazuju da su isti dati iskreno, uslijed čega Vijeće nije prihvatilo prigovor odbrane da su svjedočenja svjedoka optužbe bila predmetom naknadnog usaglašavanja.⁹⁸ Opisana premlaćivanja i mučenja su se za ovo Vijeće nesumnjivo desila, obzirom na činjenicu koju su potvrdili svi svjedoci koji su svjedočili u odnosu na relevantni događaj da je optuženi u motel gdje su držani dolazio u više navrata i udarao ih, te je logično da se pojedini od svjedoka ne mogu sjetiti tačnog vremenskog slijeda dešavanja. Logično je i to da su svjedočenja oštećenih u određenoj mjeri optrećena subjektivnim odnosom prema doživljenom (po nalazu vještaka Bilalbegovića), ali to ni u kom slučaju u bitnome ne utiče na činjenice da su se opisana zlostavljanja desila, pogotovo u odnosu na Kajtezovića, te da i u minimumu počinjenih radnji (broj nanesenih udaraca), imajući u vidu sve situacione okolnosti događaja ostvaruju elemente predmetne inkriminacije.

243. Vijeće je poklonilo u cjelosti vjeru iskazu svjedoka F, pa i u dijelu kada govori da je optuženi njemu i ostalim zarobljenicima naređivao da se zalete i popnu na konja nacrtanog na zidu. Naime, navodi oštećenog u svim bitnim dijelovima njegovog svjedočenja su potvrđeni od strane drugih svjedoka, te Vijeće nije imalo razloga ne povjerovati mu i u ovom dijelu njegovog svjedočenja koje je za Vijeće u svojim pojedinostima bilo dovoljno upečatljivo da bi bilo izmišljeno.

244. Vijeće je utvrdilo da je optuženi u objektu "Stop" nesumnjivo fizički maltretirao svjedoka F i Kajtezović Sabahudina, dok u odnosu na ostale *pripadnike NO – L, J, K i Ogrešević Džumura* nije sa sigurnošću moglo utvrditi takvo postupanje od strane optuženog kako je to već propisano u tački a) ili b) člana 175. KZ BiH, te je imena navedenih lica, koja su nesumnjivo udarana od strane drugih lica, ispustilo iz činjeničnog opisa ove tačke optuženja.

(c) Tačka 6. / 7. optužnice (fizički maltretirao svjedoka D)

245. Vijeće nalazi da je tužilaštvo isključujući svaku razumnu sumnju dokazalo da je optuženi Karajić krajem decembra 1994. godine u jutarnjim satima, u selu Todorovu, po ulasku u improvizovanu ambulantu, bez povoda i razloga ošamario "D", da bi je potom

⁹⁸ Završna riječ odbrane, op. cit., para. Treći, str. 13.

udarao rukama i gumenom palicom po glavi i rukama, od kojih udaraca je ista zadobila povrede u vidu razderno-nagnječenih rana u predjelu tjemenog dijela glave i desne šake, pri tome prijeteći joj, a onda je odveo do kuće brata i sestre, u kojoj je ista boravila, gdje je sa još dvojicom vojnika pretresao kuću, pa kada nisu pronašli radio stanicu, svjedokinju D nekoliko puta udario nožem koji je držao u ruci i to pljoštimice, tako da je svjedokinji nanio povrede glave koje su krvarile.

246. Na okolnosti predmetne inkriminacije svjedočili su svjedok D, Čaušević Meho i optuženi, te je uložena materijalna dokumentacija tužilaštva (T-107, T-111 i T-110).

247. Svjedok D-žrtva predmetne inkriminacije navodi da je Suljo Karajić zv. „Hodža“ negdje početkom zime, u jutranjim satima oko 7-7:30 h došao u ambulantu u Todorovo sa još dvojicom naoružanih lica i tražio doktoricu, kada se ona predstavila, on je rakao da je Suljo Karajić. Na njen upit šta je trebao, dobila je prvi šamar, a zatim ju je nastavio tući po glavi palicom. Tukao ju je izvjesno vrijeme po tjemenu i tražio da nešto prizna pri čemu ni danas ne zna šta je tražio da prizna. Nakon što ju je tukao duže od pola sata, odveo ju je u susjednu prostoriju jer su se već ljudi počeli skupljati, ona se pokušala zaštititi rukama, ali je dobila povrede i u predjelu nadlaktice. Nakon toga odveo ju je do kuće njenog brata i sestre, gdje je i ona stanovala, a koja se nalazila 300-400 metara od ambulante. Kada su došli do kuće, ušli su i tražili nešto, uzeli su i merdevine da se popnu na potkrovlje, onda je Suljo rekao „nema ništa“ i tu ju je još par puta udario nožem, pljoštimice, tako da joj je glava bila krvava. U vrijeme kada je tukao i kad se iznenadio kako ne zna ko je, rekao joj je da je trebala i morala čuti za neka djela koja je napravio, spominjao je Todorovsku Slapnicu, da je tu nekoga ubio. Još dvojica vojnika su bili s njim, oni su imali oružije, ali je nisu fizički maltretirali, a pri odlasku Suljo joj je rekao da ostane u kući i nigdje ne ide. Ta dvojica naoružanih vojnika su bili na tavanu i jedan je rekao da nema nikakve radio stanice.

248. U vrijeme kada je oštećena dobila udarce od optuženog, vratila se u ambulantu, sama je obradila ranu, oči su joj bile natečene od batina, a onda je otišla u Dom zdravlja u Cazin da uradi rendgenski snimak glave i ruke, gdje je dobila medicinsku dokumentaciju.

249. Predmetna dokumentacija je uložena od strane tužilaštva i potvrđuje istinitost i težinu nanesenih povreda i to Medicinska dokumentacija na ime “D” od 28.12.1994. i 30.12.1994.godine (T-111), Ovjerena fotokopija knjige protokola od broja 4047-5986/94 od 01-1995/95 u kojoj je pod rednim brojem 5876 i upisano ime “D” i datum 28.12.1994. godine (T-110) i Nalaz i mišljenje sudskog vještaka medicinske struke dr. Hamze Žuje od

10.11.2007. godine (T-107). Iz medicinskog nalaza (povijest bolesti) evidentno je da se radi o povredama u vidu razderano-nagnječenih rana u predjelu glave, desne šake, te otok u predjelu lica i tijela.

250. Na okolnosti ove tačke svjedočili su i optuženi Karajić Suljo, kao i svjedok odbrane Čaušević Meho. Optuženi Karajić Suljo je priznao da je fizički maltretirao svjedoka D u ambulanti Todorovo, a svjedok Čaušević Meho u svom iskazu potvrdio je da je Karajić Suljo maltretirao svjedoka D, a da je on bio jedan od vojnika koji je bio u njegovoj pratnji, te da je bio očevidac predmetnog događaja.

251. Javljaju se neslaganja u iskazima svjedoka D i optuženog Karajić Sulje i Čaušević Mehe u pogledu povreda i sredstva kojim joj je nanio povrede. Naime Karajić Suljo navodi da nakon što je ona ponovila da ne želi previjati vojnike, jer je to civilna ambulanta, njemu je "pao mrak na oči" i uzeo je dršku od metle i tim je počeo udariti, sve dok ga u tome nije spriječio Čaušević Meho, te je odmah prestao da je tuče. Ranjenik je ostao da ga ona previje. Optuženi zatim navodi da je oštećenu udario nekoliko puta, a nakon toga su on i Čerimović napustili ambulantu, negirajući da je svjedoka D vodio vodio kući njenog brata i da je tamo obavio pretres kuće i tukao je ponovo. Svjedok Čaušević Meho je potvrdio iskaz Karajić Sulje.

252. Odbrana je iznijela tvrdnju da, obzirom da je optuženi uslijed ranjavanja samo mogao micati prstima lijeve ruke po izjavi vještaka Žuje, naneseni udarci ne dosežu nivo težine bola i patnje po međunarodnom pravu.

253. Vijeće je u cjelosti povjerovalo iskazu oštećene-svjedoka D, u pogledu svih detalja inkriminisanog događaja. Predmetno svjedočenje, po ocjeni Vijeća ima sve potrebne odlike vjerodostojnog iskaza, i to: istinitost, objektivnost, jasnost, određenost i potpunost, te jedan logičnost i vjerovatnoću u svom slijedu.

254. Težina nanesenih povreda, uzimajući u obzir sve okolnosti pod kojima su nanesene, svakako ne može biti mjerena i kvalifikovana po parametrima koji su primjenjivi u redovnim životnim okolnostima. U konkretnom, radilo se o ženskoj osobi, doktorici koja je uživala određeni ugled, te radnje optuženog, kada je počinje tući pred radnim kolegama i pacijentima koji su se u tom momentu nalazili u ambulanti, za istu, pored evidentne fizičke boli i povreda, predstavljaju naročito poniženje i napad na ljudsko dostojanstvo, kao i dalja dešavanja odvođenja u kuću i psihičke i fizičke torture. Sve navedeno je ostavilo fizičke, duševne i moralne posljedice na žrtvu. To što je optuženi mogao micati

samo prstima lijeve ruke, nema značaj za težinu nanesenih udaraca. Desna ruka mu je bila sasvim zdrava, koristio se gumenom palicom i udario je nezaštićenu žensku osobu.

255. Apelaciono vijeće je zaključilo da nanesene povrede, ukoliko se cijene u cjelini događaja, predstavljaju kršenje normi međunarodnog prava i dosežu prag nečovječnog postupanja.

256. Vijeće je također izvršilo određena preciziranja i manje korekcije činjeničnog opisa predmetne inkriminacije, koje su rezultat utvrđenog činjeničnog činjeničnog stanja. Valja napomenuti kako izmjene nisu takve prirode da bi optuženog po bilo kom osnovu stavile u teži položaj od onog kojeg je imao po samoj optužnici.

257. Činjenični opis tačke 7. optužnice (6. izreke presude) izmjenjen je na način da umjesto ranijeg dijela: *“....., a onda je odveo do kuće u kcjcj je ista boravila zahijevajući da mu preda radio-stanicu, govoreći jcj da ona o svemu obavještava nadležne u Autonomncj pokrajini Zapadna Bosna, pri tome jcj prislarjajući oštricu noža na vrat, a potom je istom udarajući po glavi“*, sada stoji *“.....odveo do kuće brata i sestre, u kcjcj je ista boravila, gcje je sa još dvcjicom vcjnika pretresao kuću, pa kada nisu pronašli radio-stanicu, svjedokirju D nekoliko puta udario nožem kcji je držao u ruci i to pjoštimice, tako da je svjedokirji nanio povrede glave kcje su krvarile.“*

(d) Tačka 7./8. Optužnice (fizičko maltretiranje Torić Hasiba zv. Zilkin)

258. Tužilaštvo je po ovoj tački optužnice teretilo optuženog da je dana 27. decembra 1994. godine u naselju Donja Lučka, opština Velika Kladuša, zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije Jusom Bužimkićem i Hančin Hasicom iz kuće izveo Torić Hasiba zv. “Zilkin”, prethodno ga udarivši desnom nogom u predio lica, naredio da mu vežu ruke na leđa i istog odveo do naselja Bare, naredio mu da se skine nag, uđe u potok i okupa se, da bi po izlasku iz potoka u istog ispalio više hitaca od kojih je Torić Hasib zv. “Zilkin” odmah podlegao. Na predmetne okolnosti svjedočili su zaštićeni svjedok M i svjedok A, a Vijeće je cijenilo na određene okolnosti i iskaze svjedoka odbrane Akifa Čelenke, Čaušević Mehe, Suljanović Hasice i Keserović Ejuba.

259. Svjedok M navodi da je 27.12.1994. godine, poslije 23h neko počeo lupati na prozore i na vrata. Svjedok M je živio sa majkom i ocem, kada su počeli galamiti i zahtjevali su da otvore vrata vojnoj policiji. Svjedok i majka su otišli na sprat, gdje je bio Torić Hasib. Onda je majka sišla i otvorila vrata i ušao je Suljo i za njim druga nepoznata

osoba u kuću. Svjedok M je poznavao Sulju od ranije, poznavao ga je iz Kladuše, kad god bi ga vidio, svi su govorili „Eto Sulje Hodže“ - svi su ga se bojali. U kuću je ušao Suljo, a u pratnji su bili još dva čovjeka. Imao je fiksator na ruci, a svjedok ga je i ranije viđao sa njim na ruci, ne zna na kojoj, bio je naoružan. Suljo je rekao Torić Hasibu da se obuče i da krene s njima. Naredio mu je da se pred njim oblači, a on je rekao „Ionako ćete me ubiti, ubijte me ovdje“, Suljo ga je dva puta udario nogom u lijevi obraz, Torić Hasiba je oblila krv, a onda je Suljo naredio da mu vežu ruke, dozvolili su da ga svjedok M obuče, a onda su ga izveli. Sutra je svjedokova majka događaj prijavila u MZ Pećigrad. Nakon tri dana došlo je dvoje djece po imenu Nedžad i Bahrija, iste je poslala njihova majka da kažu supruzi Torić Hasiba, da je istu noć kada i po Hasiba, Suljo sa vojnicima došao i po nju (majku ove djece) i rekao joj „Spremi se ideš s nama, ubiću te k'o što sam ubio Hasiba“.

260. Svjedok M i njena porodica su dugi vremenski period preko poznanika i nadležnih institucija tragali za tijelom Torić Hasiba, koje je dana 27.10.2003. godine ekshumirano na lokalitetu Vrelo Cazin, a zatim i identifikovano. Kao potvrda smrti i naknadne ekshumacije tijela Torić Hasiba uložena je materijalna dokumentacija tužilaštva (T-85-92).

261. Vijeće je u potpunosti poklonilo vjeru svjedoku M. Odbrana je osporavala iskaz svjedoka M, tvrdeći da nije potvrđen niti jednim drugim dokazom i da je isti zainteresovan i motivisan po svaku cijenu da riješi pitanje ubice Torić Hasiba. Vijeće ovakve tvrdnje nalazi neosnovanim, a iskaz ovog svjedoka pouzdanim, dosljednim i uvjerljivim. Svjedok je dodatno pojasnio na glavnom pretresu svoje navode iz istrage kada je izjavio da je optuženi imao fiksator na desnoj ruci, navodeći da je tačno da se ne sjeća na kojoj ruci je bio fiksator, obzirom na sve okolnosti te večeri i preživljenu traumu.

262. S tim u vezi, na okolnost zamjene identiteta, odnosno da je Torić Hasiba iz kuće izveo Akif Čelenka, a ne optuženi, Vijeće je cijeno i iskaze svjedoka odbrane Čaušević Mehe, Suljanović Hasice i Keserović Ejuba na okolnost teškog zdravstvenog stanja optuženog u inkriminisano vrijeme, obzirom da je optuženi bio ranjen na Alatuši 28.11.1994. godine u lijevu nogu, te tvrdnje da se radi o velikoj udaljenosti s. Donja Lučka od Džaferova brda gdje su se u to vrijeme vodile intenzivne borbe i gdje se u to vrijeme nalazio optuženi Karajić.

263. Navedene okolnosti nisu dovoljne da bi se došlo do drugačijeg zaključka u pogledu učešća optuženog.

264. Vijeće je van razumne sumnje utvrdilo da je upravo optuženi te večeri došao u kuću Torić Hasiba skupa sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije i počinio opisane krivično-pravne radnje-okrutno postupanje i protivpravno lišenje slobode oštećenog.

265. Međutim, Vijeće nije moglo sa potrebnom sigurnošću utvrditi krivicu optuženog za dalja dešavanja- ubistvo oštećenog Torića, koja činjenica je nesporna, obzirom da se predmetni navodi zasnivaju na iskazu svjedoka A kojem Vijeće nije poklonilo vjeru, obzirom da je u mnogome bio u suprotnosti sa iskazima drugih svjedoka, dodavao mnoge stvari i bio neprecizan u pogledu odlučnih činjenica, te je iz činjeničnog opisa ispustilo dio *“ i istog odveo do nase,ja Bare, naredio mu da se skine nag, uđe u potok i okupa se , da bi po izlasku iz potoka u istog ispalio više hitaca od kojih je Torić Hasib zv. “Zilkin” odmah podlegao”* i umjesto istog ubacilo *“ te istog odveli na nepoznatu lokaciju”*.

266. Intervencija je izvršena i u dijelu kada se spominju imena lica koja su kritične prilike bila prisutna sa optuženim, i to Juso Bužimkić i Hančin Hasica, na način da su ista izbačena, obzirom da vijeće nije nesumnjivo utvrdilo da se radilo baš o tim licima, te je ostalo samo *“zajedno sa podređenim mu pripadnicima vojne policije”*.

(e) Tačka 8./ 9. Optužnice (zatvaranje i fizičko maltretiranje Dizdarević Jusufa)

267. Apelaciono vijeće nalazi navode ove tačke optužnice utvrđenim i to na osnovu iskaza svjedoka Rizvić Bajre i Dizdarević Ekreme (snahe). Na okolnosti ove tačke svjedočili su i drugi članovi porodice (sin i kćerka) preminulog Dizdarević Juse, ali kao svjedoci koji su do svojih saznanja o predmetnom događaju došli na posredan način.

268. Ovo vijeće nalazi nesumnjivo utvrđenim da je krajem novembra početkom decembra 1994. godine u mjestu Podzvizd, opština Velika Kladuša, ušao u kuću u kojoj je boravio Dizdarević Jusuf, istog verbalno napao zahtjevajući da preda oružje i radio stanicu, pa kada je ovaj odgovorio da ne posjeduje ni jedno ni drugo, obratio mu se sa riječima „Juso, govori, mi smo jednog takvog juče ubili u Bužimu“ izveo ga iz kuće i u garaži vlasništvo Čerimović Ibri fizički ga napao udarajući ga puškom pumparicom po glavi, a potom ga odvezao u zatvor u Bužim, u kom zatvoru je nakon izvjesnog vremena Dizdarević Jusuf i podlegao.

269. Svjedok Dizdarević Ekrema je živjela u domaćinstvu sa Dizdarević Jusufom (svekrom) i svojom majkom.

270. Ona je svjedočila na okolnosti dolaska Sulje Karajića i odvođenja svekra iz kuće, dok je Rizvić Bajro svjedočio na okolnosti fizičkog maltretiranja Dizdarević Jusufa u garaži vlasništva Čerimović Ibri.

271. Svjedok Dizdarević Ekrema u svom iskazu navodi da su njen muž, njena dva sina, djever i jetrva otišli u izbjeglištvo u Turanj jer su bili zabrinuti za svoju sigurnost. Prvi iz izbjeglištva se vratio njen svekar i nije otišao u svoju kuću, jer tamo bila njegova žena i njegova kćerka, koja je podržavala Armiju BiH i 5. Korpus. Prema navodima svjedokinje on je bio simpatizer NO. Nakon osam dana su došla četvorica vojnika i ispremetali kuću, našli su ga, ali nisu ništa rekli. Nakon nekoliko dana je došlo bijelo auto, sa mjesta suvozača izlazi muškarac sa puškom, fiksatorom, njena svekrva je gledala kroz prozor i prepoznala je Sulju, a i ona je sam pretpostavila da je to on, mnogo je čula o njemu, a poslije su i komšije potvrdile da je to Suljo Hodža. Kada je ušao tražio je Jusu, pitao ga je da li je donio radio stanicu i oružje, a Juso je odgovorio da nije, a onda mu je Suljo rekao „Mi smo takvog juče ubili“. Nedugo poslije došao im je kum Ibri Čerimović i pitao znaju li išta za Jusu, te im je te prilike saopštio da je Jusu, Suljo pretukao kod prodavnice i da je odmah poslije mokrio krv i da je odveden u Bužim u zatvor.

272. Svjedok Rizvić Bajro, je bio načelnik Civilne zaštite, navodi da je Dizdarević Juso bio pripadnik NO i da ga je posljednji put vidio u garaži Čerimović Ibri, koja je ozidana betonskim blokovima bez vrata, kako ga tuče Suljo Hodža, kundakom pumparice po glavi, a podređeni vojnici ga udaraju nogama. On je samo prošao, a na upit tužiteljice zašto nije pokušao pomoći Dizdarević Jusi, te spriječiti Sulju, on je rekao da se bojao da će proći kao Juso dodajući da je bilo nemoguće umiješati se, riječima „*ja jedan običan se jak da molim takvog čimbenika, vojnika*“

273. Svjedoci Dizdarević Fikret i Dervišević Vesna su sin i kćerka preminulog Dizdarević Juse, saznanja o predmetnom događaju imaju posredno, na osnovu onoga što su čuli i što im je ispričano. Tako da svjedok Dizdarević Fikret samo potvrđuje navode Rizvić Bajre, te navodi da je saznanja da je njegovog oca tukao Karajić dobio upravo od Rizvić Bajre, dok Dervišević Vesna (kćerka) je dala svoj iskaz pred Sudom na okolnosti potrage za tijelom svoga oca i organizovanja ekshumacije.

274. Svjedok Čerimović Zuhdija je bio zatvoren u Bužimu zajedno sa Dizdarević Jusom, te navodi da mu je Juso u Bužimu umro na rukama od posljedica fizičkog maltretiranja, ali ne zna ko ga je tukao u Bužimu i da za svo to vrijeme nije pominjao Karajić Sulju. Dakle, Vijeće zaključuje da je bilo i drugih fizičkih povreda koje su nanesene Jusi. Nije izvršena

obdukcija niti su podneseni drugi medicinski dokazi koji bi potvrdili da je Juso umro samo od posljedica zadobivenih povreda koje mu je nanio optuženi.

275. Apelaciono vijeće je kod ovakvog činjeničnog stanja utvrdilo ispunjenost inkriminacije nečovječno postupanje i protivpravno zatvaranje, dok nije moglo sa potrebnom sigurnošću utvrditi krivicu optuženog za krivično djelo ubistva oštećenog. Dakle izostao je nexus između radnji optuženog i nastupjele posljedice-smrt oštećenog Dizdarevića, kao i dokazanost subjektivnog elementa-umišljaja na strani optuženog

276. Stoga je Vijeće iz činjeničnog opisa izostavilo da je Dizdarević Jusuf u zatvoru u Bužimu nakon izvjesnog vremena "ubijen" sa terminom "podlegao", zaključujući da je ovaj termin adekvatniji obzirom na iznesena činjenična utvrđenja.

(f) Tačka 9./10. Optužnice (fizičko maltretiranje Čehajić Ejuba)

277. Vijeće je nesumnjivo utvrdilo da je optuženi Krajić nečovječno postupao prema Čehajić Ejubu, komandantu Opštinskog štaba Civilne zaštite Velika Kladuša, na način što je u februaru mjesecu 1995. godine u naselju Murtići, nakon što je istog verbalno napao istjerao ga iz kuće, vozilom "Golf" ga odvezao do mjesta Donja Slapnica, te ga u prostoriji koju je koristio zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije fizički napao udarajući ga gumenom palicom po glavi i drugim dijelovima tijela, kojom prilikom je Čehajić Ejub zadobio povrede u vidu razderno-nagnječene rane u predjelu kože glave, krvnih podlijeva u predjelu kože tijela, ruku i nogu, da bi ga potom u njegovoj prisutnosti nastavili tući pripadnici njegovog voda Suljanović Hasica i lice po nadimku "Šekinov", te mu naredio da ide pješice u mjesto Vrnograč, udaljeno oko tri kilometra od mjesta gdje ga je fizički zlostavljao, te da se javi Isturenom odjeljenju Ministarstva odbrane da mu daju poziv i da ide na liniju, što je Čehajić Ejub iz straha i učinio, te se uputio pješke u mjesto Vrnograč. Do ovakvog zaključka Vijeće je došlo na temelju svjedočenja optuženog Karajića, svjedoka Čehajić Ejuba i Suljanović Hasice, te uložene materijalne dokumentacije od strane tužilaštva (dokazi T-98 do T-102, T-112).

278. Sam optuženi je prilikom svjedočenja priznao određene bitne navode iz činjeničnog opisa predmetne inkriminacije, iznoseći svoje viđenje događaja. Naveo jeste došao po Čehajića, ali nakon što su mu se borci žalili da im kasne i neredovno stižu konjske zaprege sa materijalno-tehničkim sredstvima neophodnim za organizovanje odbrane, te da u tom momentu nije imao namjeru da ga tuče. Međutim, kada su stigli u zgradu, Čehajić je na

pitanja optuženog o navedenom kašnjenju drsko odgovarao, nakon čega se njemu "zacrnilo pred očima" i nije se mogao kontrolisati, počeo je tući Čehajića drvenom letvom, koja mu se našla pri ruci, a ne gumenom palicom kako ga se tereti optužnicom. Udario ga je par puta i ne jako, jer kako tvrdi, to je bilo netom poslije ranjavanja i nije imao snage, te je izašao iz prostorije, a kasnije mu je Miljković Fikret rekao da ga je on udario još par puta s tom letvom, a da mu je Suljanović rekao da prestane i da Suljanović nije tukao oštećenog. Optuženi tvrdi da kritične prilike Osman Šekinov nije bio prisutan, već samo on i navedena dvojica, te da nije tačno da je Čehajića poslao u Vrnograč kako se to navodi u optužnici.

279. Svjedok-oštećeni Čehajić Ejub je izjavio da je u inkriminisano vrijeme obavljao funkciju Komandanta Opštinskog štaba Civilne zaštite Velika Kladuša, u zoni odgovornosti 5. Korpusa ARBiH. Optuženog Karajića je poznao od ranije, obzirom da je oštećeni bio prosvjetni radnik u Podvizdu i Suljo je bio njegov džak u periodu 82./83. godine, dok ga je u ratnom periodu počeo viđati nakon pada Prve Autonomije. Kritične prilike komanda civilne zaštite je bila smještena u jednoj kući u selu Murtići. Dana 9. Februara 1995. godine na vrata te kuće došao je optuženi Karajić, nosio je maskirnu uniformu, fiksator na lijevoj ruci, a u desnoj je držao pušku Pumpericu. U pratnji mu je bio Hasica Suljanović, a stigli su vozilom "Golf 2". Svjedok dalje navodi da mu je optuženi naredio da uđe u auto, što je i učinio, jer je kako kaže jednostavno morao, obzirom da je optuženi važio za opasnog čovjeka i nije mu se smio suprotstaviti. Odvezli su ga u Donju Slapnicu, u malu poslovnu zgradu Agrokomerca i kada su ga uveli u hol/predsoblje te zgrade Suljo je počeo da ga tuče gumenom palicom govoreći mu da nije dobro rasporedio konjske zaprege, o čemu oštećeni, kako kaže, nije imao pojma. Udarao ga je najviše po glavi, leđima, rukama, a zatim stražnjici i kako to svjedok opisuje *"udario me...kud ga je voja, jednostavno kud ga je voja."* Udaranje je trajalo 15-20 minuta, nakon čega ga optuženi odvodi u malu prostoriju govoreći mu da malo odmori, pa će dalje nastaviti. Premlaćivanje su nastavili Suljanović Hasica, koji ga je udario zatvorenim pesnicom u predio stomaka i prednjeg dijela tijela, a zatim lice po nadimku „Šeki“ takođe šakama. Svjedok navodi da je Suljo svo vrijeme bio prisutan dok su ga ova dvojica tukla i to u trajanju od oko 15ak minuta.

280. Optuženi mu je zatim naredio da ide da se javi u Odjeljenje ministarstva odbrane, da primi poziv i da ide na liniju. Svjedok je postupio po naređenju i otišao u Odjeljenje koje je bilo u mjestu Vrnograč na udaljenosti od 3-4 KM od zgrade gdje su ga tukli. Tamo je zatekao načelnika Isaka Keserovića, koji ga je odmah odvezao u bolnicu u Bužimu na pregled, jer je bio u jako lošem stanju, a zatim u komandu 505. Brigade. Svjedok je detalje

navedenog događaja sopštio komandantu brigade Izetu Naniću, a zatim dao izjavu bezbjednjaku Zijadu Naniću. Keserović ga je odvezao u komandu 5. Korpusa, a zatim u Bihaćku bolnicu gdje je ostao 9 dana, nakon čega je ostao na bolovanju otprilike do kraja trećeg mjeseca. Svjedok se vratio na obavljanje svoje funkcije komandanta CZ, a kasnije je čuo da je Keserović imao problema sa Suljom, koji je došao kod njega, da su se svađali jer Keserović nije poslao oštećenog na liniju.

281. O zdravstvenom stanju oštećenog u tom periodu svjedoči i materijalna dokumentacija koju je uložilo tužilaštvo i to medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub- Nalaz i mišljenje specijaliste (T-99), Otpusno pismo (T-100), Nalaz, ocjena i mišljenje (T-101) i Nalaz i mišljenje sudskog vještaka medicinske struke dr. Hamza Žuje od 13.12.2007. godine na ime Čahajić Ejub (T-112).

282. Suljanović Hasica je potvrdio da je optuženi udario Čehajića kritične prilike, ali drvenom letvom i udario ga je četiri puta, jer je bio u slabom fizičkom stanju i nije mogao više, nakon čega je letvu uzeo Fiko (Fikret Miljković) i oštećenog više puta udario.

283. Vijeće je u potpunosti poklonilo vjeru svjedoku-oštećenom Čehajić Ejubu, koji je na jedan konzistentan, jasan i uvjerljiv način i u istrazi i na glavnom pretresu opisao šta mu se dešavalo kritične prilike, te u potpunosti prihvatilo činjenične navode ove tačke optuženja. Ovo pogotovo u dijelu koji se odnosi na način i sredstvo premlaćivanja od strane optuženog, odnosno da se radilo o gumenoj palici, koju su spominjali i mnogi drugi svjedoci-žrtve, te licima koja su ga nastavila udarati u prisustvu optuženog, kao i težini nanijetih tjelesnih povreda. To potvrđuje i medicinska dokumentacija Nalaz i mišljenje ljekara specijaliste od 9.2.1995. godine (T-99) u kojoj se navodi da je pacijent izjavio da je tučen palicom po leđima, rukama, stražnjici, a zatim bokserom po stomaku i da je udaran nogom u genitalije, dok se u objektivnom dijelu nalaza ljekara specijaliste navodi da je na glavi pacijenta lacerkontuzna povreda veličine 3x3 cm (*vulnus lacerokontusum*-rane koje nastaju pri pucanju kože tupim udarom nekog predmeta ili pri padu sa visine; op.suda); po ramenima, nadlakticama, podlakticama, šakama i leđima hematomi veličine od 5-20 cm; a na stomaku ožiljci izazvani udaranjem tvrdim predmetom; preloma nema, te Nalaz i mišljenje vještaka(T-112) da su opisani krvni podlivi nanesen tupinom obličastog zamahnutog mehaničkog oruđa, što po mišljenju ovog Vijeća ne bi mogla biti letva. O težini nanesenih povreda i stanju u kojem je oštećeni bio svjedoče i Otpusno pismo iz Regionalne bolnice Bihać, Hirurška služba od 17.2.1995. godine (T-100) i Nalaz, ocjena i mišljenje izdat od Niže vojnoljekarske komisije od 10.3.1995. godine (T-101), iz kojih je

također vidljivo vrijeme za koje je oštećeni bio hospitaliziran (9.-17.2.1995. godine) i do kada je bio upućen na bolovanje do 24.3.1995. godine, što sve potvrđuje da se radi o teškim i ozbiljnim fizičkim povredama i narušenju zdravlja oštećenog.

284. Za očekivati je da optuženi, iako je priznao da je udario Čehajića, ali na način kako je opisao, ima potrebu da umani vlastitu odgovornost i događaj predstavi sa manjom težinom nego što se to uistinu desilo. Nelogično je da se optuženi u stanju „van kontrole“ kako on to opisuje, mogao ograničiti na samo par udaraca i da se prilikom svjedočenja čak sjeća da je to bilo „dva, tri ili četiri udarca“. Isti je slučaj i sa svjedokom Suljanovićem, koji je nastojao potvrditi navode optuženog i izbjeći vlastitu odgovornost, tvrdeći da se radilo o „četiri udarca“ i da on lično nije udario oštećenog, već Miljković.

285. Vijeće nije povjerovalo optuženom ni u dijelu koji se odnosi na naredbu Čehajiću da ide u odjeljenje ministarstva odbrane, tj. negiranje da je to učinio, obzirom da je svjedok na jasan i uvjerljiv način objasnio da je tamo zatekao načelnika Keserovića, koji ga je lično odveo u komandu brigade, a zatim u bolnicu. Ovi navodi su u cjelosti u skladu sa postupcima i ponašanjem optuženog u periodu kada su se desile predmetna i ostale inkriminacije.

286. Imajući u vidu sve navedeno Vijeće zaključuje da su radnje optuženog dosegle prag nečovječnog postupanja i nanošenja povreda tjelesnog integriteta i zdravlja, koje je počinio znajući za zabranjenu posljedicu i htijući njeno nastupanje.

(g) Zaključak

287. Patnje koje dotična radnja nanosi žrtvi ne moraju biti trajne, dovoljno je da su stvarne i ozbiljne⁹⁹. Apelaciono vijeće zaključuje da je radnjama optuženog i njemu podređenih lica žrtvama nanesen snažan tjelesni i duševni bol i patnja, kao i povreda zdravlja. Ovo uzimajući u obzir status žrtava *in tempore criminis*, zatim dominirajući položaj i moć koje je optuženi u tom trenutku imao i koji je kod žrtava izazivao osjećaj straha za vlastiti život. Svjedoci-žrtve su detaljno opisali djela fizičkog nasilja i psihološkog zlostavljanja koja su pretrpjeli ili vidjeli da ih drugi preživljavaju i svi su se plašili optuženog Sulje Karajića, obzirom da je važio za opasnog pojedinca, kojeg ni nadležni u vojnim i

⁹⁹ Vidjeti predmet *Krncjelac*, presuda Pretresnog vijeća MKSJ, paragraf 131.

policijskim strukturama nisu mogli kontrolisati i kojeg su se i mnogi pripadnici ARBiH plašili.

288. Svjedoci-žrtve su detaljno opisali svoja stradanja, kao i stradanja drugih lica, među kojima su i osobe koje su preminule i nisu imale mogućnost da svjedoče. Mnoge od žrtava premlaćivanja čak i danas osjećaju fizičke i psihološke traume zbog ovih iskustava.

289. Na ove okolnosti cijenjeni su dokazi tužilaštva, prvenstveno medicinska dokumentacija o nanijetim povredama i fizičkim ozljedama za određena oštećena lica, kao i nalaz i mišljenje vještaka.

290. Takođe, Vijeće je zaključilo da su optuženi i njemu podređeni vojni policajci vršili druga protuzakonita zatvaranja civila za koje je pretpostavljao da podržavaju ideju Autonomije Zapadna Bosna (u osnovnoj školi u T.Slapnici, zatvor u Bužimu), prema kojim se nikada nije vodio postupak u vezi njihovog zarobljavanja, niti su im rečeni pravi razlozi zbog kojih su lišeni slobode, da nikada nisu dobili nikakva rješenja o zarobljavanju, dakle, nije postojala pravna osnova koja bi opravdala ovakvo proizvoljno lišenje slobode protivno odredbama međunarodnog prava.

291. Iz svega navedenog proizilazi da je optuženi na opisani način, kršeći pravila međunarodnog prava, preduzeo radnje namjernog nanošenja osobi snažnog tjelesnog i duševnog bola i patnje, nečovječnog postupanja i nanošenja povreda tjelesnog integriteta i zdravlja i drugog protuzakonitog zatvaranja prema civilnim osobama (tačke 3(a, b, c, d, e, f i g), 6, 7, 8 i 9. izreke presude), odnosno radnje namjernog nanošenja osobama snažnog tjelesnog i duševnog bola, nečovječnog postupanja i nanošenja velikih patnji i ozljeda tijela prema ratnim zarobljenicima (tačka 5. izreke presude).

292. Dakle, optuženi je naređivanjem, učinjenjem ili preduzimanjem radnji koje su na odlučujući način doprinijele izvršenju ovih krivičnih djela, opisanih u **tačkama 3(a, b, c, d, e, f i g), 6, 7, 8 i 9. i tački 5.** izreke presude, pri čemu je bio svjestan svojih djela i htio njihova izvršenja kao i nastale posljedice, ostvario sva bitna obilježja krivičnih djela **Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH i Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH.**

293. Vijeće nije prihvatilo navode optužnice po kojima se tvrdi da je optuženi predmetne inkriminacije počinio kao podstrekač i pomagač, budući da se iz činjeničnog supstrata iste ne vidi koje to radnje podstrekavanja i pomaganja konkretno optužnica stavlja na teret, a

prema pravnom zaključku Vijeća opisane radnje jesu radnje izvršilaštva, odnosno saizvršilaštva, odnosno koje prema biću predstavljaju radnje izvršenja.

294. Dakle, Vijeće je u pogledu pravne kvalifikacije kako krivičnih djela tako i oblika krivične odgovornosti optuženog prihvatilo navode optužnice, izuzimajući odredbe koje se odnose na blanketni propis, a kako je to naprijed izloženo (para 37.).

295. Pošto ne postoje okolnosti koje bi isključivale njegovu krivičnu odgovornost ili činile da se isti nalazi u stanju bitno smanjene uračunljivosti u smislu člana 34. stav 1. i 2. KZ BiH, Vijeće je optuženog za navedena krivična djela oglasilo krivim. Naime, Vijeće je imalo u vidu da je odbrana optuženog osporavala uračunljivost optuženog Sulja Karajića u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Iz dokaza odbrane O-11 (nalaz i mišljenje) koji se odnosi na neuropsihijatrijsko veštačenje optuženog izvršeno od strane vještaka dr Zaima Bilalbegovića, ljekara specijaliste neuropsihijatra, proizilazi da se optuženi *tempore criminis* u odnosu na događaj pucanja u Karajić Amira, nalazio u stanju izrazito povišenog afekta i stanja sužene svijesti radi čega je sposobnost shvatanja djela i sposobnost upravljanja postupcima kod optuženog bila bitno smanjena.

296. Međutim, u odnosu na ovaj dio vještačenja Vijeće ovom mišljenju vještaka nije poklonilo vjeru imajući u vidu okolnost proteka vremena od izvršenja djela (nakon 15 godina), te okolnost da je vještakovo mišljenje u osnovi zasnovano na psihijatrijskom razgovoru, odnosno kazivanju samog optuženog, i to upravo na onom dijelu njegovog iskaza koji se odnosi na okolnosti koje su prethodile ubistvu „Kolača“ kojem iskazu Vijeće nije poklonilo vjeru. Dakle, izostanak zapažanja drugih osoba, izuzev Karajiću bliskih osoba, njegove supruge i suborca Čaušević Meha, po mišljenju ovog Vijeća, je bilo od uticaja na pouzdanost i uvjerljivost konačnih zaključaka vještaka neuropsihijatra u smislu njihove insuficijentnosti da je optuženi *tempore criminis* bio u stanju bitno smanjene uračunljivosti.

VII. PRIMJENLJIVI ZAKON

297. Vezano za primjenljivo materijalno pravo, odbrana je prigovorila primjeni Krivičnog zakona BiH ističući da bi trebalo primijeniti Krivični zakon SFRJ, koji je bio na snazi u vrijeme izvršenja predmetnih krivičnih djela. Odbrana je stajališta da ukoliko se uzmu sve okolnosti konkretnog slučaja u smislu da na strani optuženog ne postoji niti jedna otežavajuća okolnost, dok postoji mnoštvo olakšavajućih okolnosti, koje su takvog

karaktera da ih čine osobito olakšavajućim okolnostima, to su u takvoj činjeničnoj i pravnoj situaciji ispunjeni uvjeti koje traži ovaj Sud u slučajevima gdje je primijenio KZ SFRJ.

298. Kada je u pitanju materijalni zakon koji treba primijeniti na predmetna krivična djela, u kontekstu vremena izvršenja istih, a imajući na umu sve prigovore odbrane u ovom smislu, Apelaciono vijeće je odluku kao u izreci donijelo uz poštivanje principa legaliteta i vremenskog važenja zakona propisanih članovima 3. i 4. KZ BiH. Naime, Vijeće je prilikom primjene materijalnog zakona i pravne kvalifikacije djela pravilno primijenilo odredbe važećeg Krivičnog zakona BiH, koji je stupio na snagu 1. marta 2003. godine, a iz razloga koji slijede.

299. Načelo zakonitosti je propisano kako našim krivičnim zakonom (član 3. KZ BiH), tako i članom 7. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP), koja ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH (član 2.2 Ustava BiH), te članom 15. stav 1. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP).

300. Član 7. stav 1. EKLJP propisuje „Niko ne može biti oglašen krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom koji, u času počinjenja, po domaćem ili međunarodnom pravu nisu bili predviđeni kao krivično djelo. Isto se tako ne može odrediti teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kada je krivično djelo počinjeno.“

301. S druge strane član 15. stav 1. MPGPP propisuje „Niko se neće smatrati krivim za krivično djelo počinjeno činom ili propustom, koji, u vrijeme počinjenja, nisu predstavljali krivično djelo prema domaćem ili međunarodnom pravu. Isto tako, neće se izreći teža kazna od one koja je bila primjenjiva u času kada je krivično djelo bilo izvršeno. Ako se, nakon što je djelo počinjeno, zakonskom odredbom predvidi izricanje blaže kazne, to će ići na korist počinioca.“

302. Dakle, zabranjeno je izricanje teže kazne od one koja je bila primjenjiva u vrijeme izvršenja krivičnog djela. Ovo je pravilo načela zakonitosti, ali postoji jedan izuzetak od načela zakonitosti. Član 4a) KZ BiH je preuzeo odredbe člana 7. stava 2. EKLJP i člana 15. stav 2. MPGPP čime je eksplicitno omogućeno izuzetno odstupanje od principa iz člana 4. KZBiH, kao i odstupanje od obavezne primjene blažeg zakona u postupcima koji predstavljaju krivična djela prema međunarodnom pravu, a u vezi sa inkriminacijom koja

uključuje kršenje pravila međunarodnog prava. Ovakav stav zauzet je u dosadašnjoj praksi Suda BiH, a koja slijedi međunarodnu sudsku praksu.¹⁰⁰

303. Vijeće zaključuje da je nesporno da je u vrijeme kada su krivična djela počinjena na snazi bio Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ). Nakon proglašenja nezavisnosti, Krivični zakon SFRJ je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22.05.1992. godine preuzet kao zakon Republike Bosne i Hercegovine (uz manje izmjene), a stupio je na snagu danom objavljivanja. KZ SFRJ je na teritoriji Federacije BiH bio na snazi do 20.11.1998. godine, na teritoriji Republike Srpske do 31.07.2000. godine, a na teritoriji Distrikta Brčko do 2001. godine. Novi Krivični zakon Bosne i Hercegovine (KZ BiH) stupio je na snagu dana 01.03.2003. godine.

304. Ratni zločin protiv civilnog stanovništva je bio regulisan u članu 142. KZ SFRJ te je zapriječena kazna bila najmanje 5 godina zatvora ili smrtna kazna. KZ BiH reguliše ratne zločine protiv civilnog stanovništva u članu 173. a za koje je zapriječena kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Isto tako, KZ BiH reguliše zločin protiv ratnih zarobljenika u članu 175. za koji je zapriječena kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora. Zločin protiv ratnih zarobljenika je bio regulisan u članu 143. KZ SFRJ, koji također predviđa najmanje 5 godina ili smrtnu kaznu. Takođe, radnje opisane predmetnim krivičnim djelima predstavljale su krivična djela prema običajnom ratnom pravu i prije 1990. godine, odnosno prije od počinjanja sukoba u bivšoj Jugoslaviji, te je nepoštivanje tih propisa povlačilo krivičnu odgovornost počilaca. Nadalje, uvidom u presude MKSJ-a i MKSR-a koje definišu elemente ovih krivičnih djela, Vijeće nalazi da gore navedene definicije odgovaraju pravilima međunarodnog običajnog prava koje je bilo na snazi u kritično vrijeme.¹⁰¹

¹⁰⁰ Vidi odluku Ustavnog suda BiH o prihvatljivosti i meritumu u predmetu Abduladhim Maktouf, broj AP1785/06, od 30.03.2007. godine, a takođe i odluku ESLJP o prihvatljivosti u predmetu Karmo protiv Bugarske od 09.02.2006.godine.

¹⁰¹ U pogledu definicije ubistva: *Vidi predmet protiv Mitra Raševića*, X-KR/06/275, prvostepena presuda, 28. februar 2008.g., str. 61 *citataz* prvostepene presude u predmetu *Brđanin*, par. 381; *predmet protiv Milorada Trbića*, prvostepena presuda, par. 177 fusnota 95 *citataz* *Tužilac protiv Blagcjevića i Jokića*, IT-02-60-T, presuda, 17. januar 2005.g., par. 642; *Tužilac protiv Krstića*, IT-98-33-T, presuda, 2. august 2001.g., par. 543. U pogledu definicije mučenja: *Vidi Mejakić i dr.*, X-KR/06/200, prvostepena presuda, 30. maj 2008.g., par. 200 *citataz* *Tužilac protiv Kunarca i dr.*, IT-96-23/1-A, presuda, 12. juni 2002.g., par. 142.; *predmet protiv Mitra Raševića*, X-KR/06/275, 28. februar 2008.g., str. 47-49 *citataz* *Tužilac protiv Delalića*, IT-96-21-T, presuda, 16. novembar 1998.g., par. 459; *Tužilac protiv Furundžije*, IT-95-17/1-T, presuda, 10. decembar 1998.g., p. 111 i 160; *Tužilac protiv v. Kunarca i dr.*, IT-96-23/1-A, presuda, 12. juni 2002.g., p. 146 za prijedlog da se definicija krivičnog djela mučenje kako to navodi Konvencija o mučenju smatra za odraz međunarodnog običajnog prava. U pogledu definicije humanog postupanja: *Vidi predmet protiv Hodžića*, X-KR-07/430, prvostepena presuda, 29. juni 2009. g., par. 32-33 koje uključuju i definiciju

305. Već 1863. godine, Lieberov zakon (Uputstva za upravljanje Armijom SAD-a na terenu) je propisao da “[svako] bezobzirno nasilje počinjeno protiv lica u napadnutoj zemlji, ... ili ubistva njenog stanovništva su zabranjena” (član 44.) kao i da se “ratni zarobljenici neće kažnjavati kao javni neprijatelji, niti se protiv njih smiju preduzimati radnje osvete namjernim izazivanjem ... smrti, ili nekog drugog varvarskog čina” (član 56.). Briselska deklaracija iz 1873. godine koja se odnosi na Zakone i običaje ratovanja (Briselska deklaracija) kao i Priručnik za zakone i običaje ratovanja *Institut-a de Droit International Penal* iz 1880. godine (Oksfordski priručnik) su potvrdili da se sa ratnim zarobljenicima mora “humano postupati”, dok je prvi dokument propisao da ratni zarobljenici mogu biti kažnjavani samo “u mjeri u kojoj je to neophodno”.¹⁰² Ove obaveze su stupile na pravnu snagu prvo u Haškoj konvenciji II iz 1889. godine (Glava II, član 4.), a kasnije su učvršćene Haškom konvencijom IV iz 1907. godine (Glava II, član 4.).

306. Član 2. Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima iz 1929. godine je parafrazirao uobičajeno pravilo koje se odnosi na postupanje sa ratnim zarobljenicima: “prema njima se uvijek mora humano postupati i moraju se zaštititi, posebno od nasilnih

MKSJ-a u predmetu *Tužilac protiv Mladena Naletilića a.k.a “Tuta” i Vinka Martinovića a.k.a “Štela”*, IT-98-34-T, presuda, 31. mart 2003.g., p. 246; *Tužilac protiv Daria Kordića i Maria Čerkeza*, IT-95-14/2-T, presuda, 26. februar 2001.g., par. 265. *Vidi takođe predmet protiv Zijada Kurtovića*, X-KR-06/299, prvostepena presuda, 30. april 2008.g., str. 30-35 (koja se odnose na praksu Evropskog suda za ljudska prava, MKSJ-a i Komisije za ljudska prava, kao i istorijske izvore za utvrđivanje elemenata krivičnog djela nehumano postupanje). U pogledu definicije “nanošenje teških povreda tjelesnog integriteta ili zdravlja”: *Tužilac protiv Delalića i dr.*, IT-96-21-T, presuda, 16. novembar 1998.g., par. 510 (određivanje značenja fraze pozivanjem na Ženevske konvencije i Oxford-ov Rječnik engleskog jezika).

Vijeću je poznato da su se presude MKSJ-a i MKSR-a, koje citiraju razna vijeća Suda BiH, i same oslanjale na dokumente iz oblasti prava oružanih sukoba, npr. Ženevske konvencije i Dopunske protokole, kao i Komentare na iste, kako bi utvrdili elemente relevantnih krivičnih djela iz oblasti međunarodnog prava. Na primjer, pretresno i žalbeno vijeće u predmetu *Delalić* su elemente ubistva izveli iz analize “prirode i svrhe” Ženevskih konvencija i Dopunskih protokola. *Vidi npr. Tužilac protiv Delalića i dr.*, IT-96-21-T, prvostepena presuda, 16. novembar 1998.g., par. 431 i 437 potvrđena u *Tužilac protiv Delalića*, IT-96-21-A, presuda, 20. februar 2001.g., p. 48. Iako je zaključilo da relevantno pravo u svrhu člana 175. nije pravo oružanih sukoba, nego ratno pravo, vijeće ipak može prihvatiti praksu MKSJ-a iz Glave VII kao uvjerljivu ili mjerodavnu. Dijelom je tako zbog toga što se MKSJ ne oslanja isključivo na dokumente koji se odnose na pravo oružanih sukoba u svrhu svoje analize elemenata krivičnih djela prema međunarodnom pravu. Žalbeno vijeće u predmetu *Jelisić* je npr. konstrukciju “zakonski elementi krivičnog djela [ubistvo] izvelo iz “opšte prihvaćen...domaći zakon”, a pretresno vijeće u predmetu *Furundžija* je tragalo za “principima krivičnog prava koji su zajednički za većinu pravnih sistema u svijetu” kako bi izvelo definiciju silovanja. Pretresno vijeće u predmetu *Delalić* se oslonilo na Evropski sud za ljudska prava, Evropsku komisiju za ljudska prava, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Komisiju za ljudska prava. *Tužilac protiv Gorana Jelisića*, IT-95-10-A, presuda, 5. juli 2001.g., par. 35; *Tužilac protiv Furundžije*, IT-95-17/1-T, presuda, 10. decembar 1998.g., p. 177; *Tužilac protiv Delalića*, IT-96-21-A, presuda, 20. februar 2001.g., p. 534 - 539. Štoviše, s obzirom da pravo oružanih sukoba i ratno pravo imaju zajedničko porijeklo, cilj i rječnik, treba smatrati da pravni dokumenti, običaji i praksa koji razvijaju jednu kategoriju prava, istovremeno razvijaju i drugu kategoriju.

¹⁰² Nacrt međunarodne deklaracije o Zakonima i običajima ratovanja (BriseL, 27. august 1874.g.) član 23.; Zakoni o ratovanju na kopnu (Oksford, 9. septembar 1880.g.), član 63.

radnji, uvreda i javne znatiželje. Protiv njih su zabranjene mjere odmazde.” Član 3. dodaje da “ratni zarobljenici imaju pravo na poštivanje njihove ličnosti i časti.” Član 6(b) IMT Povelje (Nirnberg) iz 1945. godine propisuje individualnu krivičnu odgovornost za “ratni zločin” “ubistva ili zlostavljanja ratnih zarobljenika.” Konačno, Pravilo 4 UN-ovih Pravila i propisa komandovanja iz 1950. godine je vojnim komisijama UN Komande u Koreji dodijelilo nadležnost za razna krivična djela, uključujući ubistva i zlostavljanja civila i ratnih zarobljenika. Lica koja uživaju status ratnog zarobljenika imaju pravo da se prema njima postupa u skladu s tim statusom, pa iako budu internirani bez ikakvog posebnog postupka ili razloga, cilj njihove internacije nije njihovo kažnjavanje već samo spriječavanje njihovog učešća u neprijateljstvima i/ili njihova zaštita. Zaštita koja je garantovana predstavlja kompromis između interesa sile koja ih drži i interesa samog zarobljenika.

307. Isto tako, običajni status krivične odgovornosti za ratni zločin protiv civila i pojedinačne odgovornosti za ratne zločine počinjene 1992. godine potvrđen je i od strane Generalnog sekretara UN-a¹⁰³, Komisije za međunarodno pravo¹⁰⁴, kao i jurisprudencijom MKSJ i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR)¹⁰⁵. Ove institucije su utvrdile da krivična odgovornost za zločin protiv čovječnosti i ratne zločine protiv civilnog stanovništva predstavlja imperativni standard međunarodnog prava odnosno *jus cogens*.¹⁰⁶ Zbog toga se čini neospornim da su zločin protiv čovječnosti i ratni zločini protiv civilnog stanovništva 1992. godine predstavljali dio međunarodnog običajnog prava. Ovaj zaključak potvrdila je i Studija o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu¹⁰⁷ sačinjena od strane Međunarodnog komiteta Crvenog krsta. Prema toj Studiji „teške povrede međunarodnog humanitarnog prava predstavljaju ratne zločine“ (pravilo 156), „pojedinci su krivično odgovorni za ratne zločine koje počinju“ (pravilo 151) i „Države moraju istraživati ratne zločine navodno počinjene od strane svojih državljana ili oružanih snaga, odnosno na vlastitoj teritoriji, te ako je potrebno, krivično goniti osumnjičene. Takođe moraju istraživati i druge ratne zločine iz svoje nadležnosti, i ako je potrebno, krivično goniti osumnjičene“ (pravilo 158).

¹⁰³ Izvještaj Generalnog sekretara UN u skladu sa stavom 2. Rezolucije 808 Vijeća sigurnosti od 03.05.1993.godine, dijelovi 34-35 i 47-48.

¹⁰⁴ Komisija za međunarodno pravo, Komentar Nacrta Zakona o zločinima protiv mira i sigurnosti čovječanstva (1996.g.)

¹⁰⁵ MKSJ, Žalbeno vijeće, predmet Tadić, Odluka o pr. jedlogu odbrane za interlokutornu žalbu u pogledu nadležnosti, 02.10.1995.g., stav 151.; MKSJ, Pretresno vijeće, presuda u predmetu Tadić od 07.05.1997.g.; stavovi 618-623;

¹⁰⁶ Komisija za međunarodno pravo, Komentar Nacrta odredbi o odgovornosti države za radnje nezakonite prema međunarodnom pravu (2001.g.), član 26.

308. Ispitujući shodne zakonske kriterije za utvrđivanje blažeg zakona (*lex mitior*) za počinioca *in concreto*, slijedom prigovora upućenih u završnim riječima od strane odbrane, Vijeće je utvrdilo da je obzirom na propisanu kaznu za predmetna djela KZ BiH blaži za počinioca u odnosu na Krivični zakon SFRJ, koji je, također, propisivao oba predmetna krivična djela. Naime, prema odredbama člana 142. i 143. KZ SFRJ, a kako je to već pomenuto, za navedena krivična djela ponaosob bila je zapriječena kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili smrtna kazna, dok je za ista krivična djela, prema važećem Zakonu, zapriječena kazna zatvora u trajanju od najmanje deset godina ili kazna dugotrajnog zatvora za svako. Nakon izvršene komparacije spomenutih kazni, sud je došao do zaključka da je zapriječena kazna, po važećem Zakonu, u svakom slučaju blaža od ranije propisane, bez obzira što je ranijim zakonom donja granica visine kazne bila pet godina, a iz razloga što je prema međunarodnom običajnom pravu uspostavljeno da je smrtna kazna u svakom slučaju strožija kazna od dugotrajnog zatvora, a isto tako prema običajnom pravu apsolutno pravo osumnjičenog je da ne bude pogubljen, a država je dužna osigurati to pravo, što je i učinjeno donošenjem novog zakona.

309. Ovakvo stanovište potkrijepljeno je i jurisprudencijom Evropskog suda, ne može se pozivati na povredu člana 7. Konvencije u slučaju kada je podnosiocu žalbe izrečena doživotna kazna zatvora odnosno kazna dugotrajnog zatvora za krivično djelo za koje je u vrijeme izvršenja bila propisana smrtna kazna, iako doživotna kazna zatvora, odnosno kazna dugotrajnog zatvora nisu bile propisane zakonom koji je tada bio na snazi, zato što je doživotna kazna očigledno blaža od smrtne kazne.

310. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je razmatrao ovo pitanje u žalbi A. Maktoufa (AP 1785/06) i u svojoj odluci od 30.3.2007. godine navodi: „68. U praksi, ni u jednoj državi bivše Jugoslavije u zakonodavstvu nije postojala mogućnost izricanja doživotnog zatvora niti dugotrajnih zatvorskih kazni, a što je Međunarodni krivični sud za zločine na području bivše Jugoslavije često činio (predmet *Krstić, Galić*, itd.). Istovremeno, koncept KZ SFRJ je bio takav da nije predviđao postojanje dugotrajnog niti doživotnog zatvora nego je za najteža krivična djela propisivao smrtnu kaznu, a za lakše oblike maksimalne zatvorske kazne do 15 godina zatvora. Dakle, jasno je da se ne može odvojiti jedna sankcija od cjelokupnosti cilja koji se žalio postići kaznenom politikom u vrijeme važenja tog zakona.“ „69. U vezi s tim, Ustavni sud smatra da nije moguće jednostavno „odstraniti“ sankciju i

¹⁰⁷ *Jean-Marie Henchaerts i Luise Doswald-Beck; Običajno međunarodno humanitarno pravo; MKCK, Cambridge University Press,*

primijeniti druge, blaže sankcije i time praktično ostaviti neadekvatno sankcionirana najteža krivična djela.“

311. Zbog svega navedenog Vijeće je primijenilo važeći Krivični zakon BiH, utvrdivši da takvo postupanje ne predstavlja povredu ni načela *nulla poena sine lege* niti prava optuženog na izricanje blaže kazne, obzirom da je važeći zakon blaži u odnosu na KZ SFRJ.

VIII. ODLUKA O KRIVIČNO-PRAVNOJ SANKCIJI

A. MJERODAVNO PRAVO

312. Odvraćanje i retribucija su osnovna načela koja se imaju u vidu kod odmjeravanja kazne pred krivičnim sudovima.¹⁰⁸“Dok retribucija zahtijeva proporcionalnu kaznu za počinjena krivična djela,”¹⁰⁹odvraćanje, propisano u okviru svrhe kažnjavanja u članu 39.c) KZ BiH, treba osigurati da izrečena kazna druge odvrati od počinjenja takvih krivičnih djela.¹¹⁰U članu 48. stav 1. KZ BiH su propisana opšta pravila za odmjeravanje kazne kojim su utvrđene sve okolnosti koje su od uticaja da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti), a osobito: stepen krivice, pobude iz kojih je djelo učinjeno, jačina ugrožavanja ili povrede zaštićenog dobra, okolnosti pod kojim je djelo učinjeno, raniji život učinioca, njegove lične prilike i njegovo držanje nakon učinjenog krivičnog djela, kao i druge okolnosti koje se odnose na ličnost učinioca.

B. KAŽNJAVANJE KOJE JE NEOPHODNO I SRAZMJERNO TEŽINI KRIVIČNOG DJELA

313. Vijeće je za svako od počinjenih krivičnih djela kako Ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH, tako i Ratnog zločina protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH izvršenih u sticaju, na osnovu razmatranja svih zakonom propisanih elemenata u odnosu na optuženog Sulja Karajića utvrdilo najprije pojedinačne kazne, a zatim i odmjerilo jedinstvenu kaznu kaznu primjenom

2005., str. 568 i dalje.

¹⁰⁸ Prvogostepena presuda MKSJ u predmetu *Tužilac protiv Mladena Naletilića i dr.* (IT-98-34-T), 31. mart 2003., para. 739.

¹⁰⁹ Drugogostepena presuda MKSJ u predmetu *Čelebići*, para. 806; drugogostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, para. 185.

¹¹⁰ MKSJ, Presuda o kazni u predmetu *Todorović*, para. 29; Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, para. 23.

člana 53. KZ BiH, kako je to već navedeno u izreci presude, smatrajući da je izrečena jedinstvena kazna neophodna i da odgovara proklamovanim zakonskim ciljevima.

1. Izrečena kazna mora biti neophodna i srazmjerna jačini opasnosti za zaštićena lica i vrijednosti (član 2. stav 2. KZ BiH)

314. U središtu ovog suđenja bila su ubistva i patnje ratnih zarobljenika i civila pobliže opisani u izreci ove presude do kojih je došlo tokom rata u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, a čiji vinovnik je bio optuženi. Vijeće je prilikom izricanje kazne među ostalim faktorima koji su relevantni za odmjeravanje kazne, uzelo u obzir težinu počinjenih krivičnih djela utvrđujući istu kao faktor od primarne važnosti. Utvrđivanje težine zločina „zahtijeva razmatranje posebnih okolnosti predmeta, kao i oblika i stepena sudjelovanja optuženih u zločinu“.¹¹¹ U ovom predmetu je za navedena krivična djela bio jedan optuženi, Suljo Karajić. Vijeće ponavlja uslov da kazna mora odražavati težinu zločina,¹¹² premda je Vijeću jasno da za žrtve nijedna kazna nije srazmjerna težini ovih djela. Nasilnička priroda postupaka optuženog koja je u pojedinim slučajevima išla do surovog postupanja (epizoda koja se odnosi na polivanje hladnom vodom u zimskim uslovima nagih muškaraca u zrelim godinama, te njihovo prebijanje motkama) je usadila strah u mnoge. Da je taj strah još živ kod mnogih žrtava govori njihovo svjedočenje tokom postupka u ovom predmetu što svakako ukazuje na stepen težine počinjenih krivičnih djela.

315. Vijeće će u vezi s tim takođe uzeti u obzir zakonske elemente koji se odnose na ovu konkretnu svrhu, to jest, patnju direktnih i indirektnih žrtava.¹¹³ U ovom predmetu su o patnjama direktnih žrtava svjedočili preživjeli koji su došli na Sud. Indirektne žrtve, porodica i prijatelji, su takođe bili izloženi vlastitom strahu, patnjama i duševnom bolu. Sigurno je da se brojnost žrtava i intenzitet pretrpljenih patnji mora pripisati u otežavajuće okolnosti po optuženog.

2. Kazna mora biti srazmjerna stepenu patnje, te mora biti dostatna kako bi uticala na druge da ne čine slična krivična djela u budućnosti (član 6. i 39. KZ BiH)

¹¹¹ Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, para. 852, citirana u Drugostepenoj presudi u predmetu *Aleksovski*, para. 182; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, para. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, para. 101; Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić i dr.*, para. 740..

¹¹² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, para. 847.

¹¹³ Član 48. KZ BiH.

316. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti pitanju odvratanja jer se radi o tako teškom zločinu da se mora i treba iskoristiti svako raspoloživo pravno sredstvo u svrhu vladavine prava kako bi osiguralo da se ova djela nikada ne ponove. Ovakva djela ne smiju biti ponovo počinjena u eventualnim budućim sukobima. Kako bi se drugi odvratili od činjenja sličnih krivičnih djela kazna mora biti učinkovita u smislu da u dovoljnoj mjeri odražava težinu zlodjela. Ova krivična djela su djela vojnika van kontrole koji nije bio pod nadzorom svojih nadređenih, i koji ga nisu ni kaznili. Čak i za slučaj da je položaj optuženog Karajića u cjelokupnoj hijerarhiji V korpusa AR BiH bio nizak, a takav je i bio, „ [...]to ne znači da se automatski mora izreći niska kazna. I u ovom kontekstu je ponovljen uslov da kazna mora odražavati težinu zločina.“¹¹⁴ Iako i druge osobe snose odgovornost, (u tom smislu slijedom svjedočenja brojnih svjedoka optužbe, indikativno je ponašanje braće Džaferović) u ovom slučaju je važno da se predmetna krivična djela tretiraju kao teške povrede Međunarodnog humanitarnog prava (MHP) što zapravo i predstavljaju, tako da služe kao nauk drugima.

3. Krivičnopravna sankcija mora odražavati društvenu osudu ponašanja optuženog (član 39. a) KZ BiH)

317. U ovom slučaju, ne samo za lokalnu zajednicu, već i za međunarodno pravo i krivični zakon BiH djelovanje optuženog u vrijeme izvršenja djela predstavlja kažnjivo ponašanje prema domaćim i međunarodnim propisima. Obje zajednice čiji su pripadnici nekad učestvovali u oružanom sukobu, bez obzira i na danas prisutne podjele i različito gledanje na prošlost, su jasno izrazile svoj stav da su ovakvi zločini za osudu bez obzira na to koja strana ih je počinila ili na kojem mjestu su počinjeni, te da isti ne smiju proći nekažnjeno. Sankcija mora biti dovoljno teška kako se preko ovog zločina ne bi prešlo njegovim neadekvatnim kažnjavanjem.

¹¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, para. 847. preuzet citat iz prvostepene presude u predmetu *Naletilić i dr.*, para.744.

4. Kazna mora biti neophodna i srazmjerna vaspitnoj svrsi Zakona, a to je da lica budu upoznata sa pogibeljnošću zločina, te sa pravednošću kažnjavanja učinitelja (član 39. d) KZ BiH)

318. Suđenje i kažnjavanje ovih djela mora pokazati da se zločini koji su počinjeni za vrijeme rata neće tolerisati i da je krivični postupak odgovorajući način da se zločini razotkriju i da se prekine začarani krug lične odmazde. Vijeće ne može narediti pomirenje, niti ga presuda može zahtijevati. Međutim, kazna koja u potpunosti odražava težinu djela može doprinijeti pomirenju tako što će dati zakonski, a ne nasilan odgovor, te promovisati nastojanje da se na taj način zadovolji pravda umjesto ličnom osvetom ili osvetom zajednice. Ovo krivično djelo pogodilo je ne samo žrtve već i cijeli dio zemlje koji se našao u sukobu unutar sukoba. U ovom slučaju Sud se nada da izrečena kazna pokazuje da ja pravična presuda moguća čak i u predmetima najtežih zločina.

319. Pravičnost kao zakonski uslov se također mora uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne,¹¹⁵ kao i konkretne okolnosti ne samo krivičnog djela već i njegovog počinioca. Zakon predviđa dva cilja koja su relevantna za lice osuđeno za krivično djelo: (1) da se počinitelj odvрати od činjenja krivičnih djela u budućnosti;¹¹⁶ i (2) rehabilitacija¹¹⁷. Rehabilitacija nije samo svrha koju je Krivični zakon predvidio kao obavezu Suda, već je to jedini cilj kažnjavanja koji se izričito zahtijeva međunarodnim pravom o ljudskim pravima kojeg se vijeće po Ustavu BiH mora pridržavati. Član 10. stav 3. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (MPGPP) glasi: "Kazneni sistem mora obuhvatati postupke prema osuđenima čiji je glavni cilj promjena njihovog ponašanja i društvena rehabilitacija".

320. Postoji niz pravila koja su relevantna za ove svrhe jer utiču na kaznu koja će se izreći pojedinom licu koje je oglašeno krivim.¹¹⁸ O elementima od kojih zavisi odmjeravanje kazne je bilo riječi u paragrafu 220. ove presude. Zavisno od činjenica, ovi elementi mogu predstavljati otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti prilikom odmjeravanja kazne. Cilj razmatranja ovih elemenata jeste da pomognu Sudu u utvrđivanju kazne koja je neophodna i srazmjerna u smislu svrhe kažnjavanja i elemenata koji su već uzeti u obzir u

¹¹⁵ Član 39. KZ BiH.

¹¹⁶ Član 6. i 39. KZ BiH.

¹¹⁷ Član 6. KZ BiH.

¹¹⁸ Član 48. KZ BiH.

odnosu na sam zločin i njegove posljedice po zajednicu, ali pod uslovom da ta kazna odgovara preventivnim i odgojnim zahtjevima u odnosu na konkretnog počinioca.

C. OPTUŽENI

1. Stepen odgovornosti

321. Optuženi Karajić Suljo je direktno odgovoran za zločine koje je počinio. On ne samo da je u vrijeme izvršenja krivičnih djela bio u mogućnosti da shvati značaj svojih djela i da upravlja svojim postupcima, tj. imao je očuvane intelektualne i voljne sposobnosti, već je i htio nastupanje zabranjenih posledica, dakle, postupao je sa direktnim umišljajem.

(a) Držanje i lične prilike optuženog

322. Držanje i lične prilike optuženog Karajić Sulje prije, za vrijeme i nakon počinjenja zločina ulaze u činjenični sklop koji se podvodi kako pod olakšavajuće tako i otežavajuće okolnosti, i kao takve su relevantne sa aspekta odvratanja i rehabilitacije.

(i) Prije počinjenja krivičnog djela

323. Kao što se da zaključiti iz nalaza vještaka odbrane dr. Bilalbegovića [dokaz odbrane (O-11)], optuženi je odrastao u socijalno i emotivno nestabilnom okruženju. Otac optuženog je bio sklon promiskuitetu, imao je običaj da privede neku ženu kući i sa njom živi neko vrijeme, a zatim dovede drugu, pa treću i tako redom. Tako je majka od optuženog često bila u situaciji da mora napustiti i kuću i djecu, jer je on dovodio druge žene. Od djece je samo tražio potpunu poslušnost i odgovornost u obavljanju poslova oko zemljoradnje, ne vodeći računa o školovanju ili drugim potrebama djece. Svaka neposlušnost je bila kažnjavana fizičkim zlostavljanjem, pa i premlaćivanjem. Sigurno je da je takvo nečovječno očevo ponašanje, i po običnom i laičkom rezonovanju, moralo ostavilo negativnog traga kad je riječ o Suljinoj ličnosti na njegovo emotivno sazrijevanje. Radi takvog ponašanja oca, iako mu je bio jedini sin, Suljo je morao napustiti oca i majku sa nepunih 15 godina i otići i tražiti posao u Sloveniji, gdje je uz rad završio srednju građevinsku školu. Sa ocem nije održavao kontakte jer se od njega plašio. U Bosnu i Hercegovinu se vratio početkom rata.

(ii) Okolnosti izvršenja krivičnog djela

324. Oružani sukob u Zapadnoj Bosni je bio izuzetno bolan sukob. Okrenuo je Muslimane protiv Muslimana na području koje pripada Bosanskoj krajini. Nekim svjedocima je bilo jasno da su mnogi mladi ljudi bili uvučeni u ovaj sukob bez ikakvog jasnog osjećaja šta je izazvalo ovaj sukob. Za mnoge je to bilo samo pitanje geografije imajući u vidu kontekstualni aspekt ovog oružanog sukoba, koji se odnosi na istorijske činioce, tradiciju i psihološki profil jednog po monogo čemu specifičnog kolektiviteta. Jasno je da je optuženi smatrao da su neprijatelji u ovom slučaju bili izdajice i kao takve ih je posebno prezirao, što je bio njegov lični stav koji ga je očigledno dodatno motivisao za počinjenje zabranjenih djela.

325. Međutim, stoji činjenica, o čemu su svjedočili brojni svjedoci optužbe, po kojoj je optuženi prilikom izvršenja krivičnih djela ispoljio posebnu upornost, i iskazao količinu kriminalne energije u velikom intenzitetu nad bespomoćnim žrtvama uključujući i civile, što je Vijeće svakako uzelo kao otežavajuću okolnost na njegovoj strani.

(iii) Okolnosti nakon vremena inkriminacije

326. Optuženi je poslije rata završio pedagošku školu. Dobio je još jedno dijete i mirno je živio u Velikoj Kladuši. Nije mogao predavati zbog povreda usne duplje. I dalje trpi velike patnje zbog ove povrede. Vodio je ugostiteljski objekat. Činjenica da ranije nije osuđivan je od Vijeća cijenjena kao olakšavajuća okolnost.

(iv) Držanje tokom postupka

304. Optuženi je tokom postupka uvažavao Sud i u cjelini imao je korektno držanje, što je Vijeće cijenilo kao prikladno i u skladu sa očekivanjima Vijeća. Navedeno, posmatrano samo za sebe ima neutralan značaj sa aspekta vrednovanja okolnosti kao olakšavajućih ili otežavajućih, jer u krajnjem, primjereno ponašanje je obaveza za sve učesnike postupka.. Međutim, Vijeće je ovu činjenicu dovelo u vezu sa činjenicom da su dolazak i obraćanje Sudu bili veoma teški za optuženog zbog očiglednih bolova i nelagode zbog njegove povrede usne duplje tokom rata, da se uprkos tome, optuženi svo vrijeme ponašao dostojanstveno, pa je tim činjenicama gledanim u ukupnosti ipak dao značaj olakšavajućih okolnosti.

(b) Motiv

327. Postojanje motiva, o čemu je bilo donekle riječi u paragrafu 302., čemu treba dodati i njegov osvetnički stav prema licu po nadimku „Kolač“ zbog navodnog ranjavanja i time uzrokovanih bolova počinjenog navodno od tog lica, ne predstavlja bitan element krivičnog djela u ovom predmetu niti se povezuje sa umišljajem. Kod optuženog je postojao potrební umišljaj da poćini zloćine propisane zakonom i navedene u izreci presude. Stoga Vijeće neće šire razmatrati pitanje motiva, već će se zadovoljiti konstatacijom po kojoj je u međunarodnom obićajnom pravu ustaljena zabrana prihvatanja argumenta *tu quoque*¹¹⁹. Stoga Vijeće pitanju motiva nije dalo znaćaj koji bi ga svrstao u djelokrug bilo olakšavajućih bilo otežavajućih okolnosti.

(c) Lićnost optuženog i njegove porodićne prilike

328. Iz provedenih dokaza Vijeće je došlo do zaključka da optuženi Suljo Karajić kada je rijeć o procjeni njegove lićnosti malo šta ima sa istom lićnosti *tempore criminis*. Vijeće nije moglo preći preko ćinjenice da je optuženi i sam bio izložen, u prvom redu, fizićkim patnjama obzirom da je višestruko ranjavan tokom borbi, da je trpio jake bolove, da se posledice ranjavanja osjeća i danas, u što se i sam Sud uvjerio. Vijeće je, kada je rijeć o lićnosti optuženog u statusu borca, cijeniło njegovu lićnu hrabrost koju je neosporno ispoljio tokom oružanog sukoba i što su potvrdili svi njegovi saborci. Međutim, sud isto tako primjećuje da njegova hrabrost nije praćena empatijom prema poraženim. Takođe, Sud je cijeniło ćinjenicu da je on jedini izdržavao porodicu ukljućujući maloljetnu djecu. Sve su to okolnosti koje je Sud cijeniło kao olakšavajućim.

2. Ublažavanje kazne u skladu sa Zakonom

329. Imajući u vidu stav odbrane Vijeće je razmatralo mogućnost ublažavanje kazne na strani optuženog. Naime, ćlan 49. KZ BiH navodi sljedeće u pogledu ublažavanja kazne:

Sud mođe ućinitelju odmjeriti kaznu ispod granice propisane zakonom ili izreći blažu vrstu kazne:

¹¹⁹ Izraz na lat. *Tu quoque* – „ti takode“, tvrdnja da je neko ponašanje ispravno zato jer je tako postupio i protivnik; slićno za poziv na ponašanje trećih osoba. Izvor: Nikola Visković, *Argumentacija i pravo*, Dosije, Bgd, 2004., str. 89.

- a. Kad zakon propisuje da se učinitelj može blaže kazniti; i
- b. Kad sud utvrdi da postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje ukazuju da se i sa blažom kaznom može postići svrha kažnjavanja.

Nakon sagledavanja svih utvrđenih činjenica predmeta koje se odnose na ovo pitanje, Vijeće je zaključilo da nisu ispunjeni traženi uslovi propisani ovim članom a time se kazna nije mogla ublažiti.

3. Odvracanje i društvena rehabilitacija

330. Dužina zatvorske kazne kao i vrijeme provedeno u zatvoru kao kazna za zločin u većini slučajeva predstavljaju legitimna sredstva prevencije. Ona počiniocu daju mogućnost da razmotri posljedice svojih radnji na žrtve, razmisli o svojim greškama iz prošlosti i da se iskupi za svoje kriminalne radnje.

D. ZAKLJUČAK

331. S obzirom na gore navedene okolnosti, Vijeće nije utvrdilo da je dugotrajna kazna odgovarajuća u ovom slučaju. Umjesto toga Vijeće nalazi odgovarajućom jedinstvenu kaznu od 18 (osamnaest) godina

332. Pojedinačno utvrđene kazne i nakon toga izrečena jedinstvena kazna od 18 godina odražava kako olakšavajuće tako i otežavajuće okolnosti. Sud nalazi da je ovaj tip krivične sankcije proporcionalan težini krivičnog djela, s obzirom na postojeće otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, te učešću i ulozi optuženog u počinjenju krivičnog djela, dok će se kaznom postići krajnji cilj krivičnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39. KZ BiH.

333. **Na osnovu člana 56. KZ BiH**, optuženom će se u izrečenu kaznu zatvora uračunati vrijeme koje je proveo u pritvoru po rješenju ovog Suda, počevši od dana lišenja slobode od 17.10.2007.godine, pa nadalje.

334. Izričući ovu vrstu i visinu kazne, Vijeće nalazi da suđenje i kazna za takva djela mora pokazati ne samo da se neće tolerisati zločini počinjeni za vrijeme rata, nego i da je sistem krivičnog pravosuđa pravi način da se prepozna zločin i prekine krug lične odmazde. Pomirenje nije nešto što naređuje sud ili što se nameće kaznom. Međutim, kazna koja potpuno odgovara težini djela može doprinjeti pomirenju tako što se umjesto

nasiljem na to djelo odgovara zakonom, a s ciljem da se želja za osvetom kod pojedinca ili u zajednici zamjeni spoznajom da je pravda zadovoljena na način koji doprinosi pomirenju.

IX. ODLUKA O TROŠKOVIMA I IMOVINSKO-PRAVNOM ZAHTJEVU

335. Vijeće je odlučujući o troškovima krivičnog postupka, cijenilo sve relevantne okolnosti na strani optuženog i primjenom člana 188. stav 2. i 4. ZKP BiH istog oslobodilo obaveze plaćanja troškova krivičnog postupka, obzirom na slabo imovno stanje, jer bi njihovim plaćanjem bila dovedena u pitanje egzistencija osobe koju je optuženi dužan da izdržava, te isti padaju na teret budžetskih sredstava Suda.

336. U pogledu imovinsko-pravnih zahtjeva, Vijeće je na osnovu odredbe člana 198. stav 2. ZKP BiH, oštećene sa imovinsko pravnim zahtjevima uputilo na parnicu, obzirom da bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva iziskivalo duže vrijeme, što bi samim tim i produžilo ovaj postupak. Vijeće je kod odlučivanja imalo u vidu okolnost da je Tužilaštvo dana 16.02.2010.godine dostavilo u sudski spis saglasnost oštećenih koji su postavili imovinske zahtjeve da ih Sud BiH uputi da imovinsko pravne zahtjeve u cijelosti ostvare u parničnom postupku.

X. OSLOBAĐAJUĆI DIO

1. UOPŠTENO

337. Apelaciono vijeće je optuženog oslobodilo za radnje detaljno opisane u tačkama **1a, 1b. i 2.** oslobađajućeg dijela izreke presude (3g, 3i. i 4. optužnice), obzirom da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo krivicu optuženog za navedene inkriminacije. Optuženi se teretio da je inkriminacijama pod tačkom 1. počinio krivično djelo Ratni zločin protiv civilnog stanovništva, a inkriminacijom pod tačkom 2. krivično djelo Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika.

2. POJEDINAČNE INKRIMINACIJE

(a) Tačka 1a./ 3g. Optužnice

338. Pod tačkom 1a. (3g. Optužnice) optuženi se teretio da je počinio krivično djelo mučenja i ubistva Abdić Šefika na način što je nakon što je u Osnovnu školu u Todorovskoj Slapnici sa borbene linije doveo i razoružao Abdić Šefika, pripadnika 506. brigade 5. korpusa Armije BiH, pod sumnjom da sarađuje sa pripadnicima Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, zajedno sa podređenim mu pripadnikom voda vojne policije Osmanom zv. "Šekinov" i pripadnikom 505. viteške motorizovane brigade Hama Durmićem zv. "Pišta" istog fizički maltretirao udarajući ga po svim dijelovima tijela, da bi ga nakon dva do tri dana zajedno sa Džaferović Huseinom zv. "Zvizda", komandantom Civilne zaštite u Todorovskoj Slapnici, te pripadnicima podređenog mu voda vojne policije Jusom Bužimkićem i Čaušević Šemsudinom zv. "Šucko" izveo iz navedene škole, a potom su zajedno u istog ispalili oko petnaestak hitaca od kojih je Abdić Šefik odmah podlegao.

339. Na okolnosti ove tačke optužnice, između ostalih, svjedočili su svjedoci A, B, C, Abdić Mahmut, Rizvić Bajro, Abid Džebić, Abdić Muharema i Čuturić Mirsad.

340. Svi navedeni svjedoci, osim svjedoka A i Čuturić Mirsada, u svojim iskazima ne pominju optuženog Karajić Sulju kao osobu koja je maltretirala i ubila Abdić Šefika. Tako svjedok B je posvjedočio da je samo čuo priče koje su kružile da je za sva zlodjela odgovoran Karajić i njegova policija, ali da ne zna ko je ubio Šefika, jer nije bio prisutan.

Otac ubijenog Šefika, Abdić Mahmut je u svom iskazu naveo „Ko je ubio moga sina zna Karajić, braća Džaferović i Šemsudin Durmić“. Svjedok Rizvić Bajro je naveo da je posljednji put vidio Abdić Šefika kako ga izvode iz hodnika škole i da je već bio mrkli mrak. Izvodili su ga Husein Džaferović, Mehić Šerifa Fikret, i vojnik Šucko, a zatim je Husein Džaferović sa malo većim tonom zatražio pušku od ovog vojnika, i nakon što su „zamakli“ za dio škole svjedok je čuo riječi Džaferovića upućene Šefiku „Jesam li ti rek'o da će doći vrijeme kad će i moj vjetar zaduvati“. Potom se čuo rafal, ali svjedok nije vidio ko je pucao, te ističe da kritične prilike sigurno nije vidio optuženog Karajića.

341. Jedino je svjedok „A“ tvrdio da je bio prisutan na mjestu događaja, te navodi da je vidio optuženog Karajića, ali i on kaže da nije vidio ko je pucao kritične prilike. Svjedok Čuturić Mirsad je naveo da je u prostoriju u kojoj je on boravio u školi Šefika doveo Husein Džaferović i da je oštećeni već bio pretučen. Te prilike Šefik mu nije rekao ko ga je tukao, već samo da ga je doveo Suljo i da zna da će biti ubijen.

342. Vijeće nije poklonilo vjeru iskazu svjedoka A, obzirom da je isti ocijenilo kao nekonzistentan i neprecizan u odnosu na odlučne činjenice. Vijeće je cijeniло i navode svjedoka Čuturića po kojima je u momentu kada su njega, Ponjević Derviša i Đebić Bećira povezli vozilom iz Todorovske Slapnice prema Hajratu da se optuženi okrenuo prema njima i rekao da je ubio Abdić Šefika, jer je isti pokušao pobjeći, međutim na ovakvoj usamljenoj tvrdnji i navodnoj izjavi optuženog, nije moglo zasnovati dovoljan stepen uvjerenja da je isti to uistinu to i učinio.

343. Kod ovakvog stanja stvari, Apelaciono vijeće zaključuje da su se inkriminacije mučenja i ubistva oštećenog Abdić Šefika u predmetnoj školi nesumnjivo i desile na način kako je to opisano u izreci presude, međutim, nije moglo isključujući svaku razumnu sumnju, a koji standard je neophodan kod utvrđivanja krivice optuženog lica, utvrditi da na strani Sulje Karajića postoji krivica za predmetne inkriminacije.

(b) Tačka 1b. /3i. Optužnice

344. U pogledu ove tačke optuženja, Apelaciono vijeće nije moglo na nesumnjiv način utvrditi da je optuženi Karajić fizički zlostavljao Džebić Muhameda zajedno sa podređenim mu pripadnicima voda vojne policije Jusom Bužimkićem, Osmanom zv. “Šekinov”, Durmić Šemsudinom zv. “Šucko” i pripadnikom 505. viteške motorizovane brigade Durmić Hamom zv. “Pišta”, na način što su ga udarali gumenim palicama po svim dijelovima tijela, od kojih

udaraca je isti bio krvav i nije mogao hodati, da bi od zadobijenih povreda Džebić Muhamed i podlegao u školi.

345. Na navedene okolnosti, Vijeće je prvenstveno cijenilo iskaze svjedoka A, B, C, Osmankić Rasima, Čuturić Mirsada, Džebić Adila i Rizvić Bajre, pri čemu nije poklonilo vjeru svjedoku A, dok su svi ostali svjedoci po čuvenju. Tako, svjedok B je naveo da je čuo da je Džebić Muhamed u školi i da je umro od batina, dok je svjedok Čuturić Mirsad na ovu okolnost izjavio da je od stražara čuo da je Džebića tukao Karajić i njegova policija, te da je nakon što su se čuli jauci oštećenog čuo stražara kako zove doktora, a da je isti rekao „ja liječim ovamo dole, a gore liječi Suljo Hodža“. Ovu istu rečenicu potvrdio je i svjedok C. Dakle, oba svjedoka su potvrdila da je oštećeni tučen i da je bio u jako lošem stanju, ali nisu znali ko ga je tukao. Takođe, svjedok Rizvić Bajro je naveo da mu je upravo oštećeni Džebić rekao da ga u T. Slapnici tuku i maltretiraju Husein i Hasan Džaferović sa policijom optuženog Karajića, za koje svjedok smatra da su odgovorni za njegovu smrt.

346. Međutim, niti jedan od svjedoka koji su boravili u školi u inkriminisano vrijeme, nije potvrdio da je lično vidio da optuženi Karajić tuče oštećenog Džebića, koji nesumnjivo jeste fizički maltretiran i mučen, uslijed čega je i preminuo. Vijeće je sve dokaze cijenilo u njihovoj ukupnosti, ali nije moglo na osnovu nepreciznih tvrdnji „po čuvenju“ da su oštećenog tukli braća Džaferović i policija Sulje Karajića, izvesti nesumnjiv zaključak, koji bi bio jedini mogući, da je optuženi lično sa imenovanim podređenim mu licima fizički zlostavljao Džebić Muhameda na način opisan u izreci presude.

(c) Tačka 2. / 4. Optužnice

347. Apelaciono vijeće nije našlo dokazanom krivicu optuženog Karajića za ubistvo Dizdarević Rasima, ranjenog pripadnika narodne odbrane APZB, na način da ga je, a nakon što je predao oružje, optuženi udario nogom, od čega je oštećeni pao licem prema zemlji, da bi optuženi kleknuo i ručnom žagom mu počeo sjeći glavu, a potom istu odvojio od tijela udarcem sjekire, te glavu Dizdarević Rasima stavio na štap i zabio ga u zemlju.

348. Na okolnosti iz ove tačke optužnice svjedočili su svjedoci A, N, O, R, Čaušević Meho, Osmanagić Sulejman, Rizvić Bajro i Čović Esad, kao i materijalni dokazi tužilaštva DVD sa snimkom iskopavanja glave Dizdarević Rasima i sa snimkom iskopavanja tijela Dizdarević Rasima, dostavljen od strane Udruženja logoraša Zapadna Bosna (T-82) i

Izvod iz matične knjige umrlih na ime Dizdarević Rasim, broj 04/2-13-1-620/2007 od 1.10.2007. godine.

349. Svjedok N je naveo da je poslije rata u dvorište njegovog oca došao nepoznat čovjek koji je njegovom ocu ispričao da je bio prisutan kritične prilike i da je gledao kako je Suljo Hodža uzeo Rasima, oborio ga na zemlju, nakon čega je isti pao potrbuške, zatim uzeo žagu od radnog voda, i počeo da sjeće glavu, po vratu, ali pošto nije išlo „uzeo je sikiru i na panju završio pos'o - odsjek'o glavu“. Međutim, svjedok je prilikom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane izjavio da ranije nije davao nikakvu izjavu na ove okolnosti, te da lično nije pokušao doći do informacije o podacima čovjeka koji je sve navedeno ispričao njegovom ocu.

350. Svjedoci „R“ i „O“ su saglasno potvrdili da su bili pozvani da idu zakopati glavu i da su tom prilikom čuli od prisutnih vojnika da je to učinio Suljo Karajić. Nisu znali kome glava pripada.

351. Svjedok odbrane Čaušević Meho, učesnik borbi na Džaferagića brdu u inkriminisano vrijeme, je izjavio da je kritične prilike uslijed neprijateljstava i granata koje su padale, jedan od pripadnika Hamzi pronašao glavu stradalog neprijateljskog vojnika, za koju je Suljo rekao da se stavi na tranšej da plaši neprijatelje, što je i učinjeno.

352. Vijeće zaključuje da niti jedan od navedenih svjedoka tužilaštva nije očevidac, već se radi o licima koja su posredno čula o ovom događaju, te kada se isti dovedu u vezu sa svjedočenjem Čaušević Mehe, ne može se izvesti zaključak isključujući svaku razumnu sumnju da je optuženi Karajić izvršio predmetnu inkriminaciju na način opisan pod ovom tačkom izreke presude.

3. ZAKLJUČAK

353. Apelaciono vijeće je kod ocjene ponuđenih dokaza u pogledu krivice optuženog za počinjenje predmetnih inkriminacija, imalo u vidu činjenicu da i posredni dokazi u svojoj ukupnosti mogu dovesti do utvrđenja odlučne činjenice. Međutim, isto je zaključilo da ne postoji čvrsta i logična povezanost među posrednim dokazima, koja bi dovela do jedinog mogućeg zaključka kojim bi se isključila svaka druga verzija događaja u odnosu na onu koja je predstavljena optužbom, da je optuženi Karajić van razumne sumnje počinio inkriminacije koje mu se pod tačkama 3g., 3i. i 4. Optužnice stavljaju na teret.

354. Stoga je u konkretnom slučaju našlo opravdanim primjenu načela "*in dubio pro reo*", to jeste pravila koje se odnosi na to, da činjenice koje idu na štetu optuženom moraju biti utvrđene sa potpunom sigurnošću, odnosno "van razumne sumnje", a ako postoji sumnja u odnosu na te činjenice, a kako je u konkretnom slučaju je ovo Vijeće našlo da takva sumnja postoji, one se ne mogu uzeti kao utvrđene. Sa druge strane, donja premisa navedenog pravila glasi da činjenice koje idu u korist optuženog se uzimaju kao utvrđene čak i ako su samo vjerovatne.

355. Poštujući citirani princip, Vijeće je uz primjenu člana 284 tačke c) optuženog oslobodilo za opisane krivično-pravne radnje čime bi počinio krivično djelo **Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika iz člana 175. tačka a) i b) KZ BiH** i krivično djelo **Ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 173. stav 1. tačka c) i e) KZ BiH**, u vezi sa članom 180. stav 1. KZ BiH, a sve u vezi sa članom 29. KZ BiH.

ZAPISNIČAR:

Medina Džerahović

PREDSJEDNIK VIJEĆA

S U D I J A

Mr. Dragomir Vukoje

POUKA O PRAVNOM LIJEKU: Protiv ove presude žalba nije dozvoljena.

XI. PRILOG I I PRILOG II

PRILOG 1				
LISTA DOKAZA TUŽILAŠTVA BIH PREDATIH SUDU U TOKU POSTUPKA U PREDMETU x-kr-07/336, PROTIV KARAJIĆ SULJE				
Dokaz	Opis	Datum predaje	Broj u optužnici	Napomena
T-1	Proglas Fikreta Abdića stanovništvu Zapadne Bosne od 22.09.1993. godine; Inicijativa za formiranje Autonomne pokrajine Zapadna Bosna; Proglas demokratske inicijative građana Zapadne Bosne od 10. oktobra 1993. godine;	20.03.2008.	dokaz 1 dokaz 2; dokaz 3;	SUD Proglas Fikreta Abdića stanovništvu Zapadne Bosne od 22.9.1993. uz priloge A) obrazloženje Deklaracije o proglašenju Republike Zapadna Bosna B) inicijativa za formiranje autonomne pokrajine „Zapadna Bosna“ uključene u Sastav Republike Bosne i Unije Republika Bosne i Hercegovine C) novinski članak D) pristupnica za članstvo u Zapadnobosansku muslimansku demokratsku stranku E) proglas Demokratske inicijative građana Zapadna Bosna F) Saglasnost sa inicijativom da se okrug Bihać formira kao autonomna pokrajina Zapadna Bosna uključena u sastav Republike Bosne i Unije Republika Bosna i Hercegovina
T-2	Zapisnik o saslušanju svjedoka Čović Esada, Tužilaštva BiH, broj KT-RZ-130/07 od 06.12.2007. godine;	20.03.2008.	Naveden u optužnici	

T-3	Zapisnik o saslušanju svjedoka Čović Esada, Tužilaštva BiH, broj KT-RZ-130/07 od 29.03.2007.godine;	20.03.2008.	Naveden u optužnici	
T-4	Mapa;	20.03.2008.	n/n	Uvedeno kao dokument a ne kao dokaz
T-5	Izveštaj o poginulim borcima Narodne odbrane Zapadna Bosna, sačinjen od strane Osmanagić Sulejmana, pomoćnika komandanta za moral 1. brigade Narodne odbrane, za period od 15.11.1994., za period od 16.11.1994. do 15.03.1995. godine, za period od 16.11.1994. do 28.03.1995., za period od 16.11.1994. do 19.04.1995., za period od 16.11.1994. do 02.05.1995., za period od 16.11.1994. do 23.06.1995.; Izveštaj o nestalim borcima 1. brigade Narodne odbrane Zapadna Bosna, sačinjen od strane Osmanagić Sulejmana, pomoćnika komandanta za moral 1. brigade Narodne odbrane; Spisak zarobljenih – nestalih boraca Narodne odbrane Zapadna Bosna, 1. brigade Narodne odbrane od 05.01.1995. godine;	20.03.2008.	dokaz 15;	
T-6	Zapisnik o saslušanju svjedoka Osmanagić Sulejmana	20.03.2008.	Naveden u	

	Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 28.11.2007. godine;		optužnici	
T-7	Karte A) Opštine Velika Kladuša B) Opštine Cazin C) Opštine Bužim;	10.04.2008.	n/n	
T-8	Knjiga “ Svi zločini Fikreta Abdića” autor Emin Huskić; A) Fotografija – preživjeli borci “Hegine grupe” u slobodnoj Velikoj Kladuši;	10.04.2008.	n/n dokaz 24	
T-9	Zapisnik o saslušanju svjedoka “A”- Kapić Fikret Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 19.02.2007. godine	10.04.2008.	Naveden u optužnici	
T-10	Zapisnik o saslušanju svjedoka “A”- Kapić Fikret Državne agencije za istrage i zaštitu broj: 17-12/3-04-2-1/07 od 25.01.2007. godine	10.04.2008.	Naveden u optužnici	
T-11	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gračanin Mirsada broj KT-125/98-RZ od 06.07.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	17.04.08.	Naveden u optužnici	
T-12	Zapisnik o saslušanju svjedoka Gračanin Mirsada Tužilaštva	17.04.08.	Naveden u	

	BiH broj KT-RZ-117/07 i KT-RZ-130/07 od 11.04.2007. godine;		optužnici	
T-13	Zapisnik o saslušanju svjedoka Karajić Fikreta broj KT-125/98-RZ od 20.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	17.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-14	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH Karajić Fikreta broj KT-RZ-130/07 od 03.07.2007. godine;	17.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-15	Zahtjev Karajić Enise i Karajić Asije od 12.03.1997. godine dostavljen Sanitarnoj inspekciji opštine Bihać, a odnosi se na prekop i ekshumaciju posmrtnih ostataka Karajić Amira;	17.04.08 .	dokaz 32;	
T-16	Rješenje Unsko-sanskog kantona, opštine Bihać, Sektor za privredu broj 3/30-510-26/97 od 13.03.1997. godine;	17.04.08 .	dokaz 33;	
T-17	Sprovodnica za prenos mrtvaca Karajić (Arif) Amir, broj 3/30-510-26/97 od 13.03.1997. godine;	17.04.08 .	dokaz 34;	
T-18	Zapisnik o saslušanju svjedoka Karajić Asije broj KT-125/98-RZ od 20.06.2006. godine, sačinjen	17.04.08 .	Naveden u optužnici	

	od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;			
T-19	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH Karajić Asije, broj KT-RZ-130/07 od 14.11.2007. godine	17.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-20	Potvrda o smrti za lice Karajić Amir, potpisana i sačinjena od strane prim.dr. Mešić Pašalić Semire iz 1997. godine;	24.04.08 .	dokaz 40;	
T-21	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mešić Pašalić Semire Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 07.11.2007. godine;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-22	Zapisnik o saslušanju svjedoka Nanić Zijada broj KT-125/98-RZ od 21.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-23	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH, Nanić Zijada broj KT-RZ-130/07 od 27.04.2007. godine;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-24	Crtež lica mjesta ubistva Karajić Amira broj 246/94 od 04.08.1994. godine;	24.04.08 .	dokaz 39;	
T-25	Zapisnik o saslušanju svjedoka Badić Alage broj KT-125/98-RZ od 20.06.2006. godine sačinjen	24.04.08 .	Naveden u optužnici	

	od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;			
T-26	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH Badić Alage, broj KT-RZ-130/07 od 26.04.2007. godine;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-27	Zapisnik o saslušanju svjedoka Majetić Ismeta, broj KT-RZ-125/98 od 20.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-28	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH Majetić Ismeta broj KT-RZ-130/07 od 26.04.2007. godine;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-29	Zapisnik o uviđaju Okružnog vojnog suda u Bihaću broj KRI-1525/94 od 05.08.1994. godine;	24.04.08 .	dokaz 38;	
T-30	Službena zabilješka broj KTA:20/94 sačinjena na okolnosti ispravke greške u Zapisniku o uviđaju Okružnog vojnog suda u Bihaću broj KRI-1525/94 od 05.08.1994. godine;	24.04.08 . Nalazi se uz zapisnik od 25.06.02 . godine		
T-31	Zapisnik o saslušanju svjedoka Veladžić Hamdije broj KI-1/01-RZ od 25.06.2002. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać ;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	

T-32	Zapisnik o saslušanju svjedoka Tužilaštva BiH Veladžić Hamdije broj KT-RZ-130/07 od 21.05.2007. godine;	24.04.08 .	Naveden u optužnici	
T-33	Službena zabilješka Kantonalnog MUP-a – PU Bužim, PS Bužim broj 05-7/01-13-734/00 od 07.08.2000.godine, sačinjena od strane ovlaštenog službenog lica Makić Namira na okolnosti događaja od 06.12.1994. godine;	08.05.08 .	dokaz 45;	
T-34	Zapisnik Kantonalnog MUP-a Bihać 05-1/03-2-152/00 od 14.08.2000. godine, kao dopuna službene zabilješke od 07.08.2000. godine;	08.05.08 .	dokaz 46;	
T-35	Zapisnik o saslušanju svjedoka Makić Namira broj KT-125/98-RZ od 21.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	08.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-36	Zapisnik Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 26.04.2007. godine;	08.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-37	Zapisnik o saslušanju svjedoka "E" broj KT-125/98 od 21.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	08.05.08 .	Naveden u optužnici	

T-38	Zapisnik Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 21.05.2007. godine	08.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-39	Dnevni izvještaj načelnika Odsjeka za kontraobavještajne poslove komande 5. korpusa – majora Malić Agića dostavljen načelniku Organa službe vojne bezbjednosti Komande 5. korpusa od 07.12.1994. godine;	08.05.08 .	dokaz 44;	
T-40	Zapisnik o saslušanju svjedoka Agić Malića Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 30.05.2007. godine;	08.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-41	Zapisnik o saslušanju svjedoka Šahinović Sulejmana broj KT-125/98-RZ od 21.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-42	Zapisnik o saslušanju svjedoka Šahinović Sulejmana sačinjen od strane Tužilaštva BiH broj KT-RZ- 130/07 od 21.05.2007. godine;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	

T-43	Zapisnik o saslušanju svjedoka "G" broj KI-1/01-RZ od 29.06.2001. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-44	Zapisnik o saslušanju svjedoka "G" sačinjen od strane Tužilaštva BiH broj KT-RZ.130/07 od 31.05.2007. godine;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-45	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ćerimović Huseina u Kantonalnom sudu u Bihaću od 02.07.2001. godine;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-46	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ćerimović Huseina zapisnik Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 26.06.2007. godine;	22.05.08 .	Naveden u optužnici	
T-47	Zapisnik o saslušanju svjedoka Ćerimović Mehe broj KT-125/98-RZ od 21.06.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	12.06.08 .	Naveden u optužnici	
T-48	Zapisnik Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 31.10.2007. godine;	12.06.08 .	Naveden u optužnici	

T-49	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pehlić Sulejmana, sačinjen od strane Kantonalnog suda u Bihaću od 02.07.2001. godine;	12.06.08 .	Naveden u optužnici	
T-50	Zapisnik broj KT-RZ-130/07 od 31.10.2007. godine;	12.06.08 .	Naveden u optužnici	
T-51	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pehlić Mehmeda broj KT-RZ-130/07 od 31.10.2007. godine;	12.06.08 .	Naveden u optužnici	
T-52	Zapisnik o saslušanju svjedoka "B" broj KT-125/98-RZ od 02.03.2006. godine sačinjen u Kantonalnom tužilaštvu Bihać;	19.06.08 .		
T-53	Zapisnik broj KT-RZ-130/07 od 19.04.2007. godine ;	19.06.08 .		
T-54	Zapisnik o saslušanju svjedoka Abdić Muhareme broj KI-1/01-	19.06.08 .		

	RZ od 29.06.2001. godine sačinjen od strane, Kantonalnog tužilaštva Bihać;			
T-55	Zapisnik broj KT-RZ-130/07 od 03.07.2007. godine;	19.06.08 .		
T-56	Zapisnik o saslušanju svjedoka Abdić Mahmuta broj KRI-12/2000 sačinjen od strane Kantonalnog suda u Bihaću 18.09.2000. godine;	19.06.08 .		
T-57	Zapisnik o saslušanju svjedoka broj KT-125/98-RZ od 02.03.2006. godine sačinjen od strane;	19.06.08 .		
T-58	Zapisnik broj KT-RZ-130/07 od 19.04.2007. godine;	19.06.08 .		
T-59	Ovjerena fotokopija lične karte na ime Abdić Šefik;	19.06.08 .	dokaz 57;	
T-60	Ovjerena fotokopija dozvole za izlazak van kruga kasarne izdata od strane Armije BiH, VP 5045, na ime Abdić Šefik, kojom se odobrava izlazak u Todorovsku Slapnicu od 09. do 10.12.1994. godine radi odsustva;	19.06.08 .	dokaz 58;	
T-61	Zahvalnica Armije BiH izdata na ime Abdić Mahmut;	19.06.08 .	dokaz 68;	KOPIJA (ORIGINAL KOD SVJEDOKA)
T-62	Zapisnik o saslušanju svjedoka Džebić Adila broj KI-1/01-RZ	26.06.08 .		

	od 24.08.2001. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać;			
T-63	Zapisnik svjedoka Džebić Adila broj KT-RZ-130/07 od 25.06.2007. godine;	26.06.08 .		
T-64	Zapisnik o saslušanju svjedoka Džebić Abida, broj KRI-12/2000 sačinjen od strane Kantonalnog suda u Bihaću 18.09.2000. godine;	26.06.08 .		
T-65	Zapisnik svjedoka Džebić Abida broj KT-RZ-130/07 od 25.06.2007. godine;	26.06.08 .		
T-66	Zapisnik o saslušanju svjedoka Mahmutović Hasana broj KRI-12/2000 od 18.09.2000. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać;	26.06.08 .		
T-67	zapisnik svjedoka Mahmutović Hasana broj KT-RZ-130/07 od 25.06.2007. godine;	26.06.08 .		
T-68	Zapisnik o saslušanju svjedoka Osmankić Rasima broj KI-1/01 od 28.06.2001. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać	03.07.08 .		
T-69	zapisnik o saslušanju svjedoka Osmankić Rasima broj KT-RZ-130/07 od 04.07.2007. godine;	03.07.08 .		

T-70	Zapisnik o saslušanju svjedoka "C" broj KRI-12/2000 od 20.09.2000. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać;	03.07.08 .		
T-71	Zapisnik o saslušanju svjedoka "C" broj KT- 125/98-RZ od 02.03.2006. godine sačinjen od strane Kantonalnog tužilaštva Bihać;	03.07.08 .		
T-72	Zapisnik o saslušanju svjedoka "C" Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 19.04.2007. godine	03.07.08 .		
T-73	Zapisnik o saslušanju svjedoka "N" Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 29.11.2007. godine;	10.07.08 .		
T-74	DVD sa snimkom iskopavanja glave Dizdarević Rasima i sa snimkom iskopavanja tijela Dizdarević Rasima, dostavljen od strane Udruženja logoraša Zapadna Bosna;	10.07.08 .	dokaz 82;	
T-75	Zapisnik o saslušanju svjedoka "O" Tužilaštva BiH broj KT-RZ-130/07 od 10.12.2007. godine;	10.07.08 .		
T-76	Zapisnik o saslušanju svjedoka	10.07.08		

	"R" broj KT-RZ-130/07 od 17.12.2007. godine;	.		
T-77	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pajzetović Huse broj KT-RZ-130/07 od 19.04.2007. godine;	21.08.08 .		
T-78	Zapisnik o saslušanju svjedoka "P" broj KT-RZ-130/07 od 21.11.2007. godine;	21.08.08 .		
T-79	Zapisnik o saslušanju svjedoka "J" broj KT-RZ-130/07 od 05.07.2007. godine;	21.08.08 .		
T-80	Zapisnik o saslušanju svjedoka "F" broj KT-RZ-130/07 od 21.05.2007. godine;	04.09.08 .		
T-81	Zapisnik o saslušanju svjedoka Sabljaković Fadile broj KT-RZ-130/07 od 21.11.2007.godine,	04.09.08 .		
T-82	Zapisnik o saslušanju svjedoka Pilipović Refike broj KT-RZ-130/07 od 21.11.2007. godine;	04.09.08 .		

T-83	Zapisnik o saslušanju svjedoka "D" broj KT-RZ-130/07 od 27.04.2007. godine;	11.09.08 .		
T-84	Zapisnik o saslušanju svjedoka "M" broj KT-RZ-130/07 od 27.09.2007. godine;	11.09.08 .		
T-85	Potvrda o predaji dokumentacije sačinjena od strane Državne agencije za istrage i zaštite, broj 17/12/3-04-2-8/07 od 11.10.2007. godine;	11.09.08 .	dokaz 96;	
T-86	Fotografije sa ekshumacije mrtvog tijela Torić Hasiba;	11.09.08 .	dokaz 96;	
T-87	Potvrda o smrti na ime Torić (Hasan) Hasib, izdata od strane zdravstvene organizacije Dom zdravlja Cazin, pod rednim brojem 5/96 od 06.06.1997. godine;	11.09.08 .	dokaz 97;	
T-88	Akt opštine Cazin – Služba za društvene djelatnosti i ekologiju, broj 02-510-77-1/97 od 20.12.1999. godine, a odnosi se na dostavljanje dokumenata radi iskopa i prenosa posmrtnih ostataka Torić (Hasana) Hasiba;	11.09.08 .	dokaz 98;	

T-89	Potvrda Komunalnog preduzeća Cazin broj 3-99 od 21.12.1999. godine;	11.09.08 .	dokaz 99;	
T-90	Saglasnost Komisije za razmjenu na ime Torić Hasib zv. "Zilkin";	11.09.08 .	dokaz 100;	
T-91	Potvrda sačinjena u rukopisu od 21.12.1999. godine;	11.09.08 .	dokaz 101;	
T-92	Uvjerenje Kancelarije za traženje nestalih i zarobljenih lica Republike Srpske, broj 115/2003 od 10.11.2003. godine;	11.09.08 .	dokaz 102;	
T-93	Zapisnik o saslušanju svjedoka Rizvić Bajre od 02.10.2007. godine, sačinjen od strane ovlaštenih radnika SIPE;	11.09.08 .		
T-94	Zapisnik o saslušanju svjedoka Rizvić Bajre, broj KT-RZ-130/07 od 17.12.2007. godine;	11.09.08 .		
T-95	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dizdarević Ekreme, broj KT-RZ-130/07 od 06.12.2007. godine;	02.10.08 .		
T-96	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dizdarević Fikreta, broj KT-Rz-130/07 od 29.11.2007. godine;	02.10.08 .		
T-97	Zapisnik o saslušanju svjedoka Dervišević Vesne, broj KT-RZ-	02.10.08 .		

	130/07 od 29.11.2007. godine;			
T-98	Potvrda SIPE o preuzimanju Medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub od Čehajić Ejuba;	02.10.08 .		
T-99	Medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub- Nalaz i mišljenje specijaliste;	02.10.08 .	dokaz 105;	
T-100	Medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub-Otpusno pismo;	02.10.08 .	dokaz 105;	
T-101	Medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub-Nalaz, ocjena i mišljenje;	02.10.08 .	dokaz 105;	
T-102	Zapisnik o saslušanju svjedoka Čehajić Ejuba broj KT-RZ-130/07 od 29.11.2007. godine;	02.10.08 .		
T-103	Zapisnik o saslušanju svjedoka Čuturić Mirsada broj KRI-12/00 od 19.09.2000. godine sačinjen od strane Kantonalnog suda Bihać ;	09.10.08 .		
T-104	Zapisnik o saslušanju svjedoka "H" broj KT-RZ-130/07 od 31.05.2007. godine;	16.10.08		
T-105	Zapisnik o saslušanju svjedoka "L" broj KT-RZ-130/07 od 05.07.2007. godine;	16.10.08		
T-106	Medicinska dokumentacija na ime Karajić Sulejman izdata od Regionalne bolnice Bihać,			

	hirurška služba, 21.06.1994. godine;			
T-107	Nalaz i mišljenje sudskog vještaka medicinske struke dr. Hamza Žuje od 10.11.2007. godine na ime Karajić Suljo;			
T-108	Medicinska dokumentacija na ime Džebić Bećira;			
T-109	Medicinska dokumentacija na ime Abdić Mahmut;			
T-110	Ovjerena fotokopija knjige protokola od broja 4047-5986/94 od 01-1995/95 u kojoj je pod rednim brojem 5876 i upisano ime "D" i datum 28.12.1994. godine;			
T-111	Medicinska dokumentacija na ime "D" od 28.12.1994. i 30.12.1994.godine;			
T-112	Nalaz i mišljenje sudskog vještaka medicinske struke dr. Hamza Žuje od 13.12.2007. godine na ime Čahajić Ejub,(medicinska dokumentacija na ime Čehajić Ejub;			
T-113	Naredba Kantonalnog suda Bihać broj KRI-54/99 od 24.02.2000. godine kojim se određuje ekshumacija mrtvog tijela Abdić Šefika;			
T-114	Zapisnik Kantonalnog suda u Bihaću broj KRI-54/99 od 14.03.2000. godine koji se odnosi na ekshumaciju –			

	pregled mrtvog tijela Abdić Šefika,			
T-115	Zapisnik o ekshumaciji i obdukciji mrtvog tijela Abdić Šefika, sačinjen od strane primarijus dr. Rakočević Miroslava, specijalista za patologiju i sudsku medicinu;			
T-116	Zapisnik o obdukciji i ekshumaciji mrtvog tijela Džebić Muhameda sačinjen od strane prim.dr. Rakočević Miroslava, specijalista za sudsku medicine i patologiju;			
T-117	Medicinska dokumentacija na ime "B" , dokaz 80;			
T-118	Sudsko-psihijatrijski nalaz za "B" (Nuhanović Sulejman) od 24.12.2007. godine sačinjen od strane sudskog vještaka prof. Kučukalić Abdulaha,			
T-119	Akt – Zapovijest za aktivnu odbranu 1. lake brigade Narodne odbrane oružanih snaga AP Zapadna Bosna broj 02/8-2 od 14.04.1994. godine, dokaz 5; ovjereno od strane MKSJ, broj 00498391;			
T-120	Informacija Ministarstva unutrašnjih poslova, CSB – Sektor SDB Bihać s naznakom "državna tajna" broj 01-395/94 od 02.05.1994., dostavljen 5. korpusu Armije BiH, Sektor			

	službe vojne bezbjednosti;			
T-121	Izveštaj 501. brdske brigade, Sektor službe vojne bezbjednosti, strogo pov. 03/29-46 od 14. juna 1994. godine, dokaz 7; (dostavljeno uz akt Ministarstva odbrane od 03.05.2007.godine;			
T-122	Akt – Zapovijest za napadne operacije “Štit-94”, Kabinet predsjednika AP ZB, od 28.06.1994. godine;			
T-123	Izveštaj 506. bo brigade, komandno mjesto Mrcelji, strogo pov. 01/161-66 od 13.07.1994. godine, dokaz 9; dokazi – binder 1, sekcija 27;			
T-124	Akt – Zabrana prelaska linija dodira sa jedinicama 5. korpusa i kretanja civila u zoni odgovornosti jedinica, u potpisu Vrnovni komandant Fikret Abdić od 20.07.1994. godine, dokaz 10; ovjeren MKSJ 00498362;			
T-125	Vanredni izvještaj Komande 5. korpusa, Sektora službe vojne bezbjednosti, strogo pov. 03/1-220/7 od 7. avgusta 1994.god. , dokaz 11; (dostavljeno uz akt Ministarstva odbrane od 03.05.2007.);			
T-126	Analitički presjek Armije BiH u 1993., 1994. i 1995. godini, Štab Armije, Generalštab Armije R			

	BiH, Komandno mjesto Kakanj, broj 1-1/1992-1, od 31.12.1995. godine, dokaz 12; - ovjereno od strane MKSJ, broj MKS06001878;			
T-127	Ovjerena kopija jediničnog i matičnog kartona na ime Karajić (Ćamil) Suljo, dostavljen od strane Ministarstva odbrane BiH broj 08-04-6541-4/06 od 20.12.2006. god.;			
T-128	Dopis Ministarstva odbrane BiH broj 08-04-1-995-1/07 od 12.03.2007. godine;			
T-129	Akt Federalnog ministarstva odbrane, Uprava za odbranu Bihać, Odjel za odbranu Velika Kladuša, strogo pov. br. 22-14-03-2155/99 od 15.12.1999. godine, dostavljen od strane Kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova Unsko-sanskog kantona, Uprava policije, Sektor kriminalističke policije, broj 05-1/04-5-04-3-503/07 od 31.10.2007. godine, dokaz 18; – dostavljen Tužilaštvu BiH 05.11.2007. godine;			
T-130	Akt Federalnog ministarstva odbrane, VP 5025 – Bihać, broj 30-27/11-1/3/169-1/01 od 27.02.2001. godine, a odnosi se za period angažovanja Karajić (Ćamila) Sulje, rođenog			

	20.07.1968. godine za period od avgusta do decembra mjeseca 1994. godine;			
T-131	Pregled personalnih podataka 505. viteške brigade, dokaz 20;			
T-132	Izveštaj o aktivnostima na formiranju i zaživljavanju diverzantsko-izviđačkog odreda, vojna jedinica 5025/30, strogo pov. 02/2-2 od decembra mjeseca 1993. godine, potpisan od strane komandanta Omanović Osmana;			
T-133	Akt Armije BiH, VJ 5045 Bužim - evidencija ranjenih pripadnika VJ 5045 Bužim, period od 01.01.1995.godine;			
T-134	Izvod iz kaznene evidencije na ime Karajić Suljo, sin Ćamila, rođen 20.07.1968. godine u mjestu Trnovi, opština Velika Kladuša, dostavljen od strane II policijske uprave, PS Velika Kladuša, broj 05-1/07-3-1-04-13-186/07 od 15.06.2007. godine;			
T-135	Dopis Kantonalnog tužilaštva Bihać broj KT-125/98-RZ od 18.06.2007. godine sa priložima: akt K MUP-a USK od 11.04.2007. godine; akt K MUP-a PU 2, PS Velika Kladuša od 03.04.2007.; Službena zabilješka Uprave policije,			

	Sektor krim. policije broj 05-1/03-1-371/07 od 26.03.2007. godine; Obavijest službe za patologiju Kantonalne bolnice "dr.Irfan Ljubijankić" Bihać od 15.03.2007. godine;			
T-136	Dopis Kantonalnog tužilaštva Bihać broj KT-125/98-RZ od 13.03.2007. godine;			
T-137	Akt Federalnog ministarstva odbrane, Zajedničke komande Vojske Federacije, vojna jedinica 2001/5, označeno kao "vojna tajna – povjerljivo" broj 30-12/03-30/4-211/01 od 09.03.2001. godine;			
T-138	Dopis 2. policijske uprave, PS Bužim, broj 05-1/07-4-1-1248/07 od 13.06.2007. godine, dokaz 31; - "korespondencija";			
T-139	Zapisnik opštine Bihać, Sektor za privredu – Sanitarna inspekcija broj 3/30-510-26/1997. od 13.03.2007. godine;		dokaz 35;	
T-140	Ovjerena kopija protokola Kantonalne bolnice "Dr. Irfan Ljubijankić" za lice Amir "Kolač", upisan pod rednim brojem 627 od 05.08.1994. godine;		dokaz 36;	
T-141	Službena zabilješka ovlaštenog radnika K MUP-a Unsko-sanskog kantona Bihać Mešić Nihada, dostavljena aktom K		dokaz 37;	

	MUP-a Unsko-sanskog Kantona Bihać broj 05-1/03-2-04-3441/99 od 30.12.1999. godine;			
T-142	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Karajić Amir, izdat pod brojem 2003-12-3433/2007 u Bihaću 02.10.2007. godine;		dokaz 41;	
T-143	Uvjerenje Udruženja porodica poginulih pripadnika Narodne odbrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna – Velika Kladuša, br. 02"UO"-417/07 od 1.10.2007., izdato na ime Karajić Amir;		dokaz 42;	
T-144	Akt Federalnog ministarstva odbrane, VP 5025 Bihać broj 30-27/49-1/10/2-133/01, sa naznakom "vojna tajna, povjerljivo";		dokaz 52;	
T-145	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Pehlić Mujo broj 04/2-13-1-620/2007 od 01.10.2007. godine,		dokaz 53;	
T-146	Uvjerenje Udruženja porodica poginulih pripadnika Narodne odbrane AP Zapadna Bosna Velika Kladuša broj 02"UO"-426/07 od 02.10.2007. godine,		dokaz 54;	
T-147	Akt Ministarstva odbrane BiH broj 08-04-1-2666-3/07 od 18.07.2007. godine koji se odnosi na vojnu angažovanost		dokaz 55;	

	Abdić (Mahmuta) Šefika,			
T-148	Ovjerena kopija vojnog protokola Armije BiH, 5. korpusa, 506. Bob, 2. bataljon, sa oznakom "P 1 – 539/94/95" sa upisanim periodom 03.10.1994. – 22-01.1995. godine, pod rednim brojem 643 upisano ime Abdić Šefik (Mahmut), 1956. godište,		dokaz 56;	
T-149	Akt 5. korpusa – podaci o poginulom borcu – Komanda mjesta Velika Kladuša, označen "službena tajna – povjerljivo", broj pov.03-3/136-1032/95 od 05.11.1995. godine, izdat na ime Abdić Šefik;		dokaz 59;	
T-150	Foto-dokumentacija i skica lica mjesta – ekshumacija, identifikacija i obdukcija tijela Abdić Šefika sa upisanim datumom 14.03.2000. godine, broj 6/00;		dokaz 61;	
T-151	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Abdić Šefik broj 04/2-13-1-1452/99 od 03.08.1999. godine;		dokaz 64;	
T-152	Uvjerenje o plaćama pripadnika Oružanih snaga Republike BiH na ime Abdić Šefik od 01.10.1996.godine;		dokaz 65;	
T-153	Uvjerenje Federalnog ministarstva odbrane, Uprava za odbranu Bihać, Odjel za			

	odbranu Velika Kladuša, br. 22-14-03-025/99 od 13.05.1999. godine, izdato na ime Abdić (Mahmut) Šefik;			
T-154	Rješenje opštine Velika Kladuša, sector za pitanje boraca i invalida domovinskog rata broj 06-569-418/96 od 12.09.1996. godine, izdato na zahtjev Abdić Mahmuta,			
T-155	Obavijest Kantonalnog suda Bihać broj KRI-12/2000 od 07.07.2000. godine;			
T-156	Crtež lica mjesta ekshumacije i obdukcije Džebić Muhameda sa datumom 13.07.2000. godine;			
T-157	Foto-dokumentacija ekshumacije i obdukcije tijela Džebić Muhameda sačinjena 13.07.2000. godine;			
T-158	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Džebić Muhamed broj 04/2-13-1-5517/99 od 16.08.1999. godine,			
T-159	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Ponjević Derviš, izdat pod brojem 02/2/13-1-4638/2007 od 11.10.2007. godine;			
T-160	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Džebić Bećir broj 04/2-13-1-2820/02 od 30.11.2002. godine;		dokaz 75;	
T-161	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Dizdarević Rasim, broj 04/2-13-1-620/2007 od 01.10.2007.		dokaz 83;	

	godine;			
T-162	Uvjerenje Udruženja porodica poginulih pripadnika Narodne odbrane Autonomna pokrajina Zapadna Bosna – Velika Kladuša, broj 02"UO"-427/07 od 02.10.2007., izdato na ime Dizdarević (Memaga) Rasim;		dokaz 84;	
T-163	Ovjerena fotokopija knjige Mrtvane broj 438/95-4/01 u kojoj je pod rednim brojem 480 dana 04.04.1995. godine upisano ime Dizdarević (Memaga) Rasim;		dokaz 85;	
T-164	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Pilipović Hajrudin, broj 04/2-13-1-620/2007 od 01.10.2007. godine;		dokaz 86;	
T-165	Uvjerenje Udruženja porodica poginulih pripadnika Narodne odbrane Autonomna pokrajina Zapadna Bosna – Velika Kladuša, broj 02"UO"-424/07 od 02.10.2007., izdato na ime Hajrudin Pilipović (Husein) ;		dokaz 87;	
T-166	Ovjerena fotokopija knjige Mrtvane broj 438/95-4/01 u kojoj je pod rednim brojem 471 dana 23.03.1995. godine upisano ime Pilipović (Huseina) Hajrdin,		dokaz 88;	
T-167	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Hušidić Fikret, broj 04/2-13-1-620/2007 od 01.10.2007.		dokaz 89;	

	godine;			
T-168	Uvjerenje Udruženja porodica poginulih pripadnika Narodne odbrane Autonomna pokrajina Zapadna Bosna – Velika Kladuša, broj 02"UO"-423/07 od 02.10.2007., izdato na ime Fikret Hušidić (Hasan);		dokaz 90;	
T-169	Ovjerena fotokopija knjige Mrtvane broj 438/95-4/01 u kojoj je pod rednim brojem 470 dana 23.03.1995. godine upisano ime Hušidić (Hasana) Fikret,		dokaz 91;	
T-170	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Torić Hasib, broj 02-13-2445/07 od 04.10.2007. godine;		dokaz 103;	
T-171	Izvod iz matične knjige umrlih na ime Dizdarević Jusuf, broj 2003-12-3434/2007 od 02.10.2007. godine;			
T-172	Informacija vojne jedinice 5025/30, strogo pov. 01/37-2 od 10.03.1994. godine, potpisana od strane komandanta Omanović Osmana –		dokaz 4;	
T-173	Akt – Informacija o procjeni specijalnih jedinica 5. korpusa,		dokaz 13;	
T-174	Dokument sačinjen od natporučnika Nuhanović Memage o boravku u 506. Bobr na formacijskom mjestu pomoćnika komandanta za TIPP			

	broj 03/294-2 od 26.03.1995. godine			
T-175	Formacijska knjiga 505. viteške motorizovane brigade, strogo pov., godina 1994., redni brojevi od 01 – 66, sa upisanim "mjesto: Bužim			
T-176	Službena zabilješka CSB-a Bihać – SJB Velika Kladaša OP Vrnograč broj 14-5/01-2-279/94 od 06.12.1994. godine, sačinjena od strane Rizvić Bešira,			
T-177	Dopis K MUP-a Unsko-sanskog kantona - II policijska uprava, Policijska stanica Bužim broj 05-1/07-4-552/07 od 16.05.2007. godine, a u vezi službene zabilješke od 07.08.2000. godine,			
T-178	Dopis K MUP-a Unsko-sanskog kantona – II policijska uprava, PS Velika Kladaša broj 05-1/07-3-1-203/07 od 17.05.2007. godine,			
T-179	Akt K MUP-a Unsko-sanskog kantona – II Policijska uprava – PS Velika Kladaša broj 05-1/07-3-1-04-3-246/07 od 13.06.2007. godine			
T-180	Dopis K MUP-a Unsko-sanskog kantona broj 05-1/07-4-1-1248/07 od 13.06.2007. godine			

	sa priložima – službena zabilješka broj 05-1/07-3-878/07 od 12.06.2007. godine, sačinjen od strane ovlaštenog službenog lica PS Velika Kladuša Isaković Elvira			
T-181	Službena zabilješka K MUP-a Unsko-Sanskog kantona broj 05-1/07-3-1-598/07 od 04.07.2007. godine			
T-182	Akt Federalnog ministarstva za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata – Odsjek za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze za Unsko-sanski kanton, sa oznakom “tajno”, pov.broj 07/5-03-1-11/07 od 25.10.2007. godine,		dokaz 92;	
T-183	Zapisnik o ispitivanju “okrivljenog” Sulje Karajića Kantonalni sud u Bihaću od 16.04.2001	16.04. 2009.		
T-184	Zapisnik svjedoka Sulejman Velić broj KT-RZ-130/07 od 06.11.2009. godine			
T-185	Zapisnik o saslušanju Muratović Fatmira			
T-186	VOB za Suljanović Hasicu			
T-187	Zapisnik o saslušanju Suljanović Hasice -policija			

PRILOG 2

**LISTA DOKAZA ODBRANE PREDATIH SUDU U TOKU POSTUPKA U PREDMETU X-KR-07/336,
PROTIV KARAJIĆ SULJE**

Dokaz	Opis	Datum predaje	Napomena
O-1	Mapa - Linija razdvajanja snaga 5. Korpusa i SČA (10.12.1994.godine);		
O-2	Mapa - Linija odbrane snaga 5. Korpusa oko Velike Kladuše (od 17.12.1994. godine);		
O-3	Mapa - ucrтана Alatuša, Džaferović brdo, Latića Glavica, Todorovska Slapnica u odnosu na Veliku Kladušu		
O-4	Satelitski snimak – linija odbrane 22.12.1994. godine u rejonu Džaferovića brda ucrтана na satelitskom snimku žutom linijom. Linija odbrane krajem decembra 1994.godine u rejonu Džaferovića brda ucrтана na satelitskom snimku crvenom linijom;		
O-5	Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Karajić Suljo od 10.12.2008. godine		
O-6	Naredba o razrješenju od 02.07.1995. godine		
O-7	Tekst iz Večernjeg lista,		

	nedjelja 17.11.2000 godine		
O-8	Zahvalnica od 24.6.1996. godine		
O-9	Dopis pukovnika J.A.M. Pouliot servisni bataljun Kanadskog Kontigenta sprovedbenih snaga iz septembra 1996. (IFOR – septembar 1996.)		
O-10	Engleska verzija dokaza O9		
O-11	Medicinsko vještačenje prof.dr.Zaim Bilalbegović, neuropsihijatar		
O-12	Presuda Okružnog Vojnog suda u Bihaću, IK-118/94 od 21.04.1994 godine		
O-13	Presuda Odjeljenja Vrhovnog suda BIH, KZ-38/94 od 07.09.1994 godine		
O-14	Otpusno pismo na ime Karajić Sulejman od 30.01.1995. godine		
O-15	Otpusno pismo na ime Karajić Suljo od 07.03. do 10.03.1995 godine N. Broj: 2285		
O-16	Otpusnica iz bolnice od 26.01. do 30.01.1995 godine na ime Karajić Suljo, RB 882		

O-17	Otpusno pismo na ime Karajić Suljo od 10.03.1995 godine N. Broj: 2285		
O-18	Otpusno pismo na ime Karajić Suljo od 11.04.1995 godine N. Broj: 2810		
O-19	Nalaz, ocjena i mišljenje Vojno ljebarske komisije od 18.09.1995 godine na ime Sulje Karajić		
O-20	Otpusno pismo od 24.11.1993. godine na ime Karajić Sulejman		
O-21	Otpusno pismo "prepis" od 21.06.1994 godine sa nalazom od 01.09.1995 godine		
O-22	Otpusnica iz bolnice MB 10010 od 16.10. do 19.11.1993 godine na ime Karajić Sulje		
O-23	Otpusno pismo od 11.4.1995. godine na ime Karajić Suljo		
O-24	Otpusno pismo sa fizijatrije Gata		
O-25	Uputnica za VVLJK od 31.08.1995 god., Uputnica specijalisti od 29.05.1995 god.		
O-26	Povijest bolesti od 15. 09.1998 god.		

O-27	Nalaz, ocjena i mišljenje Vojno ljebarske komisije od 22.10.1995 godine na ime Sulje Karajića (nije prihvaćen-nema ovjeru)		
O-28	Mišljenje o potrebi upućivanja pripadnika OS na liječenje u inostranstvo od 01.09.1995 godine Ministarstva zdravlja Sarajevo		
O-29A	Zahtjev advokata Veladžića Općinskom sudu Velika Kladuša od 15.03.2008 godine za dostavu podataka o kaznenim postupcima ;		
O-29B	Obavijest o pristupu informacijama Općinskog suda Velika Kladuša od 27.3.2008. godine		
O-29C	Uvjerenje Općinskog suda Velika Kladuša		
O-30	Zahtjev advokata Alage Bajramovića za dostavu podataka iz vojne evidencije za optuženog Sulju Karajića		
O-31	Dopis odsjeka za pitanja		

	<p>evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać od 18.9.2009. godine</p>		
O-32	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Čehajić Ejub od 17.9.2009. godine</p>		
O-33	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Čuturić Mirsad od 17.9.2009. godine</p>		
O-34	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Mahmutović Hasan od 17.9.2009. godine</p>		
O-35	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Latić Zijad od 17.9.2009. godine</p>		
O-36	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Alibašić Zarif od 17.9.2009. godine</p>		
O-37	<p>Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Suljanović Hasica od</p>		

	17.9.2009. godine		
O-38	Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Kapić Fikret od 17.9.2009. godine		
O-39	Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Nuhanović Sulejman od 17.9.2009. godine		
O-40	Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Čaušević Meho od 17.9.2009. godine		
O-41	Matični karton na ime Kapić Fikret		
O-42	Matični karton na ime Suljanović Hasica		
O-43	Matični karton na ime Latić Zijad		
O-44	Matični karton na ime Alibašić Zarif		
O-45	Rješenje kantonalnog ministarstva za pitanja boraca i ratnih vojnih invalida Unsko-sanskog kantona od		

	20.5.2005. godine na ime Karajić Suljo		
O-46a	Monografija - zlatni ljiljan odlikovani pripadnici Armije BiH 1992 – 1995 (kopija)		
O-46	Izvod iz evidencije vojnih obaveznika Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze za područje USK za lice Kulenović Jasmin od 26.10.2009. godine		
O-47	Dopis Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze za područje USK od 02.11.2009. godine		
O-48	Uvjerenje Odsjeka za pitanja evidencije iz oblasti vojne obaveze Bihać na ime Rizvić Bajro od 17.9.2009. godine		
O-49	Matični karton na ime Rizvić Bajro		
O-50	Matični karton na ime Fazlić Damir		
O-51	Matični karton na ime Rizvić Bešir		
O-52	Matični karton na ime Miljković		

	Hasan			
O-53	Matični karton na ime Dizdarević Din			
O-54	Matični karton na ime Čehajić Ejub			
O-55	Matični karton za svjedoka R			
O-56	Matični karton za svjedoka O			
O-57	Matični karton za Čović Esada			